

Nina Äijälä

KEURUUN KESKUSTA

Rakennusinventointiraportti

KESKI-SUOMEN
MUSEO

KEURUUN KESKUSTA

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
Työn tarkoitus ja taustat	3
Menetelmät	4
Aikaisemmat selvitykset	5
2. INVENTOINTIALUE	8
Maiseman yleispiirteet	8
Historia	12
Asutuksen varhaisvaiheet	12
1860-luvulta viime sotiin – Kirkonkylä liike-elämän ja palveluiden synty	12
Jälleenrakennuskausi	23
Kirkonkylästä kaupunkikeskustaksi	26
3. RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN HISTORIALLISET KERROSTUMAT	31
Perinteisen hirsirakentamisen aika	31
Jälleenrakennuskausi	37
Moderni rakennusperintö 1960-luvulta 2000-luvulle	46
4. RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN TILA JA INVENTOIDUT KOHTEET 2011	55
Keuruun vanha keskusta	56
Liikekeskusta	73
Kirkkosaaren länsiosa: Kukkainniemi ja Terva	87
Pappilanniemi	92
Keskustan kaakkoisosa: Lapinmäki, Yliaho ja Nyyssänniemi	97
Kivelä ja Päkäri	104
Kirkkosaaren pohjoisosa: Kurkiniemi, Lehtiniemi, Seiponmäki	108
Pohjois- ja luoteisosan viljelyalueet	116
Ketvelniemi	122
Melonsaari ja Mustasaari	127
Otavan alue	130
LÄHTEET	134

1. JOHDANTO

Työn tarkoitus ja taustat

Keuruun keskustan kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja rakennettujen ympäristöjen inventointi on Keuruun kaupungin Keski-Suomen museolta tilaama selvitystyö, joka tehtiin alueelle laadittavan osayleiskaavan taustaselvitykseksi. Inventointi kohdistui Keuruun keskustan taajama-alueelle reuna-alueineen, lukuun ottamatta jo aiemmin vuonna 2009 inventoituja Lehtiniemen aluetta ja Varissaaren tehdasaluetta. Rakennusinventoinnissa laaditut aineistot palvelevat myös muita keskustan kaavahankkeita sekä tulevat kulttuuriympäristön hoitoa. Inventoinnin teki Keski-Suomen museon projektitutkija Nina Äijälä. Selvitystyötä tehtiin useissa jaksoissa vuosien 2010 ja 2011 aikana, kaikkiaan noin kahdeksan kuukauden ajan. Rakennusinventoinnissa dokumentoitiin Keuruun keskustan rakennettua ympäristöä, kerättiin tietoa alueen rakennuskannasta, selvitettiin ja koottiin yhteen alueen rakennetun ympäristön ominaispiirteitä sekä määriteltiin inventoitujen kohteiden ja alueiden kulttuurihistoriallinen arvo. Lisäksi inventointiraportissa on lyhyesti kerrottu myös alueen historiasta ja rakentumisen vaiheista kokonaiskuvan luomiseksi. Vuoden 2010 rakennusinventointi täydentää ja ajantasaistaa alueen aikaisempaa inventointiaineistoa, joka on koottu pääasiassa vuosina 1989–1992.

Tässä inventointiraportissa luodaan kokonaiskuva alueesta, sen rakennusperinnöstä ja historiasta. Raportissa on myös yhteenveto keskustataajaman eri alueiden kulttuurihistoriallisista arvoista. Kohdekohtaiset esittelyt ovat tiivistelmiä Keski-Suomen museon rakennusinventointiaineistosta. Tarkempi kohde- ja rakennuskohtainen tieto on löydettävissä Keski-Suomen museon käyttämästä KIOSKI-inventointitietokannasta, johon tilaajalla on selaajatunnukset. Raportin valokuvat on kuvannut Nina Äijälä touko-syyskuussa 2010 sekä maaliskuu-toukokuussa 2011. Ilmakuvat on saatu käyttöön Keski-Suomen liitosta. Arkistovalokuvat ovat Keski-Suomen museon kuva-arkistosta ja Keuruun museon kuva-arkistosta.

Menetelmät

Keuruun keskustan osayleiskaava-alueen rakentumista ja historiaa selvittäessä käytettiin lähteinä kirjallisuutta, arkistoaineistoja, aikaisempia selvityksiä, historiallisia karttoja sekä haastatteluita. Alueen rakennettua ympäristöä dokumentoitiin kenttätöjakson aikana valokuvaamalla ja kirjallisin muistiinpanoin. Kenttätöiden aikana pyrittiin saamaan yhteys kiinteistön omistajiin, jotka useissa tapauksissa toimivat omistamansa kohteen tärkeinä informanteina. Mikäli omistajia ei tavoitettu, jätettiin kohteeseen kirje yhteydenottopyyntöineen. Projektin päätteeksi inventointilomakkeet postitetaan kohteiden omistajille palautteenantoa varten.

Arkistolähteitä olivat Keuruun kaupungin rakennusvalvonnan arkiston rakennuslupa-asiakirjat, rakennuskaavakartat ja kaavaselostukset eri vuosilta sekä Maanmittauslaitoksen arkiston maarekisterit KTJ-selaintietopalvelun kautta käytettynä. Lähteinä käytettiin myös historiallisia karttoja, joita oli mahdollista tarkastella internetin Heikki Rantatupa Historialliset kartat -portaalissa [<http://www.vanhakartta.fi>]. Taustatietona käytettiin lisäksi Keuruun vanhaa rakennusinventointiaineistoa, jota säilytetään Keski-Suomen museon rakennustutkimusarkistossa.

Kirjallisuuslähteistä merkittävimmät olivat Keuruusta kirjoitetut lukuisat pitäjänhistoriat, erityisesti Vanhan Ruoveden historia kirjasarjan Keuruuta käsittelevät osat, Keuruun kulttuuriympäristöohjelma vuodelta 2005 sekä kotiseutuyhdistys Keurusselän seuran Karhunsoutaja-julkaisut.

Inventoinnin kenttätöövaiheen aikana tutkija vieraili kaikissa aiemmin inventoiduissa kohteissa dokumentoimassa niiden nykytilan. Kohteista täytettiin myös uudet inventointilomakkeet KIOSKI-tietokantaan. Vanhimman rakennusperinnön kartoittamisen ohella vuosien 2010–2011 inventoinnin keskeinen lähtökohta oli kaupungistumiskehitys ja sotien jälkeisen yhteiskunnallisen muutoksen heijastuminen Keuruun keskustan rakennetussa kulttuuriympäristössä. Useimmat kokonaan uudet inventoidut kohteet ja alueet edustivatkin juuri sotien jälkeistä modernia rakennusperintöä. Pyrkimyksenä oli kartoittaa rakennukset, rakennusryhmät ja maisemakokonaisuudet, jotka kuvastavat alueen historiaa ja kulttuuriympäristön muotoutumista. Aiemman aineiston ajantasaistamisen ja täydentämisen ohella 2010–2011 inventoin-

nin keskeisinä tehtävinä oli kokonaiskuvan luominen rakennetun ympäristön muotoutumisesta, alueelle leimallisten ominaispiirteiden löytäminen sekä rakennetun kulttuuriympäristön arvojen täsmentäminen.

Inventointikohteiden valinnassa käytettiin seuraavia kriteereitä:

- Historiallinen merkitys: esimerkiksi asutuksen, elinkeinojen tai henkisen elämän vaiheiden kuvastajina
- Rakennushistoriallinen merkitys: säilyneisyys, alkuperäisyys, rakennustaiteellinen edustavuus
- Tyypillisuus tai edustavuus: esimerkiksi tietyn aikakauden, alueen tai sosiaaliryhmän rakennustavan kuvastajana
- Harvinaisuus: esimerkiksi häviämässä olevat rakennustyyppit
- Miljö- ja maisemakokonaisuuksien yhtenäisyys (esimerkiksi ajallinen tai rakennustapaan liittyvä) tai toisaalta kerroksellisuus eli eri kehitysvaiheiden näkyminen rakennetussa ympäristössä. Myös maamerkinmäinen luonne maisemassa.

Aikaisemmat selvitykset

Keuruulla on tehty useita koko kuntaa tai sen osia koskevia kulttuuriympäristöön liittyviä selvityksiä. Keskustan osalta keskeisiä aikaisempia selvityksiä ovat olleet Museoviraston valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä koskeneet inventoinnit, Keski-Suomen museon aikaisemmat rakennusinventoinnit, Keuruulle vuonna 2005 laadittu kulttuuriympäristöohjelma, Vanhan Keuruun maisemasuunnitelma ja Kamanan pihasuunnitelma vuodelta 1999, vuonna 2008 laadittu Kortteli 97 kulttuuriympäristöselvitys ja Keuruun vanhaa pappilaa sekä Keuruun Kuvanäyttämöä koskevat rakennushistorialliset selvitykset vuosilta 2003 ja 2008.

Keuruulle tehtiin koko kuntaa koskeva rakennusinventointi vuosina 1986–1992. Inventointi oli tuolloin osa koko silloisessa Keski-Suomen läänissä tehtyä rakennusperinteen tallennusta. Inventointia tekemässä oli tuolloin useita tutkijoita. Keuruun keskustan inventoivat Keski-Suomen museon tutkijat Pirjo Pennanen ja Heli-Maija Voutilainen. Koko kunnan alueelta inventoitiin

tuolloin 350 rakennuskohdetta ja aluetta, joista 50 sijaitsi keskustan osayleiskaava-alueella. Keski-Suomen museo on tehnyt keskustassa täydennysinventointeja vuonna 2009 Lehtiniemen ja Varissaaren alueilla.

Museoviraston ja ympäristöministeriön julkaisussa Rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 1993) esiteltiin Suomen valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Keuruun kirkkomaisema oli tuolloin yksi valtakunnallisesti merkittävänä pidetyistä kokonaisuuksista. Vuonna 2008 Museovirasto teki uuden esityksen, jossa Keuruun valtakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön alue laajeni ja sen rajaukset määriteltiin tarkemmin. Museoviraston laatima inventointi valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä otettiin 22.12.2009 valtioneuvoston päätöksellä maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen.

Keuruun kulttuuriympäristöohjelma laadittiin Keski-Suomen ympäristökeskuksen KULTU1 ja 2 hankkeissa. Lähtökohtana oli koota yhteen tieto Keuruun kulttuuriympäristöstä, luoda ohjelma kulttuuriympäristön hoidolle Keuruulla ja koota kulttuuriympäristökasvatuksen materiaali keuruulaisille kouluille. Kulttuuriympäristöohjelman laativat Keski-Suomen ympäristökeskuksen Virva Savolainen, Matleena Muhonen, Mirjami Kolehmainen ja Jani Nissinen.

Vanhan Keuruun maisemasuunnitelma tehtiin vuonna 1999 taustalla halu kunnostaa ja kohentaa valtakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön ilmettä. Suunnitelma nosti esille arvokkaan ympäristön erityispiirteitä ja pyrki poistamaan siinä olevia epäkohtia. Työhön yhdistettiin Kamanan alueen pihasuunnitelman teko. Kamanaa eli Kangasmanilan pappilan vanhaa kivinavettaa kunnostettiin tuolloin matkailukeskukseksi. Maisemasuunnitelmaa toimi myös rakennuskaavan tarkistuksen tausta-aineistona. Maisemasuunnitelman laati maisema-arkkitehti Mervi Hytönen LT-Konsultit Oy:stä.

Keuruun keskustan korttelin 97 rakennetun kulttuuriympäristön selvitys asemakaavan ajantasaistamistyöhön valmistui vuonna 2008. Samassa yhteydessä tehtiin korttelissa sijaitsevan entisen elokuvateatteri Kuvanäyttämön rakennushistoriaselvitys. Selvitykset laati Selvitystyö Ahola, FM Teija Ahola.

Kangasmanilan pappilan rakennushistoriaselvitys vuonna 2003 tehtiin

Keuruun museon ja Keski-Suomen museon yhteistyönä. Se toimi tausta-aineistona pappilan ennallistavassa peruskorjauksessa. Selvityksen laativat Hanne Rokkonen Keuruun museosta sekä Päivi Andersson, Esko Ahola ja Leena Matilainen Keski-Suomen museosta.

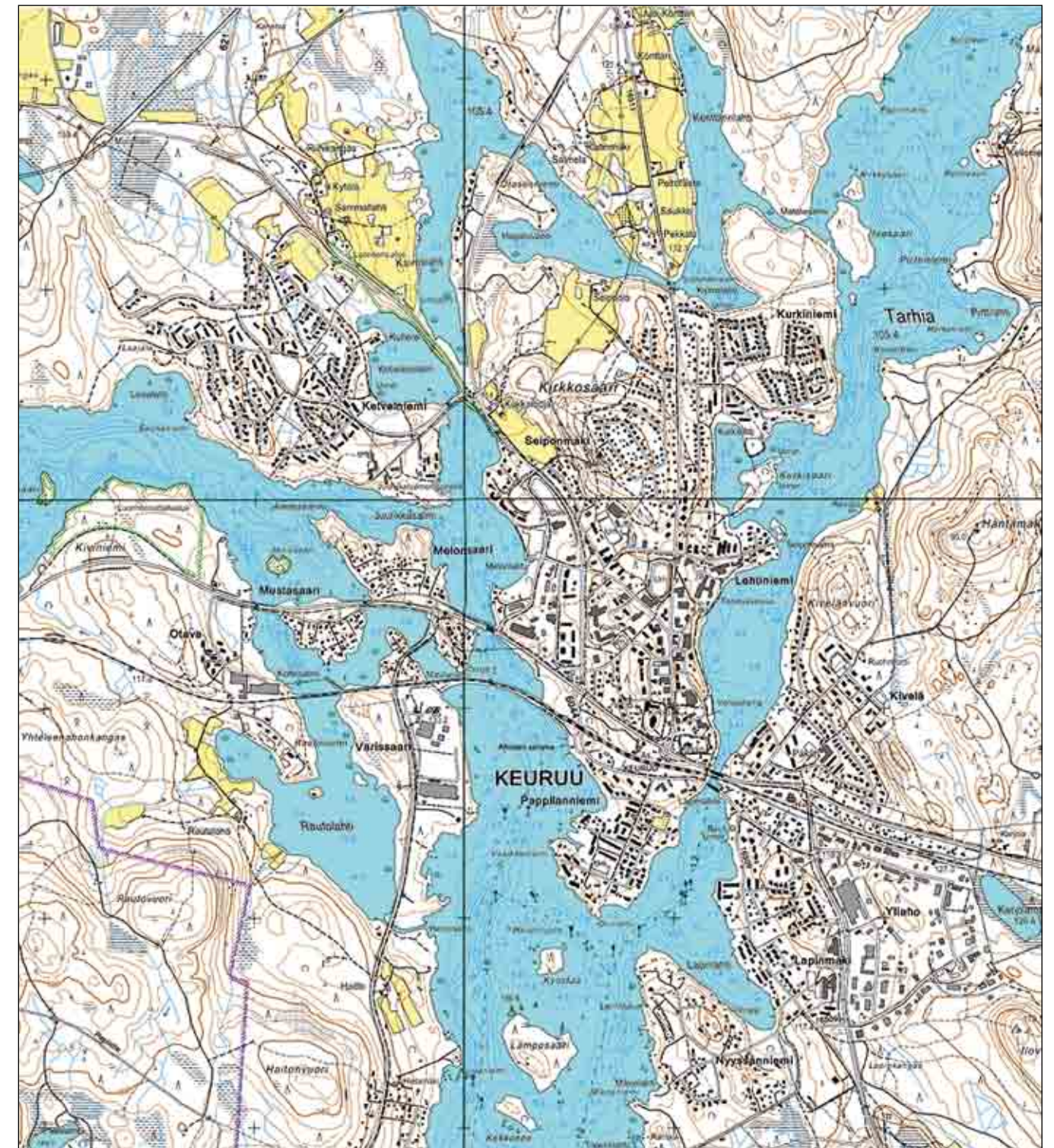
2. INVENTOINTIALUE

Maiseman yleispiirteet

Keuruu kuuluu ympäristöministeriön maisema-alue työryhmän vuonna 1993 laatimassa maisemamaakuntajaossa Hämeen viljely- ja järvillemaahan ja tarkemmin Pohjois-Hämeen järvilleseutuun. Alue on Hämeen viljelysmaiden vaihteluväyhykettä kohti Suomenselkää. Maasto on vaihtelevaa, ruhje-laaksojen rikkomaa kasvualustaltaan karua kallio- ja moreenimaata. Alueen poikki kulkee muutamia harjujaksoja. Seudulle tyypillisiä ovat reittimäiset vesistöt ja niihin liittyvät suurehko järvillealtaat. Metsiä on paljon ja ne ovat yleensä tuoreahkoja kuusisekametsiä.

Keuruun keskusta sijaitsee Keurusselän vesistön pohjoisosassa. Keskustan ydinosa sijoittuu Kirkkosaareksi kutsuttuun saareen Lapinsalmen länsipuolella. Taajama-alue jatkuu Kirkkosaaren ympärillä Lapinsalmen itäpuolella, Läntisillä saarilla eli Melonsaarella ja Mustasaarella, Varissaarella ja lu-

Keuruun keskustaajama sijaitsee osittain saarilla. Kuvassa keskellä Otavan kirjapainoalue Rautoniemessä, sen oikealla puolella Mustasaari ja Melonsaari, oikealla alareunassa Varissaaren teollisuusalue ja yläosassa Ketvelniemen asuinalue.

teispuolella Ketvelniemessä. Keskustan pohjois- ja luoteispuolella on muutamia maatiloja. Keuruun keskusta-alueen maaperä on pääosin hiekkamoreenia. Keskustan poikki kulkee luode-kaakko-suuntainen hiekkaharju, joka on osa Jämsänkoskelta Keuruun kautta Multialle ulottuvaa harjujaksoa. Keuruun

Vesistöt ovat Keuruun keskustan maiseman merkittävä elementti. Valokuva on otettu Lapinsalmen sillalta pohjoiseen Tarhijärvelle.

Keuruun liikekeskusta sijaitsee Kirkkosaarella. Kuvan alaosassa pappilanniemi ja yläosassa liikekeskusta. Vesistöt, sillat, saarta itä-länsi suunnassa halkovat rautatie ja valtatie ovat keskustan maiseman keskeisiä piirteitä. Keskustan pääväylä Keuruuntie on vanha kirkonkylän raitti, joka on syntynyt kaakko-luode suuntaiselle hiekkaharjulle.

Keuruun keskustan pohjoisosassa on Pekkalan, Saukon ja Könttärin vanhojen kantalojen muodostama viljelysmäisma, jossa on säilynyt vanhaa talonpoikaista rakennusperintöä.

keskustan päätie, Keuruuntie, kulkee tämän hiekkaharjanteen päällä, samoin kuin Vaasantie ja Mäntäntie. Keskustataajaman tuntumassa on muutamia muuta maastoa korkeammalle nousevia kallioisia mäkiä, kuten Kippavuori Keuruun ydinkeskustassa, Seiponmäki Kirkkosaaren pohjoisosassa, Kivelänvuori ja Häntämäki Kivelän suunnassa, Ilovuori ja Mäntymäki Lapinmäen läheisyydessä ja Haitonvuori taajaman kaakkoispuolella. Vesistöt ovat saarille ja lahtien ja salmien rannoille rakentuneen Keuruun keskustamaiseman merkittävä piirre. Huomattava tekijä maisemassa ovat myös maaliikenneväylät: keskustaa halkova rautatie ja valtatie 23.

Keuruun liikekeskusta ja pääosa julkisista palveluista sijaitsevat Kirkkosaarella. Liikekeskusta sijoittuu pohjois-etelä-suuntaisen Keuruuntien varrelle valtatie 23 ja Multiantien risteyksen välille. Keuruuntien ja Multiantien risteyksen pohjois- ja luoteispuolella teiden varsille ja niiden väliselle alueelle sijoittuvat valtaosan kaupungin julkisista palveluista. Nykyisen liikekeskustan rakennuskanta edustaa lähes kauttaaltaan modernia, sotien jälkeistä rakentamista. Keskustan vanhin säilynyt rakennuskanta sijaitsee kirkkojen ympäristössä ja rautatien eteläpuolisilla alueilla, missä muutospaineet ovat olleet keskustan raittia vähäisemmät. Liikekeskustan rakennukset ovat pääasiassa 1960–1970-luvuilta ja katutilan ilme 1990-luvulta. Keuruun liikekeskustan ja aivan sen lähiympäristön rakentaminen on kaupunkimaista ja rakennukset pääasiassa kerrostaloja. Keskustan pientaloalueet ydinkeskustan ympärillä

ovat rakentuneet kiivaimmin 1950 ja 1970–1980-luvuilla. Keskustan pohjois- ja luoteispuolella on laajahkoja viljeltyjä alueita, joista erityisesti Pekkalan, Saukon ja Könttärin tilojen seutu on asutushistorialtaan hyvin vanhaa. Maisemassa on säilynyt perinteisiä agraarisia piirteitä.

Keuruun keskustan teollisuusalueet sijaitsevat Varissaassa, Otavan alueella ja Yliahon alueella Lapinmäen läheisyydessä. Kirkkosaaren länsiosassa Tervan alueella on lisäksi pienteollisuuden ja kaupan yhdistettyä aluetta. Teollisuuden merkitys Keuruun keskustassa kasvoi voimakkaasti sotien jälkeen lääketehdas Orionin ja kirjankustantamo Otavan teollisuuslaitosten myötä. Varissaaren teollisuusalueella ja Otavan alueella on säilynyt arvokasta rakennuskantaa ja historiallisia miljöökokonaisuuksia. Otavan kirjepainokylän alue on Museoviraston vuonna 2009 valmistuneessa inventoinnissa määriteltä valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi.

Keuruun keskustataajaman alueella on kulttuurihistoriallisesti arvokas, valtakunnallisesti merkittävä Keuruun vanhan keskustan alue, niin kutsuttu Vanha Keuruu. Alueella on poikkeuksellisen merkittävää rakennuskantaa, joka kuvastaa kirkonkylän vaiheita eri vuosisatoina. Vanhan Keuruun kokonaisuuden muodostavat vanha ja uusi kirkko ympäristöineen, rautatieaseman alue, Kangasmannilan pappilan alue, Lapinmäen vanhan kirkonkylän raitin osa sekä Päkärin historiallinen alue Lapinsalmen itäpuolella.

Historia

Asutuksen varhaisvaiheet

Keuruun nykyisen keskustan vanhin pysyvä, peltoviljelyyn perustuva asutus on syntynyt 1500-luvulla. Vielä keskiajalla Keuruu, kuten suuri osa muustakin Keski-Suomesta, oli viljelemätöntä korpea, jota hämäläiset omistivat eräsijoinaan, mutta jossa tiedetään asuneen pyyntielinkeinoja harjoittaneita lappalaisia. Näin oli laita myös Keuruulla, jonka seudut olivat Kangasalan ja Sääksmäen pitäjien eräsijoja. Eräsijojen pysyvä asuttaminen käynnistyi, kun kuningas Kustaa Vaasa julisti vuonna 1542 avoimella kirjeellään kaikki asumattomat erämaat kuninkaalle ja kruunulle kuuluviksi. Kustaa Vaasan pyrkimyksenä oli alueiden asuttaminen, mikä toisaalta lisäisi veronmaksajien lukua ja toisaalta vahvistaisi valtakunnan epävakaa itärajaa. Etuoikeus asut-

Pitäjänkartta. Keuruu. 1840-luku. Alkuperäisen kartan sijoituspaikka Kansallisarkisto. Saatavissa internetosoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-200907303123>

tamiseen annettiin eräsijojen omistajille, hämäläisille, mutta useissa tapauksissa nämä jättivät oikeutensa käyttämättä ja uudisasukkaat tulivat Savosta.

Inventointialue sijaitsee Suolahden maakirjakylässä ja sen maat ovat kuuluneet kolmeen 1560-luvulla perustettuun kantataloon. Suurin osa nykyisen keskustan maista kuului Kangasmannilan taloon, joka oli osa 1564 perustettua Mannisen suvun viljelemää taloa. Talo jaettiin Pohjoisjärven suunnassa sijainneeseen Manniseen ja nykyisen keskustan alueella sijaitsevaan Kangasmannilaan 1600-luvulla. Inventointialueen pohjoisosan viljelyalueet kuuluivat Suolahden ja Häkkisen 1560-luvulla perustettuihin kantataloihin.

Suolahden eli nykyisin Pekkalan, siitä 1800-luvun alussa erotetun Saukon ja Häkkisestä 1700-luvulla erotetun Könttärin talojen tilakeskukset sijaitsevat inventointialueen pohjoisosassa muistuttaen yhä nykyäänkin alueen vanhasta asutushistoriasta.

Pekkala eli aiemmalta nimeltään Suolahti on Suolahden maakirjakylän vanhimpia kantataloja 1500-luvulta. Pekkalan pohjalaistyylinen vanha päärakennus vuodelta 1876 on maamerkkimäisellä paikalla vanhan Multiantien varressa.

Keuruun vuonna 1758 valmistunut puukirkko on Keski-Suomen vanhin kirkkorakennus. Taustalla läheiselle Kippavuorelle rakennettu, heinäkuussa 1892 käyttöön vihitty tiilikirkko. Kuva Jussi Jäppinen.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Keuruusta tuli oma pitäjänsä vuonna 1628, jolloin se erotettiin emäpitäjä Ruovedestä. Ensimmäinen kirkkoherra aloitti työnsä Keuruulla viimeistään vuonna 1630. Keuruun kirkollinen keskusta on 1620-luvulta lähtien ollut Kirkkosaaressa, jonne rakennettiin tuolloin Keuruun ensimmäinen kirkko. Kirkko sijaitsi Lapinsalmen rannan tuntumassa nykyisen vanhan kirkon läheisyydessä. Kirkko rakennettiin – kuten tuohon aikaan tapana oli - mahdollisimman keskelle uutta pitäjää, hyvien liikenneyhteyksien varrelle. Keuruun keskustan halki kaakko-luode suuntaisesti kulkeva hiekkaharjanne on aina ollut luonteva kulkureitti ja jonkinlainen ratsupolku on kulkenut sitä pitkin Jyväskylästä Keuruun kautta Alavudelle viimeistään 1600-luvulta lähtien. Kirkko sijaitsi siten vesireittien ja maareittien yhtymäkohdassa. Vuodelta 1665 on myös tieto, että Lapinsalmen yli kulki silta. Keuruun toinen kirkko rakennettiin vuonna 1656, jolloin vanhin kirkko purettiin. Nykyisin Keuruun vanhana kirkkona tunnettu rakennus on Keuruun kolmas kirkko. Se pystytettiin vuonna 1758.

Vastaperustetulla seurakunnalla meni jonkin aikaa pappilan saamiseen, sillä sopivia tiloja ei tahtonut löytyä. 1600-luvulla valtaosa Keuruun maista kuului läänityksinä aatelisten hallintaan ja lähes kaikki kirkkoa lähellä olleet maat omisti Liuksialan herra Klas Tott. Lopulta vuonna 1675 valtaneuvos Lorentz Creutzin Kangasmannilan talo siirtyi kruunun omistukseen ja siitä tehtiin

Keuruun vanha kirkko valmistui vuosien 1757–1758 aikana. Kirkko oli seurakunnan kolmas kirkko. Ensimmäinen kirkko oli todennäköisesti 1620-luvulla valmistunut vaatimaton kappeli. Vanhan kirkon ympäristö oli maisemaltaan avoin 1900-luvun alussa.

Kangasmannila on Keuruun keskustan alueen vanhimpia kantataloja 1500-luvulta ja Keuruun kirkkoherran pappila vuodesta 1875. Kuvassa Kangasmannilan pappilan pihapiiri 1800-luvun alkupuolella, pian päärakennuksen valmistumisen jälkeen. Lapinsalmen silta pappilan edustalla oli 1930-luvulle asti hirsirakenteinen. Sen valkoiseksi maalatut kaiteet olivat yksi Keuruun kirkonkylän tunnusmerkeistä.

kirkkoherran virkatalo. Täysin sujuvasti pappilan perustaminen ei tuolloinkaan mennyt, sillä tilalla asuneet ja sitä viljelleet Manniset eivät halunneet luopua talostaan. Viimeistään kirkkoherra Yrjö Härpmanin aikana (virassa vuosina 1698–1729) Kangasmannila oli kuitenkin jo kirkkoherran asuntona. Nykyisin vanhana pappilana tunnettu Kangasmannilan entinen päärakennus on rakennettu vuosina 1809–1813 aiemman päärakennuksen tuhouduttua tulipalossa.

Taloluvun kasvu oli 1600- ja 1700-luvulla hidasta, vain muutamia lohkomisia tehtiin. Nykyisen keskustan alueelle syntyi 1600- ja 1700-luvulla joitakin Kangasmannilan torppia: Seippolan nimi on mainittu maakirjassa ensimmäisen kerran 1685. 1700-luvun lopulla laaditusta Kangasmannilan pappilan kartasta käy ilmi, että 1700-luvun loppuun mennessä alueella oli Kangasmannilan lisäksi viisi torppaa: Kivelä, Päkäri, Rantala, Kantola ja Vanharanta. Myös Kukkainniemen torpan tiedetään syntyneen 1700-luvulla. Pitkään aikaan Kirkonkylä ei kirkon ja pappilan sijaintia lukuun ottamatta kuitenkaan juuri eronnut muista maalaiskylästä.

1860-luvulta viime sotiin – Kirkonkylän liike-elämän ja palveluiden synty

Maakaupan vapautuminen 1800-luvun puolenvälin jälkeen aloitti maaseudulla kehityksen, jonka seurauksena monesta maamme kirkonkylästä alkoi hitaasti muodostua maaseudun liike-elämän keskuspaikkoja. Useimmiten ensimmäiset maaseutupitäjien kaupat perustettiin kirkonkyläin, jolloin kirkon-

Kunnallishallinto syntyi 1860-luvulla. Keuruun kuntakokouksia pidettiin kansakoulun läheisyydessä sijaitsevassa kunnantuvassa. Vuonna 1936 kunnan toiminnot siirtyivät tähän alun perin eläinlääkärille rakennettuun taloon. Kuntalaksi kutsuttu rakennus on ensimmäisiä Keuruun kirkonkylälle rakennettuja kivitaloja.

Maakaupan vapautuminen merkitsi kauppaliikkeiden perustamista maaseudun kirkonkyläin. Kuvan rakennuksessa Lapinmäessä toimi Niemisen kauppa 1800–1900-lukujen taitteesta 1980-luvulle asti.

menoihin kokoontuvat pitäjäläiset saattoivat samalla hoitaa kauppa-asioitaan. Keuruun ensimmäiset kauppiaat olivat kunnanräättäleinä aiemmin toimineet Matts Häggman ja Edvard Damsten, jotka kummatkin perustivat kauppansa 1860-luvulla. Pian liiketoiminta laajeni ja kauppapuotien lisäksi kirkonkylään tuli Johan Viktor Vikbäckin perustama leipomo ja vuonna 1875 apteekari Öhrbomin perustama apteekki. 1800-luvun loppua kohti kauppapuoteja tuli vielä muutamia lisää ja kirkonkylällä toimi myös kestikievari ja eri alojen käsityöläisiä. Kirkonkylän kaupat ja muut liikkeet sijaitsivat kylänraitin varressa, samoilla paikoilla, joille Keuruun nykyinenkin liikekeskusta on rakennut.

1800-luvun lopun kehitykseen kuuluu myös kunnallishallinnon perustaminen 1860-luvulla annetun kunnallisasetuksen myötä. 1800-luvulla tärkeimpiä kunnallisen toiminnan aloja olivat vaivaishoito, sairaanhoito, järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, paloapu ja 1800-luvun loppua kohden yhä enemmän myös kansansivistys. Paikkakunnan ensimmäiset kunnalliset julkiset rakennukset valmistuivat 1800-luvulla: Keuruun kirkonkylän kansakoulu vuonna 1898 ja pitäjäntupa samoihin aikoihin sekä pitkälti keräysvaroin toteutettu kunnansairaala vuonna 1889.

Keuruun kirkonkylän maisema muuttui kahdella merkittävällä tavalla 1800-luvun lopulla. Kirkkosaareen rakennettiin uusi, uusgoottilainen tiilikirkko vuonna 1892. Lääninarkkitehti Theodor Granstedtin suunnittelema kirkko

Kulkuyhteydet Keuruulle parantivat 1800-luvun lopussa, kun rata Haapamäeltä kirkonkylän kautta Jyväskylään ja edelleen Suolahteen valmistui. Bruno Granholmin suunnittelema kansallisromanttinen rautatieasema on monesti mainittu Suomen kauneimmaksi.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

tehtiin Kippavuoren päälle ja sen korkeasta kellotornista tuli kauas siintävä maamerkki. Vuonna 1897 valmistui rautatie Haapamäeltä Keuruun kirkonkylän kautta Jyväskylään ja edelleen Suolahteen. Rautatie rakennettiin kulkemaan kirkkojen ja Kangasmannilan pappilan välistä. Uusi liikenneyhteys myös vilkastutti pienen pitäjän elämää yhdistäen sitä muuhun maahan.

1900-luvun alku oli osuustoimintaliikkeen syntyäikää. Ensimmäinen osuuskauppa Keuruulla oli vuonna 1905 perustettu Keuruun vähäväkisten osuusliike, joka kuitenkin meni muutaman toimintavuoden kuluttua vararikkoon. Vuonna 1915 perustettiin Keuruun kirkolle jälleen osuuskauppa, tällä kertaa paremmalla menestyksellä. Osuusliikkeen saama suosio heikensi yksityiskauppiain menestysmahdollisuuksia päivittäistavaramyynnissä. Samaan aikaan kuitenkin kirkonkylään alkoi syntyä yksityisten kauppiain erikoismyymälöitä, ja Keuruun kirkonkylästä tuli monipuolinen ja vilkas kauppa-alue. 1920–1930-lukujen aikana kirkonkylään perustettiin ainakin kirja-, kemikali-, kenkä-, vaate-, kangas-, kukka-, huonekalu- ja lyhyttavaraliikkeet. Sinne perustettiin myös uusia käsityöammatinharjoittajien liikkeitä, kuten kellosepanliike, nahkurin ja vaatturin liikkeet, polkupyöräkorjaamot ja liikenteen kasvaessa myös autokorjaamoja. Liike-elämän vilkastuminen toi mukanaan pankkitoiminnan, Keuruun kirkolle perustettiin säästöpankki vuonna 1900 ja osuuspankki vuonna 1908. Vuonna 1911 toimintansa aloitti Tampereen Osake-Pankki.

Keuruun kirkonkylässä 1800–1900-lukujen taite merkitsi teollisen toiminnan viriämistä. Kirkonkylän varhaisin teollisuuslaitos oli asemapaällikkö Emil Granfeltin 1800-luvun lopulla perustama höyrysaha, joka toimi vuoteen 1906. Sen paikalle perustettiin vuonna 1907 tervatehdas, jonka toiminta

1920-luvulta lähtien Keuruun kirkonkylän raitin varteen rakennettiin kaksikerroksisia klassistisia aumakattoisia liike-asuinrakennuksia. Vain kaksi näistä on säilynyt näihin päiviin asti. Yllä vasemmalla näkyvässä 1930-luvulla valmistuneessa Tikkanen talossa on toiminut mm. leipomo ja kahvila, rautakauppa, hattukauppa ja kukka-kauppa. 1920–1930-luvut olivat Keuruulla erikoiskaupan alkuaikaa.

Alasen talo eli Alapelto kuvastaa 1900-luvun alun pienipiirteistä erikoiskauppaan suuntautunutta liike-asuinrakentamista. Talossa toimi F. E. Alasen puutavaraliike. Rakennus tuhoutui osittain tulipalossa syksyllä 2010.

Kuva vierisellä sivulla: Keuruun sukkatehdas aloitti toimintansa vuonna 1922 entisessä kunnansairaalan rakennuksessa (kuvassa oikealla). Toiminnan laajetessa rakennettiin kuvassa vasemmalla näkyvä sementtitiilinen tehdasrakennus vuonna 1938. Sukkatehtaan ympäristö Lapinmäessä on hyvin säilynyt ja yhtenäinen vanha pienteollisuusmiljö.

Keuruun osuusmeijeri alkoi toimia vuonna 1922 entisessä Suomen Terva- ja Tärpättikunnan tislamon rakennuksessa. Meijeri oli yksi ensimmäisistä teollisuuslaitoksista Keuruun kirkonkylällä. Sen toiminta jatkui 1970-luvulle asti. Klassistisen tiilirakenteisen meijerirakennuksen korkea osa on purettu.

jatkui, tosin välillä omistajaa vaihtaen, vuosikymmeniä. Tervateollisuuden myötä osuuskunta Suomen Terva ja Tärpättikunta päätti rakennuttaa alueelle koko maata palvelevan keskustislaamon vuonna 1919. Se ajautui pian vararikkoon, mutta tislamorakennuksessa aloitti vuonna 1922 Keuruun Osuusmeijeri, joka toimi 1970-luvulle asti.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

1800-luvun loppupuolelta alkanut sivistyksen ja elintason nousu sekä muualta tulleet vaikutteet johtivat yhdistystoiminnan leviämiseen Keuruullekin. Yhdistystoiminta oli aluksi kulttuuri- ja sivistystoimintaan liittyvää, myöhemmin aatteellista ja poliittista. 1900-luvun alun jäsenmääriltään usein pienet yhdistykset ovat kautta maan tehneet suurtyön saadessaan aikaan maaseudulle sadat työväentalot, nuorisoseurantalot ja muut seurantalot. Keuruullekin niitä rakennettiin useita. Kirkonkylälle työväentalo saatiin tosin ostamalla valmis rakennus vuonna 1905, porvarillisten yhdistysten Kansallispiiritti puolestaan rakennettiin vuonna 1910.

Ennen viime sotia Keuruun keskusta oli jo vilkas kaupan ja monenlaisen yhteiskunnallisen toiminnan paikka. Rakenteeltaan kylä oli tien varteen – joskin myös vesistöjen läheisyyteen – syntynyt nauhamainen raittikylä, jota halkoi rautatie. Rakennuskannaltaan kylä oli vielä perinteinen puukirkonkylä. Rakentaminen oli tapahtunut, kuten tuolloin tapana oli, vielä ilman kokonaissuunnitelmia, pihapiiri kerrallaan. Ensimmäiset merkit kirkonkylän rakentamisen suunnitelmallisuuteen pyrkimisestä olivat kuitenkin jo ennen viime sotia. Alullepanijana oli seurakunta, jonka maita lähes koko nykyinen keskusta oli. Seurakunta teetti kasvavaan kirkonkylään ensimmäisen asemakartan vuonna 1925. Mittaukset ja kartan laati valtion ojitustyöpäällikkö K.

Arkkitehti Valde Aulangon suunnittelema kansallispiiritti oli toinen Keuruun keskustan seurantalosta. Rakennus purettiin 1970-luvulla keskustan uusiutuessa.

L. Wälimaa. Seurakunnan virkatalolautakunta tilasi tämän jälkeen kirkonkylään asemakaavan arkkitehti Alvar Aallolta. Työ ei kuitenkaan valmistunut määräaikaan ja asemakaavan laadinta annettiin arkkitehti Valde Aulangolle, joka sai vuoden 1931 asemakaavalain mukaisen rakennussuunnitelman valmiiksi vuonna 1936. Karttaan oli merkitty silloiset päätiet ja asutus niiden varsille. Päätiestä eli nykyisestä Keuruuntiestä erkani nimetön tie – nykyinen Pitäjätuntuvantie – Vanhan kirkon hautausmaan ympäri, alas Tarhian rantaan.

Jälleenrakennuskausi

Viime sotien jälkeen 1940–1950-luvuilla jälleenrakennus leimasi kehitystä kaikkialla Suomessa. Sotien tuhojen korjaamisen lisäksi merkittävä vaikutus rakentamiseen oli Karjalan siirtolaisten ja rintamamiesten asuttamisella. Rakentamista haittasi pulakena. Edulliseen ja nopeaan rakentamiseen pyrittiin hyvän suunnittelun ja rakennusosien standardoimisen avulla. Omakotitalojen rakentamisessa hyödynnettiin valmiita tyyppipiirustuksia. Jälleenrakennuskauden tunnusmerkiksi onkin tullut puolitoistakerroksinen, rintamamiestalo kutsuttu puutalo. Jälleenrakennuskauden pelkistetyssä ja asiallisessa arkkitehtuurissa oli yhä 1930-luvulla suosioon tulleen funktionalismin vaikutusta.

Pappilanniemen ruotsalaistalo ja vuonna 1941.

Keuruulla asutustoiminta aloitettiin heti talvisodan päätyttyä vuonna 1940. Keuruun nykyisen keskustan alueella seurakunta joutui luovuttamaan Pappilanniemen alueen pika-asutustoimintaa varten. Asutussuunnitelman tekeminen aloitettiin elokuussa 1940 ja ensimmäiset talot Pappilanniemeen nousivat kevättalvella 1941. Alueelle suunniteltiin kaikkiaan 31 noin puolen hehtaarin asuntotilaa. Talvisodan jälkeen niistä asutettiin 14. Kaikki tuolloin rakennetut talot olivat niin kutsuttuja ruotsalaistaloja.

Jatkosodan jälkeen Keuruun keskustassa käynnistyi vilkas rakennustoiminta, kun seurakunnan omistamille mailla, pääasiassa vuokratonteille tehtiin runsaasti omakotitaloja. Merkittävimmät yhtenäiset ja tiiviisti rakennetut jälleenrakennuskauden asuntoalueet sijaitsevat keskustan pohjoispuolella Kurkilahdentiellä ja Seiponmäessä sekä läntisillä saarilla Melonsaaressa ja Mustasaaressa. Myös Lehtiniemen ja Kivelän alueelle nousi 1950-luvulla useita

taloja, mutta harvemmin rakentuneesti. Lisäksi yksittäisiä jälleenrakennuskauden omakotitaloja tai muutaman talon muodostamia ryhmiä on siellä täällä keskustan alueella, erityisesti rautatien läheisyydessä.

Väestönsiirtojen myötä kasvanut asukasmäärä ja sotien jälkeen alkanut nopea julkisten palveluiden kehittyminen merkitsi myös julkisen rakentamisen ennennäkemätöntä voimistumista. Kasvaneelle väestölle rakennettiin Keuruulle useita uusia kouluja ja keskustassakin Koulunmäki muodostui 1950-luvulla ja aivan 1960-luvun alussa moderniksi koulukeskukseksi. Aikaisempien vaatimattomien kunnansairaalarakennusten tilalle saatiin 1950-luvulla myös uudenaikainen terveystakeskus ja kuntaliittymän mielisairaala.

Väkiluvun nousu ja nopea elintason kasvu ei voinut olla vaikuttamatta myös liike-elämään. Moniin keskisuomalaisiin kirkonkyläin nousikin 1950-luvun

Kurkilahdentien varrella puoli-toistakerroksiset tyyppitalot sijaitsevat 1940-1950-luvuille tyypillisesti järjestelmällisissä riveissä.

Juurikkaniemen mielisairaala-alue kuvastaa sotien jälkeistä terveydenhuollon nopeaa kehitystä. Ajalle tyypillisiä sairaalarakennuksia ympäröivät alkuvuosikymmeninä peltoalueet ja kasvimaat, koska maataloustöitä pidettiin potilaita hyödyttävänä työterapiana.

aikana uusia pankkien toimitaloja ja muita liikekiinteistöjä. Keskustaan rakennettiin joitakin yksittäisiä liike-asuinkerrostaloja, mutta kirkonkylän raitin miljöö pysyi vielä 1950-luvulla varsin perinteisenä. Liikekeskustan muutos alkoi todenteolla vasta 1960-luvulla.

Osuusliike Keski-Suomen myymälä- ja hotellirakennus valmistui vuonna 1948. Tyyliltään funktionalistinen rakennus oli ensimmäisiä moderneja liikekiinteistöjä Keuruun keskustassa. Nykyisin rakennuksen paikalla on vanhoja kantavia rakenteita hyödyntäen tehty liike-asuinrakennus Tarhiansuu.

Nykyään eCenter nimellä tunnettu liike- ja toimistotalo rakennettiin vuonna 1956 Kiinteistö Oy Keuruun liikelolalle. Rakennuksessa on toiminut mm. O.Y. Pohjoismaiden Yhdyspankki ja A. W. Rosenlew Oy, matkahuolto ja useiden vuosikymmenen ajan Keuruun Sähkö Oy:n toimisto. Rakennus on harvoja jälleenrakennuskauden liikekiinteistöjä Keuruun keskustassa.

Kirkonkylästä kaupunkikeskustaksi

Maaseudun väestömäärä oli suurimmillaan 1950-luvulla, kunnes maataloustuotteiden ylituotannosta käynnistynyt elinkeinorakenteen muutos alkoi tyhjentää maaseutua väestön muuttaessa maaseudulta kaupunkeihin ja taajamiin 1960- ja 1970-luvuilla. Yhteiskunnan rakennemuutos näkyi etenkin kasvaneissa kaupungeissa, joissa asutuspulaa ratkaistiin toteuttamalla suuria kerrostalovaltaisia asuinalueita kaupunkikeskustojen ulkopuolelle. Muuttoliikettä tapahtui kuitenkin myös maaseudun kirkonkyläin, joista viimeistään tässä vaiheessa alkoi kehittyä moderneja maaseudun keskustataajamia. Keuruul-

Tehtaantien kerrostalojen rakentaminen aloitettiin 1960-luvulla asutuspulan lievittämiseksi.

lakin oli 1970-luvulle tultaessa asutuspulaa, jota kunta ratkaisi toisaalta kaavoittamalla uusia suuria omakotitaloalueita Kurkiniemeen ja Ketvelniemeen, mutta toisaalta myös kaavoittamalla ja osin rakennuttamalla kerrostaloja keskustan tuntumaan Tehtaantielle ja Kivelään. Lähiöitä sanan varsinaisessa merkityksessä Keuruulle ei kuitenkaan ole syntynyt.

Elintason kohotessa ja hyvinvoinnin lisääntyessä kaupalliset ja julkiset palvelut laajenivat. Keuruun keskustan uusiutuminen ja vanhojen rakennusten purkualto käynnistyi todenteolla 1960-luvulla. Liiketilojen ja asuntojen kas-

Keuruun keskustaa 1960-luvulla uuden kirkon tornista kuvattuna. Tien järven puoleisella sivulla rakennuskanta on jo suurelta osin uusiutunut moderneiksi liike-asuinkerrostaloiksi. Tien toisella puolella on vielä vanhoja puutaloja.

Alla näkymä uuden kirkon tornista paria vuosikymmentä myöhemmin. Keskusta on uudistunut jo täysin ja rakennuskanta on 1960-luvun liike-asuinkerrostalojen lisäksi 1970-luvun laatikkomaista myymälähallirakentamista.

vava tarve ja toisaalta uudenaikaisuuden ja tehokkuuden ihanteet johtivat lähes kaikkien vanhojen liiketalojen hävittämiseen 1960-luvun aikana. Niiden tilalle rakennettiin kaupunkimaisia liike-asuinkerrostaloja ja ajanmukaisia valintamyymälöitä. Seuraava vuosikymmen täydensi alkanutta kehitystä ja keskustasta purettiin muun muassa vanha kertaustyylinen apteekkirakennus, Kansallispiirtti ja Jalosen talona tunnettu liikerakennus. Ajanjaksoon liittyy myös vanhan perinteisen rakennustavan lopullinen murtuminen ja kokonaan uusien rakennustekniikoiden ja materiaalien käyttöönotto.

Myös liikenteen lisääntyminen ja autoistuminen vaikuttivat 1960–1970-lukujen muutoksiin. Valtatie 23 rakennettiin vuonna 1967 kulkemaan kirkonkylän läpi. Valtatien leveä tiealue halkaisi kirkonkylän rautatien tavoin ja lisäk-

Oikealla: Valtion virastotalo on valmistunut vuonna 1972. Rakennuksen arkkitehtuuri noudattaa 1970-luvulle ominaista geometristä laatikkomaisuutta. Tummaksi poltettu tiili ja värilinen julkisivulasi olivat aikakauden tyypillisiä julkisten rakennusten materiaaleja.

Valtatie 23 rakennettiin vuonna 1967 rautatien pohjoispuolelle ja leveä tiealue on halkonut kirkonkylän maisemaa siitä lähtien.

Keuruuntie oli 1980-luvulle tullessa saanut kaupunkimaisen ilmeen kivitaloineen. Kuva on otettu Keuruuntien eteläpäästä. Oikealla etualalla Tikkanen liike-asuinkiinteistö.

si liittymät tielle olivat aikaisempaa leveämmät. Myös keskustan pääraittia Keuruuntietä levennettiin 1960-luvulla. Levennetyn tien ja uusien rakennusten edustoille rakennettujen paikoitusalueiden vuoksi raitin uudet rakennukset olivat eri linjassa vanhoihin rakennusten nähden. Samalla tien varren vanhaa puustoa poistettiin. Vehreyttä on myöhemmin pyritty palauttamaan uusin istutuksin.

Uudet ja aiempaa suuremmat päivittäistavaraketjujen myymälät ovat viimeisimpiä Keuruun keskustan uudistuksia.

Keuruun keskusraitille, varsinaisen liikekeskustan pohjoispuolelle rakentui 1970-luvun loppuun mennessä eräänlainen julkisten palveluiden alue, kun aiemman terveysaseman läheisyyteen valmistui vuonna 1972 valtion virastotalo ja vuonna 1974 Keuruun kunnanvirasto. 1990-luvun alussa alue täydentyi Lehtiniemen vanhainkodin rakennuksella, joka sijoittuu terveyskeskuksen koillispuolelle.

Kaupungistumiskehitys on jatkunut 1960–1970-lukujenkin jälkeen ja keskustan ilmettä ovat muuttaneet monet Keuruuntien ympäristöön rakennetut uudet kerrostalot, uudet ja aiempaa suuremmat valintamyymälärakennukset. Keuruusta tuli kaupunki vuonna 1986. 1990-luvulla liikekeskustan katumiljöö muuttui, kun vuosina 1993–1994 valtatie liittymää kohennettiin ja vuonna 1994 Keuruuntien ulkoasua uudistettiin liikekeskustassa kaventamalla ajorataa, rakentamalla kivettyä kevyen liikenteen väylä ja lisäämällä viihtyisyyttä istutuksin ja penkein.

Kirjaston rannan viihtyisä puistoalue kuvastaa keskustan viimeisimpien vaiheiden kehitystä. Tarhian rantaan ulottuvalla puistolla venelaitureineen on maisemallista merkitystä kaukomaisemassakin.

RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN HISTORIAALLISET KERROSTUMAT

Perinteisen hirsirakentamisen aika

Suurimpia kaupunkeja lukuun ottamatta vuosisataisiin perinteisiin pohjannut hirsirakentaminen oli maassamme ylivoimaisesti yleisin rakentamisen tapa aina viime sotiin asti. Keuruulla, kuten Keski-Suomessa yleensä rakennuskulttuuriin on yhdistynyt piirteitä sekä idästä että lännestä. Keuruun kulttuuriympäristöohjelmassa todetaan Keuruun rakennusperinnön merkittäviksi ominaispiirteiksi useat kirkot, 1800-luvulta alkanut rautatierakentaminen ja pitkät juuret omaavat maatilakokonaisuudet.

Keuruun keskustan tuntumassa on säilynyt määrällisesti suhteellisen runsaasti ennen viime sotia rakennettua rakennusperintöä, vaikka liikekeskustan alue onkin täysin uusiutunut. Tämä vanhin rakennusperintö Keuruun keskustassa on lisäksi tyyllisesti runsasta, rikasta ja monipuolista. Rakentamisessa näkyvät arkkitehtuurin tyylikausien vaikutteet ja paikallisten mestareiden

Keuruun vanhan pappilan empirehenkinen päärakennus toimi 1800-luvulla innoittajana niin talonpoikaisrakennuksien kuin säätyläiskotienkin rakentajille.

Entinen apteekin rakennus muistutti koristeaiheiltaan suuresti Keuruun vanhaa pappilaa. Rakennuksessa aloitti toimintansa vuonna 1875 Edvard Öhrbomin apteekki, mutta rakennus oli vanhempaa perua. Sen omisti varakas tukkihera A. N Saxell ja kun Keuruun pappilaan tehtiin vuosina 1868–1869 remontti, jossa pappila sai koristeellisen ulkoasunsa, päätti myös Saxell ehottaa taloaan. Onkin mahdollista, että koristeaiheet ovat saman rakentajan tekemät kuin pappilassa. Keuruuntien varressa liikekustassa sijainnut apteekin rakennus purettiin vuonna 1972.

käden jälki. Merkittävä vaikuttaja Keuruun keskustan rakennusperintöön on ollut Kangasmannilan pappilan empirehenkinen päärakennus, jonka koristeaiheita ja esimerkiksi ikkunoiden listojen mallia on lainattu runsaasti 1800-luvun rakennuksiin.

1860-luvun Säätyläiskoti Valkonen-Rauhalaan ikkunoissa, kuisissa ja räystäiden lehtisahakoristelussa on nähtävissä pappilan vaikutteita. Kuvaaja Aarne Forsman, 1910, Forsmanin kokoelma, Keuruun museo.

Erityisesti Keuruun vanhan pappilan ikkunoiden listojen detaljeja on toistettu lukuisissa keuruulaisrakennuksissa. Ikkunat vasemmalta oikealle ylhäältä aloittaen: Keuruun vanha pappila, Valkonen-Rauhala, Ison-Liukon pirtti Nyssänneimen leirintäalueella, Siltakulma eli entinen Niemisen kauppa, Päkäri ja Keuruun kotiseutumuseon alueella sijaitsevan Kukamon entisen talon ikkuna.

Vuonna 1897 rakennettiin junarata Haapamäeltä Keuruun kautta Jyväskylään ja Suolahteen. Rautatie toi mukanaan oman rakennuskulttuurinsa, jonka edustava esimerkki on Keuruun rautatieasema. Rataosuuden kaikki rautatierakennukset tehtiin VR:n arkkitehti Bruno Granholmin tyyppipiirustuksien. Granholmin rakennusten tunnusomaiset piirteet ovat massoittelemisen epäsymmetrisyys ja kansallisromanttiset runsaat koristeaiheet. Rautatieaseman lisäksi Granholm suunnitteli Keuruun kirkonkylään ainakin ratamestarin talon. Rautatien mukana rakennuskulttuuri Keuruulla rikastui myös toisella tavalla. Keuruulle ratamestariksi tullut Kaarlo Suhonen tunnettiin taitavana talojen suunnittelijana ja hänen työnsä jälki näkyy yhä edelleen monessa Keuruun

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

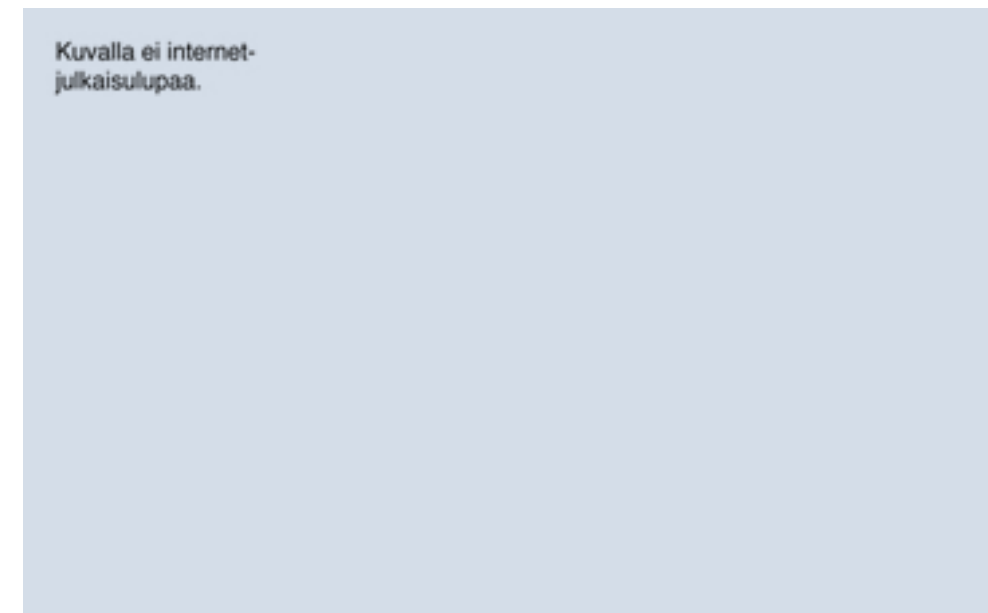

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Rautatiearkkitehtuuria keuruulaisiin maustein. Keuruulainen ratamestari Kaarlo Suhosen virkataloonsa suunnittelema nikkarityylinen näyttävä veranta ja parveke yhdistyy VR:n arkkitehti Bruno Granholmin suunnittelemaan kansallisromanttiseen rakennukseen.

Jugendhenkinen Ahtola erikoisine jyrkkine kattoineen kuvastaa Keuruulaisen rakennuskulttuurin monipuolisuutta ja rikkautta 1800–1900-luvun vaihteen tienoilla.

keskustan puutalossa. Näyttävin esimerkki Suhosen estetiikan tajusta on hänen virkataloonsa suunnittelema nikkarityylinen kuisti ja parveke, joka poikkeaa Granholmin alkuperäisistä piirustuksista. Asemapäällikön talona toimineessa Lehtolassa on jäljitelty rautatieaseman poikkipäätä ja siinä on samankaltainen koristeellinen kaariaiheinen kuisti kuin ratamestarin talossa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

1920-luvulla Keuruulla yleistyi Keuruun keskustassa monimutkaisin taitekaton variaatioin varustetut, usein pohjaltaan miltei neliömäiset talot. Kuvassa yllä entinen kunnanlääkärin talo, joka on ensimmäisiä kivitaloja Keuruulla. Alla Oksala Lapinmäessä.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Rakennusta tai sen nykyistä ulkoasua pidetään Suhosen suunnittelemana, josta varmaa tietoa asiasta ei ole.

Kaarlo Suhosen suunnittelemaksi tiedetään lisäksi ainakin nimismies Sarkkilan talo Lapinmäessä sekä Keuruun Työväentalo. Lapinsalmen sillan kupeessa sijaitsevan Kulmalan talon nykyisen asun kaarikuisteineen muistetaan myös olleen tehty Suhosen suunnitelman mukaisesti. On lisäksi epäilty, että Maanmittari Matti Näkin rakennuttama jugendhenkinen Ahtola olisi Kaarlo Suhosen suunnittelema, mutta tästäkään ei ole säilynyt varmaa tietoa.

1920–1930-luvuilla, jugendtyylin jälkimainingeissa Keuruun kirkonkylälä yleistyi rakennustyyppi, jossa kattomuoto oli pyramidikaton ja mansardikaton tai aumakaton ja mansardikaton monimutkainen yhdistelmä ulospäin taivutetuin alalappein ja erilaisin frontonein ja poikkipäädyin. Ensimmäisen kerran rakennusmateriaalina saattoi asuinrakennuksissakin olla tiili. Samoihin aikoihin uusklassismi tyylinä ilmaantui keuruulaiseenkin rakennusperintöön ja erityisesti kirkonkylän pääraitin varteen nousi kaksikerroksisia, aumakattoisia, klassistisin koristeaihein varustettuja liike-asuintaloja.

Kirkonkylän käsityöläisten ja muiden pienammatinharjoittajien rakennustapaan muotivirtaukset eivät kuitenkaan paljoakaan vaikuttaneet. Vaatimattomat pienet asuinmökkit olivat niukasti koristeltuja ja pelkistettyjä. Näitä pieniä hirsisiä asuinrakennuksia on säilynyt Keuruun vanhan kirkon ympäristössä ja Lapinmäessä moneen muuhun paikkakuntaan nähden poikkeuksellisenkin runsaasti. Rakennukset edustavat harvinaistuvaa vähävaraisen väen kirkonkylän liepeille syntynyttä rakennusperintöä.

Suutari Salon mökki edustaa kirkonkylän käsityöläisten pienipiirteistä asumistapaa. Pitäjätuvantiellä sijaitseva rakennus on osa Vanhan kirkon ja sitä ympäröivän puustomaisen puutaloalueen muodostamaa miljöökokonaisuutta.

Jälleenrakennuskausi

Sota-aikana rakentaminen Keuruulla oli vähäistä. Sotien jälkeen koko maassa alkoi intensiivisen jälleenrakentamisen aika. Sotien tuhojen korjaamisen lisäksi oli asutettava suuri määrä Karjalasta evakuoituja ihmisiä. Rakentamista haittasi varojen, materiaalien ja keinojen niukkuus. Asuntotuotantoa pyrittiin valtion johdolla tehostamaan muun muassa rakennusalan standardisoinnilla, pientalojen tyyppipiirustusten laatimisella sekä teollisesti esivalmistettujen talotyyppien suunnittelulla ja tuotannolla. Sotien jälkeisenä aikana kansainvälisiin trendeihin perustuneen ankaran 1930-luvun funktionalismin jälkeen etsittiin suomalaisiin oloihin ja tehtäviin soveltuvia ratkaisuja. Aikakauden arkkitehtuuria on luonnehdittu jälkifunktionalistiseksi, mutta tyyli oli 1930-luvun pelkistettyä funktionalismia runsaampaa ja romanttisempaa. Rakentamisessa pyrittiin taloudellisuuteen, mutta pienillä muotoilun keinoilla ja detaljeilla saatiin koristeaiheita arkiseenkin rakennukseen. Arkkitehtuurin kieli oli selkeää ja helposti luettavaa. Pulasta ja kiireestä huolimatta raken-

Jälleenrakennuskauden arkkitehtuurissa huolellisesti suunnitelluilla detaljeilla luotiin rakennukseen koristeellisuutta. Keuruun keskuskansakoulun eli niin kutsutun Kivikoulun pääsisäänkäynnin yllä koristeellisuutta luo ikkunoiden molemmin puolin sijoitetut rappauskoristeakkoset.

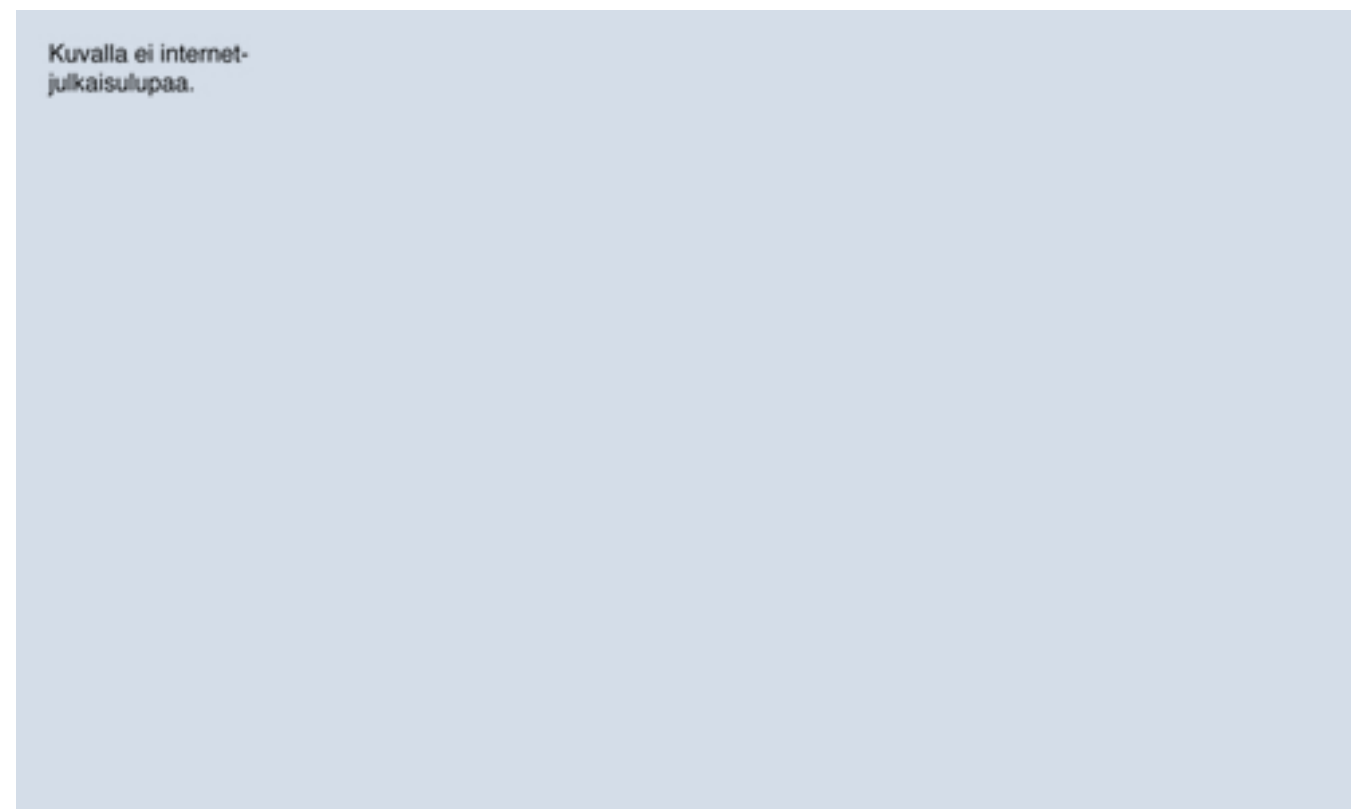
nettiin enimmäkseen varsin laadukasta ja kestävää: rakentaminen oli vielä käsityövaltaista ja menetelmät ja materiaalit perinteisiä. Jälleenrakennuskauden arkkitehtuurissa heijastuu yhtenäiskulttuurin aika, eikä arkkitehtuurin merkkikohteiden ja arkirakentamisen välillä tyyllillisesti ollut radikaalia eroa. Jälleenrakennuskauden rakennukset ovatkin selkeästi erotettavissa oleva, määrällisesti runsas, omalla laillaan yhtenäinen historiallinen kerrostuma rakennusperinnössämme ja siitä syystä sitä tässä raportissa tarkastellaan omana kokonaisuutenaan, vaikka ajallisesti kerrostuman syntyvaihe on lyhyt.

Pientalot

Jälleenrakennuskauden symboliksi on noussut aikakaudelle tyypillinen puolitoistakerroksinen rintamamiestaloksikin kutsuttu tyypitalo, joka yleistyi sekä kaupunkien että maaseudun maisemassa. Tyypipiirustuksien toteutetuilla rakennuksilla oli useita suunnittelijatahoja muun muassa eri ministeriöiden alaisuudessa toimivat rakennusosastot. Merkittävässä roolissa oli Suomen arkkitehtiiliiton Jälleenrakennustoimisto, jossa arkkitehdit suunnittelivat asuinrakennuksia talkootyönä. Keuruulla oli myös omaa suunnittelutoimintaa ja ainakin rakennusmestari Kauko Jukolan tiedetään piirtäneen Keuruulle tyypitaloja. Jälleenrakennuskauden tyypitaloille toistuvia piirteitä ovat korkea sokkeli, kuutiota lähentelevä noppamainen rakennusmassa, jossa huonetilat on ryhmitelty yhden sydänmuurin ympärille, sekä jyrkähkö harjakatto. Perusrungon ulkopuolella on satula- tai pulpettikattoinen kuisti tai umpieterä. Tyypitaloja rakennettiin aluksi hirrestä, mutta rankorakenne yleistyi nopeasti. Siinä kantavan rungon muodostavat puutolpat, jota jäykistää vinolaudoitus. Eristeenä käytettiin yleensä purua ja tiiviyyttä tuomassa ter-
vapaperia. Ulkoverhouksena oli rappaus tai puu, yleensä vaakalaudoitus tai pysty-
laudoitus saumoja peittävällä rimoituksella.

Jälleenrakennuskauden tyypitalo on rakennustyyppinä yhä yleinen, mutta alkuperäisessä asussa olevia tyypitaloja tapaa yhä harvemmin.

Keuruun keskustan tuntumassa tyypitaloja on isompina tai pienempinä ryhminä kaikkialla, mutta merkittävimmät yhtenäiset aikakauden omakotitaloalueet sijoittuvat Melonsaareen, Mustasaareen ja Seiponmäen alueelle sekä Kurkilahteen. Myös Lehtiniemen, Pappilanniemen ja Kivelän peltoalueiden asutus sai alkunsa tuolloin. Jälleenrakennuskauden tyypitaloalueille ominaista on rakennuspaikkojen kaavamainen sijoittaminen tonteille siten, että rakennukset tulivat suoriin riveihin tien varsiin, yhtä kauas tielinjasta rakennettuina. Myös kattojen harjasuunta on sama. Puutarhamaisille suurille tonteille istutettiin usein hyötykasveja ja pihapiiriin kuului ulkorakennus. Rintamamiestalo on tyyppinä edelleen hyvin yleinen ja ehkä juuri siitä syystä niiden rakennushistoriallista arvoa ei vielä ole täysin tunnistettu. Erilaisia muuttavia korjauksia on tehty niin yleisesti, että alkuperäisen ulkoasunsa säilyttänyt jälleenrakennuskauden tyypitalo alkaa olla harvinaistuvaa rakennusperintöä. Keuruullakaan ei ole kovin laajoja, ulkoasultaan yhtenäisenä ja alkuperäisenä säilyneitä jälleenrakennuskauden omakotitaloalueita.

Tyypitalojen lisäksi Keuruun keskustassa on muutamia yksilöllisempiä arkkitehdin suunnittelempia 1940–1950-lukujen omakotitaloja ja huviloita. Henkilöhistorialtaan merkittävä ja arkkitehtuuriltaan edustava esimerkki

Mustasaaren omakotitaloalue syntyi jälleenrakennuskaudella.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Olavi Paavolaisen kesähuvilan suunnitteli arkkitehti Laila Niemioja. Rakennuksen koristeellisessa ulkoasussa heijastuu 1940-luvun arkkitehtuurin virtaukset.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Hammaslääkärille tehdyssä talossa pelkistettyä rapattua julkisivua koristavat pyöreä ikkuna ja kuistien pylväät.

Eläinlääkärin talossa on detailjeina muun muassa rappauskoristelua ja pilarin rappauksella luotua muurausjäljitelmää.

1940-luvun huvilarakentamisesta on Kivilahden rannassa, Otavan kirjapaino-alueen läheisyydessä sijaitseva kirjailija Olavi Paavolaiselle rakennettu kesähuvila, joka myöhemmin on muutettu talviasuttavaksi omakotitaloksi. Arkkitehti Laila Niemiojan suunnittelemassa rakennuksessa detaljeja on runsaasti: kuistin kaiteen ja kattoa kannattelevan pilarin rappaukseen upotetut kivet ja kaiteeseen upotetut kukkalaatikot, pyöreä ikkuna, koristeelliset ikkunoiden reunalistat ja ovi luovat romanttisen vaikutelman. Lapinsalmentien varressa sijaitsee kaksi arkkitehtuuriltaan merkittävää omakotitaloa, joista toinen muistetaan eläinlääkärin talona ja toisessa on asunut hammaslääkäri. Julkisivujen roiskerappaus, rappauskoristeiden, pylväiden ja pyöreiden ikkunoiden kaltaiset detaljit muuten varsin pelkistetyissä rakennuksissa ovat ajan arkkitehtuurille ominaisia.

Julkinen rakentaminen

Siirtolaisten asuttamisen ja sotien jälkeisen suuren syntyvyyden myötä väkiluku Keuruullakin kasvoi nopeasti ja koulujen ja muiden palveluiden järjestäminen tuli ajankohtaiseksi. Keuruun keskuskansakoulu rakennettiin kunnan omistamalle koulutontille vanhan puukoulun läheisyyteen. Rakennuksen

suunnitteli Keuruulla tuolloin toimistoaan pitänyt arkkitehti Laila Niemioja, jonka muita töitä Keuruulla ovat muun muassa Haapamäen kansakoulu, Keuruun sairaala eli nykyisen terveyskeskuksen vanhin osa sekä Keuruun koulukeskuksen 1960-luvun koulu- ja asuntolarakennukset. Kansakoulujen perustyyppi nousi 1940–1950-luvuilla useampikerroksinen, harjakattoinen rapattu ja vaaleaksi maalattu rakennus. Myös Keuruun keskuskansakoulu noudatti tätä suuntausta. Tiilisen suurehkon rakennuksen rakennusmassoja on kevennetty porrastamalla, julkisivu on ajalle tyypillinen aukkojulkisivu. Elävyyttä rakennukseen tuovat pohjakerroksen ikkunoiden yläreunaan ulottuva puhtaaksi muurattu julkisivupinta, porrashuoneiden korkeat, lasiseinää muistuttavat ikkunat ja pääjulkisivun katoslipa ja sen yläpuolella rappauskoristeet porrashuoneen lasiseinän molemmin puolin.

Korkeatasoista aikakauden arkkitehtuuria edustavat myös Jonas Cedercreutzin ja Helge Railon suunnittelemat Juurikkaniemen sairaalan sairaala- ja asuinrakennukset. Sairaalarakennuksen massoittelessa on käytetty samankaltaista ratkaisua kuin keskuskansakoulussa, mutta julkisivujen materiaali, puhtaaksi muurattu punatiili, on jo 1950-luvun lopulla tulleen muodin mukainen. Vehreä, puistomainen piha-alue yhdistää punatiilisten asuntolarakennusten ja sairaalarakennusten ympäristön arvokkaaksi miljöökokonaisuudeksi.

Juurikkaniemen sairaalan julkisivut ovat 1950-luvun lopulla suosituksi tullutta puhtaaksi-muurattua punatiiltä. Sairaala-alue rakennuksineen ja puistoineen on edustavimpia jälleerakennuskauden miljöökokonaisuuksia Keuruun keskustassa.

Liikerakentaminen

1940–1950-luvut eivät vielä tuoneet merkittävää muutosta Keuruun liikekeskustan ympäristöön. Muutamia kerrostalotyyppisiä liike-asuinkiinteistöjä rakennettiin kuitenkin keskustaan. Liike-asuinkerrostaloissa aikakaudelle tyypillinen perustyyppi oli samankaltainen kuin saman ikäisissä julkisissa rakennuksissa: usein tiilirakenteinen, rapattu, aukkojulkisivuinen rakennus. Liikerakennukset erotti muista rakennuksista kuitenkin näyteikkunat katu-tason liikehuoneistoissa. Arvokkuutta saatettiin hakea materiaalivalinnoista. Monesti liikehuoneistojen sisäänkäynneissä ja pääjulkisivun sokkelissa käytettiin arvokkaampaa materiaalia, kuten kiiltäväksi hiottua graniittia.

Keuruun keskustassa on säilynyt muutamia esimerkkejä aikakauden liikerakentamisesta. Keskusaukion laidalle rakennettu nykyään eCenterinä tunnettu rakennus valmistui vuonna 1956 Keuruun Liikekeskus Oy:lle, jonka

Alla: As Oy Karhianrinteen liike-asuinkiinteistö kuvastaa 1950-luvulle tyypillistä liikerakentamista. Katutason liikehuoneistoissa on suuret näyteikkunat ja niitä korostaa liuskekivivuoraus ikkunoiden ympärillä. Muuten rakennus on pelkistetty rapattu ja vaaleaksi maalattu aukkojulkisivuinen kerrostalo. Erilaisten julkisivumateriaalien käyttö arvokkuuden tai koristeellisuuden luomiseksi oli ajalle tyypillistä.

Yllä oikealla: As Oy Kauppa-kulman kiinteistö on arkkitehti Olavi Kivimaan suunnittelema. Vuonna 1961 valmistuneessa rakennuksessa on sekä 1950-luvun että 1960-luvun arkkitehtuurin piirteitä.

Elokuvateatteri Keuruun Kuväyttämölle valmistunut rakennus on harvoja Keski-Suomen pienten kaupunkien nimenomaan elokuvateatteriksi tehtyjä rakennuksia.

perustivat Keuruun kunta, Keuruun Sähkö Oy, O.Y. Pohjoismaiden Yhdyspankki ja A. W. Rosenlew Oy. Rakennukseen on tehty kuitenkin 2000-luvulla täydellinen peruskorjaus ja laajennus, jotka jossain määrin ovat muuttaneet rakennuksen ulkoasua. Paremmiin alkuperäisessä asussaan on säilynyt Keuruun Osuuskassan konttoriksi vuonna 1956 rakennettu As Oy Karhianrinne, jossa ulkoasun muutospainet ovat kohdistuneet myöhemmin tehtyyn pankin konttorisiipeen. Rakennus sijaitsee Keuruun kaupungintalon eteläpuolella. Miltei vastapäätä tätä rakennusta sijaitseva As Oy Kauppakulman kiinteistö on valmistunut 1960-luvun alussa. Kolmesta toisiinsa kytketystä talosta muodostuva liike-asuinkerrostalokokonaisuus henkii vielä rappauspintoineen ja detaljeineen 1950-luvun rakentamista, mutta toisaalta kattomuoto, parvekkeiden levymateriaalit ja ikkunamuoto kuvastavat jo 1960-luvun arkkitehtuurin tuulia. Eräänlaisena erikoisuutena voidaan pitää Keuruun kuvanäyttämönä tunnettua entistä elokuvateatterirakennusta, joka valmistui vuonna 1961, mutta tyyllisesti liittyy vielä jälleenrakennuskauden ja 1950-luvun lopun tyyliuuntauksiin. Jyväskyläläisen Arkkitehti Erkki Kantosen suunnittelema elokuvateatterirakennus on rakennustyyppinä harvinainen Keski-Suomessa Jyväskylää lukuun ottamatta.

Teollisuusrakennukset

Keuruulla erityisen merkittävä jälleenrakennuskauden rakennusperinnön kerrostuman osa on teollisuusrakentaminen. Jo viime sotien aikana lääketehdas Orion toi tuotantonsa evakkoon Helsingistä Keuruulle ja sotien jälkeen osa tuotannosta siirrettiin pysyvästi Keuruulle. Orionin tehtaita varten rakennettiin Keuruun Varissaaren teollisuusalue arkkitehti Aarne Ervin suunnitelmin. (Keski-Suomen museo on tehnyt Keuruun Varissaaren teollisuusalueesta rakennusinventoinnin vuonna 2009, aluetta ei käsitellä siksi tässä raportissa laajemmin). Kirjankustantamo Otava aloitti kirjapainotoiminnan Keuruulla niin ikään sotien jälkeen. Otavan alueelle Rautoniemeen rakennettiin kirjapainorakennus sekä henkilökunnan asuntoja tehdasyhdyskuntamaiseksi kirjapainokyläksi. Arkkitehti W. G. Palmqvistin suunnittelema kirjapainokylän alue on poikkeuksellisen edustava ja yhtenäisenä säilynyt 1940-luvun teollisuusympäristö, joka on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Otavan kirjapainorakennus jatkaa perinteistä punatiilistä teolli-

Otavan kirjapainorakennuksessa on vielä häivähdyks perinteisestä teollisuuden punatiilirakentamisesta. Rakennuksen vanhassa osassa yhdistyy jälleenrakennuskauden arkkitehtuuri klassistisiin piirteisiin.

Otavan kirjapainokylän sisäntuloraitin varrelle ryhmitellyt työntekijöiden rivitalot muodostavat edustavan näkymän.

suusrakentamisen perinteitä, mutta rakennuksessa yhdistyy sotien jälkeinen jälkifunktionalismi romanttisiin aiheisiin. Kirjapainon henkilökunnalle suunnitelluissa asuintaloissa näkyy puolestaan patriarkaalistien tehdasyhdyskuntien piirteitä, asuinrakennuksissa yhteiskuntaryhmien hierarkia on hienovaraisesti eritelty. Yhteneväinen, mutta samalla vaihteleva tehtaana-raitti ri-

Pienteollisuuden rakennukset Keuruulla eivät oleellisesti eroa ulkoasultaan muista jälleenrakennuskauden rakennuksista. Kuvan rakennus on vanha konepajarakennus, joka sijaitsee Tervantiellä.

vitaloineen edustaa erityisen laadukasta jälleenrakennuskauden suunnittelua.

Siinä missä Orionin ja Otavan kaltaiset suuret teollisuuslaitokset luottivat tehdasarkkitehtuurissaan perinteiseen punatiilirakentamiseen, muistuttavat Keuruun harvat 1950-luvun pienteollisuusrakennukset muuta aikakauden rakentamista rapattuine seinäpintoineen, aukkojulkisivuineen ja harjakattoineen. Jälleenrakennuskauden pienteollisuusrakentamisen esimerkkejä ovat Tervan alueella sijaitseva vanha konepajarakennus sekä entinen TVH:n varikko Keuruun uuden hautausmaan pohjoispuolella.

Moderni rakennusperintö 1960-luvulta 2000-luvulle

Asuinrakentaminen

1960-luku toi pientalojen rakentamiseen uusia ihanteita. Loiva kattokulma tai tasakatto syrjäytti jälleenrakennuskaudelle ominaisen jyrkähkön kattokulman. Rakennusten ihanteeksi tuli vapaa pohjaratkaisu ja välitön ulko- ja sisätilan liittyminen toisiinsa. Taloihin tehtiinkin matala sokkeli ja olohuoneeseen usein suuri maisemaikkuna. Edustava esimerkki 1960-luvun asuinrakentamisen ihanteista on Keuruun uusi pappila, jonka on suunnitellut helsinkiläinen arkkitehti Erkki Virkkunen. Tasakattoinen valkotiilinen pappilarakennus on tehty rantaan laskeutuvaan rinteeseen maaston muotoa noudatellen. Sen arkkitehtuurin keskeisiä elementtejä on patio, johon puolijulkisena tilana toimivan aulan ja takkahuoneen suuret ikkunat avautuvat.

Arkkitehti Erkki Virkkusen suunnittelema Keuruun uusi pappila noudattaa 1960-luvun arkkitehtuurin ihanteita tasakattoineen, valkotiilijulkisivuineen, nauhaikkunoineen ja patiolle avautuvine maisemaikkunoineen.

Viimeistään 1970-luvulle tultaessa tiili alkoi tulla suosituimmaksi rakennusmateriaaliksi omakotitaloihin. Kattokulma pysyi vuosikymmenen alussa loivana tai tasakattona. 1970-luvun puolen välin jälkeen tuli lyhyeksi jäänyt pientalorakentamisen suuntaus – käkikellotaloiksi tai alppitaloiksi kutsutut hyvin jyrkkäkattoiset rakennukset. Keuruun keskustan tuntumaan tämä muoti jätti jälkensä Kurkiniemeen, jossa kahden kadun varren kaikki talot ovat malliltaan käkikellotaloja. 1980-luvulle tultaessa palattiin loivempaan harjakattoon tai aumakattoon, mutta tiili säilytti yhä suosionsa. 1970-luvun viimeisinä vuosina ja 1980-luvulla rakennettu Ketvelniemen omakotitaloalue kuvastaa omalle ajalleen ominaista alueidensuunnittelua ja omakotitalorakentamisen suuntausta.

Niin kutsutut käkikellotalot tai alppitalot olivat 1970-luvun loppupuoliskon lyhyeksi jäänyt omakotitalorakentamisen suuntaus.

Kerrostaloissa aiempien sekarunkojen sijaan alettiin 1960-luvulla suosia niin sanottua kirjahyllyrunkoa. Julkisivuilla ei siten ollut enää kantavaa merkitystä, joten ne voitiin toteuttaa kevytrakenteisena. Ikkunoiden yhdistäminen lähes koko talon levyiseen nauhaan oli suosittua ja erotti 1960-luvun kerrostalot 1950-luvulle tyypillisistä aukkojulkisivuisista taloista. Umpiosia verhoiltiin erilaisilla sileillä ja aaltoilevilla levyillä. Keuruun liikekeskustaan

Keskustan pääkadun Keuruuntien varteen nousi 1960-luvun aikana kaksi- ja kolmikerroksisia kerrostaloja, joiden katutasossa on liikehuoneistoja.

1960-luvun lamellitalo Pappilanniemiessä.

Kivelän kerrostaloja.

Kerrostaloarkkitehtuuria Lapinmäessä. Kaareutuva rakennusrunko erottaa talot muista keuruulaisista lamellitaloista.

1960-rakennetut 2-3-kerroksiset pulpettikattoiset liike-asuinkerrostalot ovat tyypillisiä pienehköjä aikakauden kerrostalorakentamisen edustajia. Niiden suunnittelijoina on ollut monia Keski-Suomessa tunnettuja arkkitehtejä, kuten Laila Niemioja ja Erkki Kantonen.

1970-luvulla asuntopulaa lievittämään rakennettiin Keuruulle muutamia kerrostaloalueita Tehtaantielle, Kivelään ja Lapinmäkeen. Keuruulla 1960- ja 1970-luvulla rakennetut kerrostalot ovat pääasiassa lamellitalotyyppisiä. 1970-luvulla julkisivuissa oli erilaisia ratkaisuja: levypintaisia kevytrakenteisiä julkisivuja, betonielementtijulkisivuja, joissa ikkuna on sijoitettu elementin keskelle ja 1970–1980-lukujen taitetta kohti tultaessa myös puhtaaksi muurattuja tiilijulkisivuja. 1980-luvun jälkeen rakennetuissa kerrostaloissa suosittua on ollut puhtaaksi muurattu punainen tai keltainen tiili, rapattu betonipinta ja niiden erilaiset yhdistelmät.

Julkinen rakentaminen

1960–1970-luvuilla julkiset palvelut laajenivat ja monipuolistuivat, hyvinvointivaltion synty merkitsi vilkasta julkista rakentamista. Keuruulla tähän osallistuivat niin kunta, valtio kuin seurakuntakin. Merkittävimpiä kunnan rakennushankkeita 1960- ja 1970-luvuilla olivat 1960-luvun alussa tehdyt kansalaiskoulun ja yhteiskoulun rakennukset opettajien asuntoloiheen, terveyskeskuksen laajennus vuonna 1969 sekä kunnan virastotalon rakentaminen vuonna 1974. Seurakunta aloitti 1960-luvulla oman laajan rakennusohjelmansa, jossa arkkitehti Erkki Virkkusen suunnitelmin rakennettiin hautausmaalle uusi siunauskappeli ja Kippavuorelle kirkkoherranviraston talo, seurakuntakeskus ja seurakunnan työntekijöiden asuinrakennus. Valtio puolestaan teki virastotalon muun muassa poliisilaitosta ja käräjäoikeuden tiloja varten.

Julkinen rakentaminen heijasteli aikakauden arkkitehtuurin ihanteita. Erkki Virkkusen seurakunnalle suunnittelemissa 1960-luvun rakennuksissa julkisivuissa yhdistellään kevyttä lasia ja terästä massiivisempaan kalkkiahkka-tiileen. Ikkunat ovat ajalle tyypillisesti nauhaikkunoita. 1970-luvun seurakuntatalo on jo ilmeeltään hieman toisenlainen: massoittelussa korostetaan vaakasuuntaista mataluutta ja geometristä laatikkomaisuutta, julkisivumateriaaliksi on vaihtunut puhtaaksi muurattu punatiili. Kulmikkaista muodois-

Arkkitehti Erkki Virkkusen suunnittelemissa Keuruun hautausmaan siunauskappelissa on erikoisuutena sylinterin muotoinen korkea sali.

1970-luvun arkkitehtuuri korostaa usein vaakasuuntaisia linjoja. Keuruun seurakuntatalo noudattelee massoittelussaan maaston muotoja sulautuen ympäristöönsä.

taan huolimatta rakennus on sijoitettu maaston muotoja mukaillen, ikään kuin pyrkien sulauttamaan se ympäröivään luontoon.

Kunnan ja valtion virastotalojen arkkitehtuurissa näkyy 1970–1980-lukujen taitteelle yleisenä julkisivumateriaaleina tumma, lähes ruskehtava punatiili. Kunnanviraston geometrisen laatikkomaiseen ilmeeseen on tuotu elävyyttä ja hillittyä arvokkuutta ulkonevilla pilariosilla, joissa tiilien limitys on seinäpintoihin nähden erisuuntainen. Valtion virastotalossa puolestaan nauhaikkunoiden ylä- ja alapuolella oleva seinäpinta on vuorattu värillisellä julkisivulasilla.

Keuruun kaupungintalon massoittelultaan yksinkertaiseen rakennukseen on saatu rytmiä ja elävyyttä nauhaikkunoiden ryhmittelyllä ja pilarien tiilien pystysuuntaisella lomituksella.

Arkkitehti Laila Niemioja tunnetaan Keuruulla erityisesti koulurakennusten suunnittelijana. Keuruun kansalaiskoulun rakennus valmistui vuonna 1961.

Lehtiniemen vanhainkoti-palvelukeskuksen arkkitehtuurissa on lainauksia historiasta, erityisesti funktionalismin vaaleista, lähes aineettoman oloisista seinäpintoista ja pyöristetyistä muodoista. Kuva on yksityiskohta Lehtiniemen korkeasta juhlasalista.

Arkkitehti Laila Niemiojan suunnitteleminen, vuonna 1961 valmistuneiden kansalaiskoulun ja yhteiskoulun arkkitehtuuri heijastaa vielä jälleenrakennuskauden piirteitä 1960-luvun uusiin arkkitehtuurin virtauksiin sekoittuneena. Rapatut seinäpinnat ja puhtaaksi muuratut punatiiliseinät yhdistyvät uusien runkoratkaisujen mahdollistamiin nauhaikkunoihin ja keveisiin levy-pintaisiin seiniin.

1960–1970-lukujen jälkeen julkinen rakentaminen on yhä enemmän keskittynyt hyvinvointipalveluiden järjestämiseen ja muun muassa liikuntapalveluiden kehittämiseen. Myös vanhusten hoitopalveluiden järjestäminen on

Kirjasto ja Kuvanäyttämö muodostavat yhtenäisen ja näyttävän rakennusparin Tarhian rannan maisemaan.

vaatinut kunnalta uudisrakentamista. Lehtiniemen vanhainkoti-palvelukeskusrakentaminen kuvastaa 1990-luvulla arkkitehtuurissa noussutta pyrkimystä virikkeellisemmän ympäristön luomiseen rakennusten muotokielen, materiaalien ja yksityiskohtien monimuotoisuudella.

Viimeisimpiä julkisen rakentamisen uudishankkeita Keuruun keskustassa on ollut vuonna 1999 valmistunut Keuruun kirjasto. Arkkitehtitoimisto Hyvämäki – Karhunen – Parkkinen on suunnitellut Tarhian rannassa sijaitsevan kirjastorakennuksen, jonka polveilevalla massoitellulla, maastoon sovitetulla mittakaavalla ja materiaalivalinnoilla on luotu paviljonkimaisen keveä vaikutelma rannan puolen julkisivuun puistomaiseen rantamaisemaan. Rakennuksessa on huomioitu läheisyydessä sijaitsevan Kuvanäyttämön rakennuksen väri- ja materiaaliratkaisut ja rakennukset muodostavat rannasta katsottuna maisemallisesti yhtenäisen rakennusparin.

Liikerakentaminen

1960-luvun liikerakentaminen Keuruun keskustassa tapahtui pääasiallisesti liike-asuinkerrostalorakentamisena siten, että rakennusten pohjakerroksissa oli erikoiskaupalle suunnattua liiketilaa näyteikkunoihin ja ylemmissä kerroksissa asuntoja.

1970-luvulla uutena rakennustyyppinä tuli pelkästään liike-elämän tarpeita

ajatellen rakennetut liikekeskustat. Keskustan nykyiseen miljööseen erityisen vahvasti vaikuttivat Arkkitehtitoimisto Murtosaari & Vuorelan suunnittelemat liikerakennukset keskusaution laidoilla. Julkisivujen profiloidusta pellistä tai valkoisesta asbestisementistä tehdyt aaltoilevat pinnat olivat uutuus, joka toistuu saman arkkitehtitoimiston suunnittelemissa rakennuksissa muuallakin Keski-Suomessa, esimerkiksi Joutsan kunnantalo-liikekeskusrakennuksessa.

Myös päivittäistavaramyymälöille on tehty yhä vain kooltaan kasvaneita myymälähalleja. Kehitys on jatkunut viime vuosikymmenille asti. 2000-luvun suuntaus on kuitenkin alkanut siirtää päivittäistavaramyyntiä Keuruun tien liikekeskustasta keskustan länsipuolelle, Tervan eteläiselle osalle syntyvälle automarket-tyyppiselle alueelle.

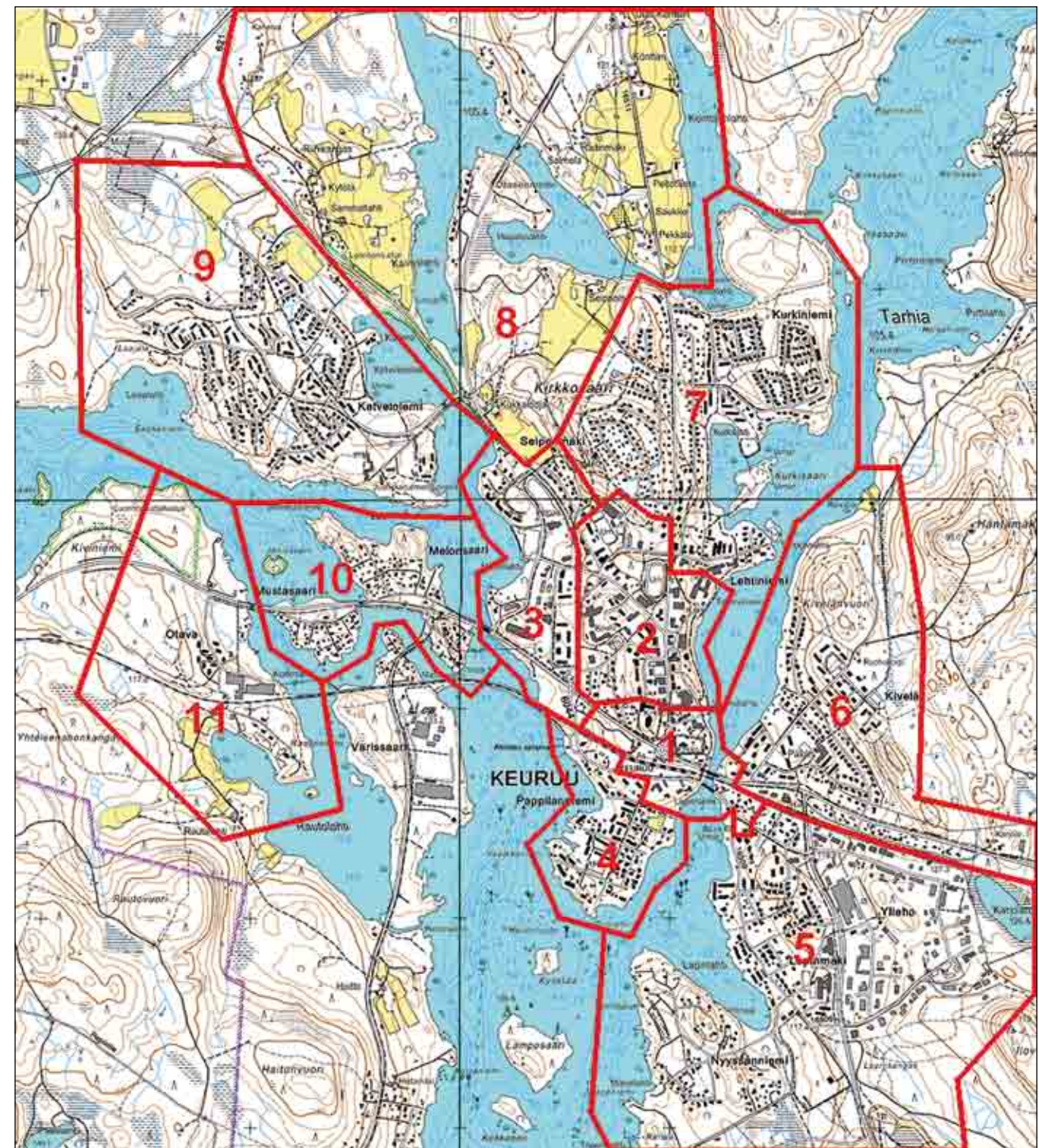

Arkkitehtitoimisto Murtosaari & Vuorelan suunnittelemat liikekeskukset reunustavat keskusautiona.

Alakuvassa rationalistista laatikkomaista myymälähallirakennusta Keuruun keskustassa.

RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN TILA 2011

Kartan selitykset: 1. Keuruun vanha keskusta s. 56, 2. Liikekeskusta s. 73, 3. Kirkkosaaren länsiosa: Kukkainniemi ja Terva s. 87, 4. Pappilanniemi s. 92, 5. Keskustan kaakkoisosaa: Lapinmäki, Yliaho ja Nyyssänniemi s. 97, 6. Kivelä ja Päkäri s. 104, 7. Kirkkosaaren pohjoisosa – Kurkiniemi, Lehtiniemi, Seiponmäki s. 108, 8. Pohjois- ja luoteisosan viljelysalueet s. 116, 9. Ketvelniemi s. 122, 10. Läntiset saaret s. 127, 11. Otavan alue s. 130.

Keuruun vanha keskusta

Keuruun vanhan keskustan alue on Museoviraston inventoinnissa määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi. Myös Vanha Keuruu -nimellä tunnettu alue sijoittuu Lapinsalmen molemmin puolin rautatien ja valtatie 1:n läheisyyteen. Alueella on poikkeuksellisen merkittävää rakennuskantaa: maalauksellinen 1700-luvun puukirkko, näyttävä uusgoottilainen tiilikirkko, empirekauden pappila pihapiireineen ja rautatieaseman ympäristö rakennuksineen.

Keuruun vanha kirkonkylän raitti on kulkenut aiemmin Keuruuntien koh-

Keuruun vanha kirkko on keskustan tärkeimpiä maamerkkejä.

dalla, jatkuen Lapinsalmen sillan yli edelleen vanhaa Mäntän tietä eli nykyistä Lapinsalmentietä pitkin etelään. Jyväskylätie kaarsi Lapinmäestä itään. Kylänraitin rakennuskanta nykyisen liikekeskustan kohdalta on uusiutunut täydellisesti, mutta historiallista rakennuskerrostumaa on säilynyt kirkkojen ympäristössä, salmen toisella puolella Päkärissä sekä rautatien eteläpuolella Lapinmäessä.

Keuruun vanha kirkko on valmistunut 1756–1758 kirkonrakentaja Anders Hakolan johdolla. Kirkko on kolmas Keuruulle rakennettu kirkko. Aiemmat kirkot sijaitsivat miltei samalla paikalla Lapinsalmen rannan tuntumassa. Keuruun vanha kirkko kirkkotarhoineen ja läpikäytävineen on Suomen kauneimpia kirkkoja. Vanhaa kirkkoa ympäröi puistomainen alue, jossa on säilynyt muutamia vanhoja puutaloja pääasiassa 1900-luvun alusta. Maanmittari Punnoson porvariskotia lukuun ottamatta vanhan kirkon ympäristön talot ovat pieniä käsityöläisten ja kirkonkylän pienammatinharjoittajien asuintaloja.

Keuruun uusi kirkko valmistui Kippavuoren laelle vuonna 1891 ja vihittiin käyttöön seuraavana vuonna. Teodor Granstedtin suunnittelema uusgoottilainen kirkko on monumentaalinen korkeine torneineen ja sen sijainti keskustan korkeimmalla kohdalla on maisemallisesti merkittävä. Kirkkoa ympäröi puistomainen kirkkotarha, jonne nousee Keuruuntien suunnasta graniittiset portaat. Uuden kirkon länsipuolella on Keuruun kotiseutuyhdistyksen Keurusselän seuran talomuseo, joka esittelee keuruulaista rakennusperinnettä 1700- ja 1800-luvuilta.

Keuruun rautatieaseman alue sijoittuu Keuruu-Haapamäki maantien ja rautatien väliselle kaistaleelle. Kansallisromanttisin yksityiskohdin koristettu asemarakennus on arkkitehti Bruno Granholmin suunnittelema ja se on valmistunut vuonna 1871. Sitä on monesti kutsuttu Suomen kauneimmaksi rautatieasemaksi. Asema-alueeseen liittyy Granholmin suunnittelema ratamestarin talo, asemapäällikön talo, tavara-asema ja asemapuisto.

Rautatien eteläpuolella sijaitseva entinen Kangasmannilan pappila on yksi empirekauden merkittävistä pappilarakennuksista. Julkisivujen arkkitehtonisena aiheena ovat voluutteihin päättyvät pilasterit. Pihajulkisivulla on kolme klassillisin koristeaihein elävöitettyä pylväskuistia ja puutarhan puolella

Lapinmäessä on säilynyt pieni pala perinteistä puukirkonkylää.

kaksikerroksinen avoveranta. Pappilan pihapiirissä on lisäksi säilynyt aittoja, entinen väentuparakennus, kookas matkailukeskuskäytössä oleva kivinavetta ja viljamakasiini. Vanhan pappilan vieressä sijaitsee arkkitehti Erkki Virkkusen suunnittelema uusi pappila, joka on 1960-luvun pappilana harvinaisuus.

Lapinsalmen sillan itäpuolella on säilynyt useita vanhaan kirkonkylään liittyviä rakennuksia, kuten Niemisen kauppana tunnettu kiinteistö, Keuruun sukkatehtaan entinen alue monine rakennuksineen ja Keuruun entinen kunnantalo. Valtatien ja rautatien pohjoispuolella Lapinsalmen itärannalla on Päkärin torpan vanha päärakennus sekä aiemmin Päkärin väentupana toiminut Pikku-Päkäri. Päkäri liittyy monella tapaa Keuruun historiaan, sillä siellä on toiminut mm. kansakoulu ja kestikievari.

Historiallisesti merkittävät kohteet Vanhan Keuruun alueella ovat kaikki käytössä ja niiden kunnosta pidetään huolta. Rakennukset ovat pääsääntöisesti suojeltuja kaavamerkinnoin ja niiden säilyminen näiltä osin vaikuttaa turvatuilta. Aluetta on täydennysrakennettu tiivistäen ja sinne on sijoittunut lisäksi paljon sotien jälkeistä modernia rakentamista. Niistä edustavimpia esimerkkejä ovat Keuruun kuvanäyttämön entinen elokuvateatterirakennus, Keuruun seurakuntakeskus Uuden kirkon läheisyydessä sekä Keuruun kirjaston rakennus. Vaikka ne eivät liity alueen vanhimpaan historiaan, niillä on merkitystä osana alueen historiallisesti kerroksellista maisemaa.

Keuruun vanhan keskustan inventoidut kohteet

• Valtakunnallisesti merkittävät kohteet

Kangasmannilan entisen kirkkoherranpappilan miljö

Kangasmannilan pappila on osa valtakunnallisesti merkittävää Keuruun vanhan keskustan rakennettua ympäristöä. Lapinsalmen rannalla rautatien eteläpuolella sijaitseva pappilan pihapiiri on maisemallisesti merkittävällä paikalla. Se on maiseman keskeisiä elementtejä sekä rautatien ja maantien suunnasta että toisaalta vesistöjen suunnalta katsottuna.

Pappilamiljö muodostuu pappilan vanhan päärakennuksen ja sen talousrakennusten muodostamasta kerroksellisesta kokonaisuudesta. Pappilan merkitystä viljelystilana kuvastaa maatalouteen liittyvät rakennukset,

navetta ja aitat. Pihapiiristä on tietävästi purettu joitakin rakennuksia, mutta miespihasta ja karjapihasta muodostuva kokonaisuus on edelleen erotettavissa ja säilyneet rakennukset hyväkuntoisia. Viime vuosina miljöökokonaisuutta on huolella kunnostettu ja entistetty sekä löydetty rakennuksille uusia käyttötarkoituksia, mikä on kohottanut alueen viihtyisyyttä ja vahvistanut rakennusten säilymistä. Pappilan rakennuskannasta merkittävin on rakennussuojelulailla vuonna 1972 suojeltu pappilan vuosina 1812–1813 valmistunut empirehenkinen päärakennus. Vanhan pappilan päärakennuksen lisäksi rakennussuojelulailla suojeltiin sen vieressä sijaitseva pitkä hirsiaitta. Päärakennuksella on vahvaa rakennushistoriallista arvoa empireä edustavana, mutta tyyllisesti kerroksisena pappilarakennuksena. Päärakennuksen ulkoasuun saa suojelupäätöksen mukaan tehdä vain luonteeltaan ennallistavia tai rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilymisen

kannalta välttämättömiä muutoksia. Rakennuksen käytön tulee olla sopusoinnussa sen kulttuurihistoriallisen erityisluonteen kanssa. Piha-aluetta hoidettaessa on sen perinteinen puistomainen luonne säilytettävä. Kangasmannilan tila on ollut kirkkoherran pappilana 1670-luvulta lähtien, joten sillä on hyvin pitkä historia kylän henkisenä keskuksena. Keuruun nykyinen keskusta on rakentunut Kangasmannilan pappilan maille, joten pappilalla on ollut merkittävä vaikutus myös fyysisen ympäristön muovautumiseen. Historiallinen ja kerroksellinen pappilamiljöö on myös pappilakulttuurin kuvastaja. Kangasmannilan pappilassa pappilakulttuurin muutos ja kehitys on nähtävissä aivan pappilakulttuurin viime vaiheisiin asti, sillä alueella sijaitsee myös vuonna 1966 rakennettu arkkitehti Erkkö Virkkusen suunnittelema Keuruun uusi pappila, joka on modernin pappilarakentamisen edustava esimerkki.

Keuruun uusi kirkko

Keuruun uusi kirkko on valmistunut vuonna 1892 Kippavuorelle, nykyisen liikekeskustan tuntumaan. Rakennus on liikekeskustan korkeimmalla kohdalla. Sijaintinsa ja korkealle kohoavan torninsa myötä kirkolla on maamerkkinäinen asema. Kirkko edustaa 1800-luvun lopun eklektistä kirkkorakentamista. Kirkon on suunnitellut Vaasan läänin lääninarkkitehti Theodor Granstedt. Tyyliinsä uusgoottilaisessa tiilikirkossa on roomalaisia detaljeja. Vuonna 1892 valmistunut monumentaalinen kirkko on toinen Keski-Suomeen 1800-luvun lopulla valmistuneista tiilikirkoista. Kirkolla on merkittäviä rakennushistoriallisia, kulttuurihistoriallisia ja maisemallisia arvoja.

Keuruun vanha kirkko

Keuruun vanha kirkko on vuosina 1756–1758 rakennettu Keski-Suomen vanhimpiin kirkkoihin luokituttu puukirkko, josta on muodostunut Keuruun tunnetuin maamerkki ja symboli. Kirkko edustaa suomalaista puukirkkoarkkitehtuuria 1700-luvulta, sen ulkoasuun tehdyt muutokset ovat tapahtuneet pääasiassa 1800-luvulla ja ne ovat sopusoinnussa kirkon aiempaan asuun. Sisätiloissa on säilynyt merkitävät seinä- ja kattomaalaukset sekä saarnastuolin ja lehtereiden koristemaalaukset. Kirkkorakennuksella on huomattavaa rakennushistoriallista ja rakennustaiteellista arvoa koko maan mittapuussa. Kirkko sijaitsee tärkeällä paikalla Keuruun kaupungin keskustassa valtatievarressa maisemallisesti aivan keskeisellä paikalla. Kirkkoa ympäröi 1700-luvulla tehty ja 1800-luvulla laajennettu kirkkotarha 1700-luvun läpikäytävärakennuksineen ja kiviaitoineen.

Rautatieaseman alue

Keuruun rautatieaseman ympäristö sijaitsee Keuruu-Haapamäki maantien ja rautatien välisellä kapealla alueella. Asema-alueeseen kuuluu rautatieaseman lisäksi entinen tavara-asema, kaksi VR:n entistä asuinrakennusta sekä asemapuisto. Asema-alueen rakennuksista asemapäällikön taloa lukuun ottamatta kaikki ovat arkkitehti Bruno Granholmin käsialaa. Hyvin alkuperäisessä asussaan säilyneet rakennukset muodostavat yhdessä asemapuiston kanssa kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävän miljöökokonaisuuden, joka liittyy Keuruun vanhan keskustan valtakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön.

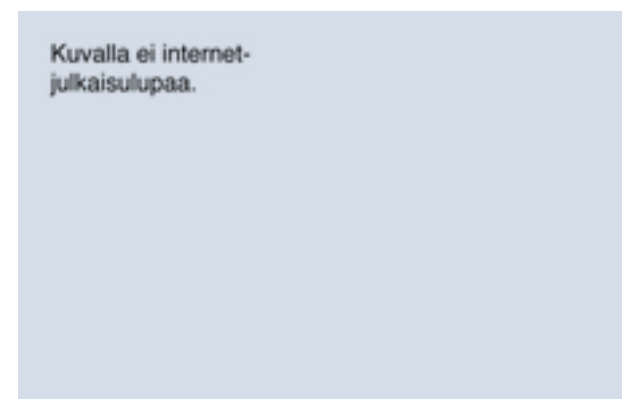
Asemarakennus

Keuruun rautatieasema on arkkitehti Bruno Granholmin suunnitteleminen tyyppipiirustusten mukaan tehty asemarakennus. Vuonna 1897 valmistuneessa asemarakennuksessa on runsaat kansallisromanttiset ja karelianistiset koristeaiheet, jotka ovat leimallisia Granholmin tuon ajan tuotannolle. Keuruun asema on säilynyt ulkoa alkuperäisessä asussaan ja sitä on usein kutsuttu Suomen kauneimmaksi asemarakennukseksi.

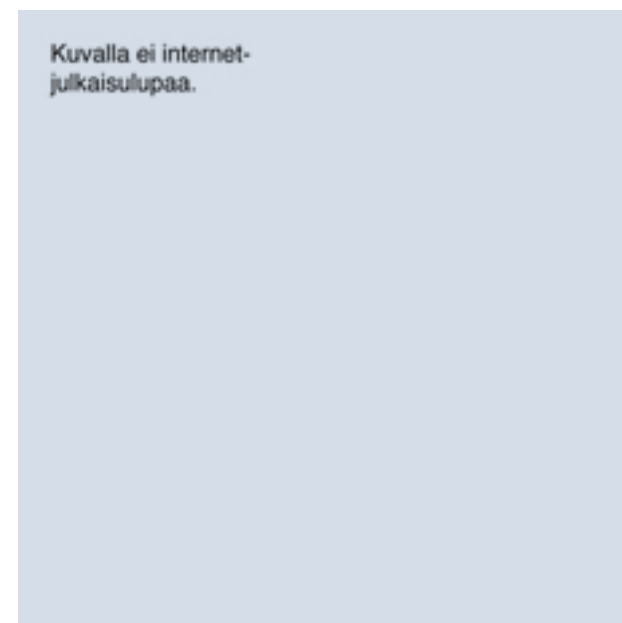
Entinen asemapäällikön talo

Asemapäällikön rakennuksen rakennusvaiheen tiedot ovat epävarmoja, mutta luultavasti talon rakennutti maanmittari Matti Näkki vuoden 1905 tienoilla. Rakennuksen – tai sen nykyisen asun – on suunnitellut todennäköisesti ratamestari Kaarlo Suhonen. Rakennus toimi vuosikymmeniä VR:n asuinrakennuksena. Rakennus on osa Keuruun rautatieaseman kulttuurihistoriallisesti merkittävää miljöötä.

Entinen Ratamestarin talo

Entinen VR:n asuinrakennus Keuruun rautatieaseman alueella on osa Keuruun rautatieasema-alueen kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokasta miljöökokonaisuutta. Kohde on VR:n arkkitehti Bruno Granholmin suunnittelema kansallisromantiikasta ja karelianismista ammentava kaksoisvahtituparakennus. Paikallista väriä rakennuksen ulkoasuun on antanut ratamestari Kaarlo Suhonen, jonka suunnitelmin rakennukseen on toteutettu koristeellinen kuisti ja parveke. Kohde on säilynyt lähes täysin alkuperäisessä ulkoasussaan ja se on rakennustaiteellisesti ja -historiallisesti merkittävä.

Tavara-asema

Keuruun tavara-asema on osa rautatieasema-alueen kulttuurihistoriallisesti arvokasta miljöökokonaisuutta. Rakennus on VR:n arkkitehti Bruno Granholmin suunnittelema, mutta rakennuksena se on muita asema-alueen rakennuksia vaatimattomampi ja ulkoasultaan enemmän muutoksia kokenut. Rakennuksen rakennushistorialliset arvot ovat siten heikentyneet, mutta tavara-asemalla on kuitenkin maisemallista ja historiallista merkitystä osana Keuruun asema-alueita.

• Maakunnallisesti arvokkaat kohteet

Keuruun kotiseutumuseo

Keuruun kotiseutumuseon rakennukset kuvastavat keuruulaista talonpoikasrakentamista 1700- ja 1800-luvuilta. Kohteella on rakennushistoriallista arvoa paikallisen rakennustavan edustajana ja säilyttäjänä. Rakennukset ovat siirretty museoalueelle eri puolelta Keuruuta, joten sen historialliset arvot eivät liity tietyn talon tai paikan historiaan. Museo kuvastaa kotiseutuliikkeen ja suomalaisten museoiden perustamisen sotien jälkeistä vaihetta. Keuruun kotiseutumuseo sijaitsee uuden kirkon vieressä kasvillisuuden hieman erottamana.

Keuruun Sukka Oy:n alue

Keuruun Sukka Oy:n tontilla on toiminut sukkatehdas 1920-luvulta lähtien ja sitä ennen Keuruun kunnansairaala. Sukkatehdas on ollut paikkakunnan varhaisimpia teollisuuslaitoksia ja alueella onkin näin kulttuuri- ja elinkeinohistoriallisia arvoja. Lapinmäen kulttuurihistoriallisesti arvokkaalle alueelle sijoit-

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

tuvan entisen sukkatehtaan tontilla on ajallisesti ja rakennustyyllisesti yhtenäinen 1920–1930-lukujen pienteollisuuden miljöökokonaisuus. Kokonaisuuteen kuuluu sementtitiilinen tehdasrakennus, työntekijöiden asuinrakennus, johtajan asuinrakennus, konttori ja varastoja. Kahteen neliömäiseen pihapiiriin ryhmiteltyjä rakennuksia ympäröi puutarhamainen piha.

• Paikallisesti arvokkaat kohteet

Alapelto

Alapelto on toiminut F. E. Alasen puutavaraliikkeen myymälänä ja asuinrakennuksena. Vuonna 1921 rakennettu päärakennus edustaa paikkakunnalla tyyppillistä ja luonteenomaista taitekattoista rakennustyyppiä, jonka muita säilyneitä edustajia ovat muun muassa Kulmala ja Oksala Lapinmäessä. Rakennuksen ulkoasu on jonkin verran muuttunut luultavasti 1940- tai 1950-luvulla. Historiallisesti ja maisemallisesti Alapelto liittyy Vanhan kirkon läheisyyteen rakentuneeseen kirkonkylän pienammatinharjoittajien asuinalueeseen, jossa muita säilyneitä kohteita ovat Yläpelto, Uutela ja Salmenranta. Alapellossa oli tulipalo marraskuussa 2010, jossa päärakennus vaurioitui pahoin. Rakennuksen korjausta suunnitellaan.

Kangas; Entinen Keuruun kauppayhtiön talo ja entinen postitalo

Keuruuntie 5 eli entinen Keuruun Kauppayhtiön talo on 1920-luvun lopulla rakennettu liikerakennus, jonka historialliset arvot liittyvät 1900-luvun alun liike-elämän vaiheisiin. Rakennuksessa toimi parin vuosikymmenen ajan keuruulaisittain merkittävä kauppaliike ja sen jälkeenkin rakennuksessa on ollut

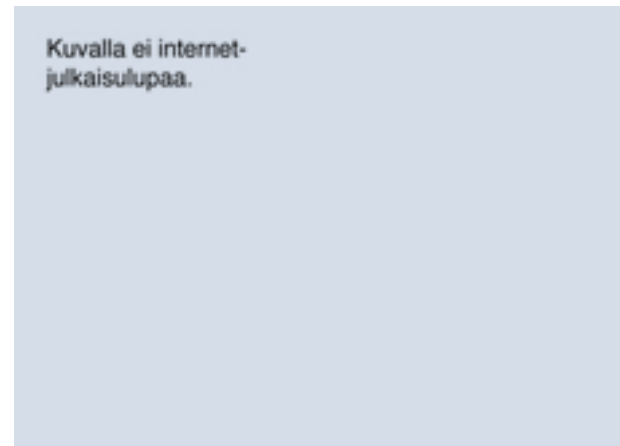

koko ajan liiketoimintaa. Rakennukseen on toteutettu suuri joukko eriasteisia muutoskorjauksia, joiden myötä rakennuksen alkuperäinen asu on lähes täysin hävinnyt ja rakennushistorialliset ja -taiteelliset arvot ovat selkeästi heikentyneet. Maisemallisesti rakennus liittyy Keuruuntien varteen rakennettujen 1900-luvun alun liiketalojen kokonaisuuteen ja se muodostaa etenkin Tikkanen talon kanssa melko yhtenäisen katu-tilaa rajaavan julkisivun.

Pitäjäntuvantie 4 eli Postitalo on jälleenrakennuskauden tyypillistä, pelkistettyä arkkitehtuuria. Rakennuksessa on jälkifunktionalismin selkeäpiirteisyyttä ja ajalle ominaista hienovaraista materiaallivalinnoin ja detaljein tuotettua romanttisuutta. Rakennus on säilynyt kohtuullisen hyvin alkuperäisessä asussaan. Rakennus on tyypillinen, joskaan ei erityinen oman aikakautensa liike-asuinrakennus. Maisemallisesti Postitalo liittyy yhteen Kuvanäyttämön rakennuksen kanssa.

Keuruun kirjasto

Vuonna 1999 valmistunut Keuruun kirjasto sijaitsee Tarhian rannan läheisyydessä rantapuiston reunalla. Kirjasto on taidokkaasti suunniteltu moderni julkinen rakennus, jonka materiaalit ja polveileva massoittelu luo rakennukseen paviljonkimaisen keveän ulkoasun. Rakennuksen pääjulkisivun keveys ja rinnemaastoon sovitettu mittakaava tekevät rakennuksesta hyvin ympäristöönsä ja rantamaisemaan sopivan. Arkkitehtonisesti onnistuneella rakennuksella on kaupunkivallista arvoa ja Keuruun vanhan keskustan alueeseen kuuluvana sillä on myös maisemallista merkitystä.

Keuruun Kuvanäyttämö

Keuruun Kuvanäyttämö on 1960-luvun alussa rakennettu elokuvateatterirakennus, joka rakennustyyppinä on Keski-Suomessa Jyväskylää lukuun ottamatta harvinainen. Elokuvateatterin rakentaminen ajoittuu jaksoon, jolloin Keuruun kirkonkylän kehitys käynnistyi voimakkaasti ja siitä alkoi muodostua pienen kaupungin liikekeskusta. Kuvanäyttämö on arkkitehtuuriltaan selkeä ja alkuperäisiä suunnitteluratkaisuja edustava jälleenrakennuskauden moderni elokuvateatterirakennus, jonka ulkoasu on säilynyt miltei alkuperäisenä. Sisätiloihin kohdistuneet muutokset ovat olleet suurempia, mutta pohjakaava, tilojen hierarkia ja salin perusrakenteet ovat silti säilyneet. Kohteella on paikallista rakennushistoriallista ja -taiteellista arvoa. Kuvanäyttämön rakennus muodostaa yhdessä uuden kirjastorakennuksen kanssa järveltä päin tarkasteltuna toisiaan täydentävän ja näyttävän rakennusparin.

Keuruun seurakuntatalo

Keuruun seurakuntakeskus on rakennettu vuonna 1973 osana Keuruun seurakunnan suurehkoa rakennusohjelmaa. Arkkitehti Erkkö Virkkusen suunnittelema rakennus edustaa oman aikansa julkista rakentamista ja sen arkkitehtuurissa näkyy 1970-luvun suunnittelun ihanteita, muotokieltä ja materiaalivalintoja, kuten pyrkimys käytännöllisyyteen, geometriset ja matalat rakennusmassat, pelkistetty ulkoasu ja sisätiloissa juhluuden tunnun haku ennemmin materiaalien kuin koristeaiheiden kautta. Rakennus kuvastaa seurakunnan lähihistorian vaiheita ja seurakunnallisen toiminnan monipuolistumista sotien jälkeisenä aikana. Rakennus on osa Kippavuorelle

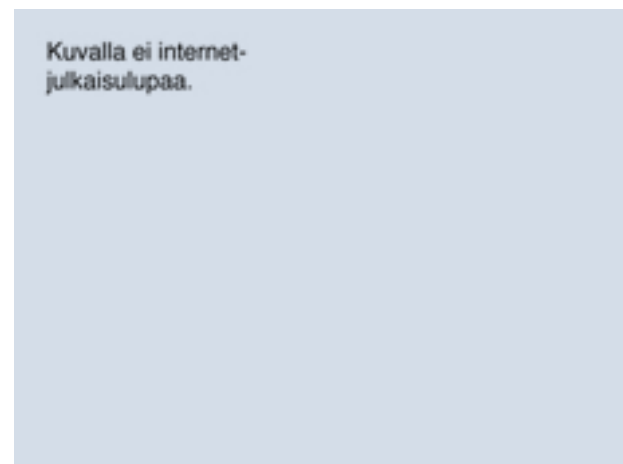
rakennettua modernien seurakunnan rakennusten rakennusryhmää, joihin kuuluu seurakuntakeskuksen ohella kirkkoherranvirasto ja Kippavuoren asuintalo. Arkkitehti Virkkusen Kippavuorelle suunnittelemat rakennukset muodostavat ajallisesti yhtenäisen rakennetun miljöön.

Kulmala

Kulmalan on rakennuttanut ratamestarina tai asema-miehenä työskennellyt Jaatinen. Pihapiiri sijoittuu maisemallisesti keskeiselle paikalle Lapinsalmen sil-lan kupeeseen, vaikka onkin jäänyt notkelmaan teiden korotusten jälkeen. Pihapiiri muodostuu 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkupuolen puurakennuksista, joista 1800-luvun lopulla valmistuneessa pääraken-nuksessa on nähtävissä Keuruulla rakentamisessakin vaikuttaneen ratamestari Kaarlo Suhosen suunnitte-luideoita. Rakennus on pääpiirteissään säilyttänyt asunsa, joskin 1980-1990-lukujen taitteessa tehdyis-sä korjauksissa ikkunat ja katemateriaali ovat vaih-tuneet.

Kuntala

Kuntala on 1930-luvun tiilirakenteinen klassistinen talo, jossa on asunut ja pitänyt vastaanottoa kunnan-eläinlääkäri ja joka on vuodesta 1936 vuoteen 1974 ollut Keuruun kunnantalona. Jussi Rainion tietojen mukaan rakennuksen olisi suunnitellut Jalmari Kuro-nen, mutta asiasta ei ole säilynyt varmaa tietoa. Ra-kennukseen tehty 1990-luvun laajennusosa vaikuttaa rakennuksen ulkoasuun merkittävästi ja heikentää jossain määrin rakennushistoriallisia arvoja. Raken-nuksen muut julkisivut ovat kuitenkin säilyttäneet melko hyvin alkuperäisen asunsa. Rakennuksella on

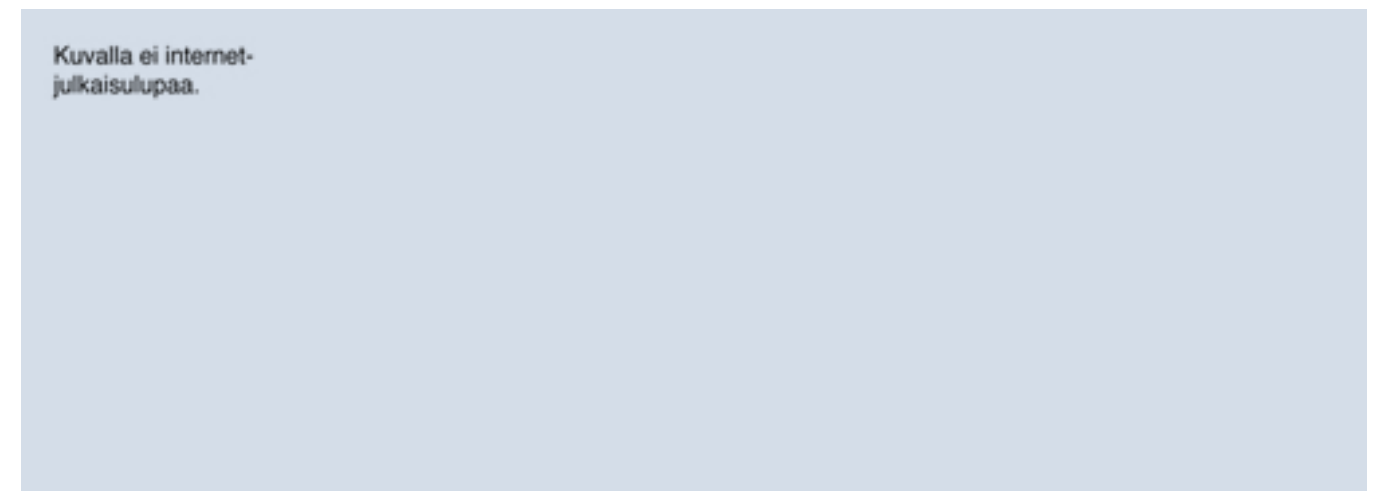
kulttuurihistoriallista merkitystä kunnallishallinnon kehityksen kuvastajana ja julkisen rakentamisen var-haisena esimerkkinä. Kohtuullisen hyvin säilyneenä sillä on myös rakennushistoriallisia arvoja ja maise-mallisesti se sijoittuu näkyvälle paikalle Lapinmäen miljöössä.

Lapinsalmen vanha maantiesilta ja rautatiesilta

Lapinsalmen yli on kulkenut silta tiettävästi 1600-lu-vulta lähtien. Silta oli alun perin pohjoisempana, Päkärin kohdalla. 1800-luvun alkupuolella silta siir-rettiin nykyisen vanhemman maantiesillan paikalle. Silta oli aluksi hirsirakenteinen kaarisilta. Lapinsal-men nykyisin ylittävä vanhempi silta on rakennettu todennäköisesti 1930-luvulla. Silta on lohkokivi-selle tukijalalle rakennettu teräspalkkisilta, joka on todennäköisesti toteutettu TVH:n siltaosaston nor-maalipiirustusten perusteella. Rautatiesilta on osin lohkokivijalalla ja osin betonipilareiden varaan ra-kennettu terässilta, joka on rakennettu vuonna 1924. Uusi maantiesilta Lapinsalmeen on valmistunut val-tatie 23:n rakennustöiden yhteydessä vuonna 1967. Vanhalla maantiesillalla ja rautatiesillalla on liiken-nehistoriallista paikallista merkitystä.

Lapinsalmen silta todennäköisesti sotia edeltävältä ajalta. Forsmanin kokoelma, Keuruun museo.

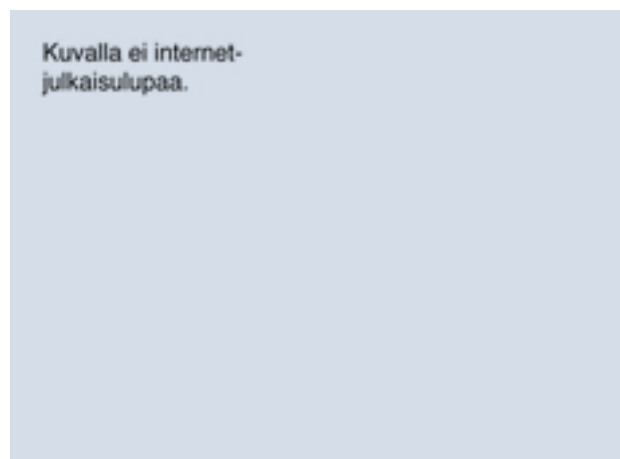
Liljala; Punnosen talo

Punnosen talona tunnettu Liljala sijaitsee maisemallisesti näkyvällä ja keskeisellä paikalla valtatie 23:n läheisyydessä ja Keuruun vanhan kirkon lähiympäristössä. Rakennus on näin osa Vanhan kirkon kulttuurihistoriallisesti arvokasta miljöötä. Keuruun keskustan vanhimpaan rakennuskerrostumaan kuuluva, 1900-luvun alkuvaiheissa rakennettu, tosin myöhemmin laajennettu rakennus edustaa perinteistä hirsirakentamisen traditiota. Rakennuksessa on asunut mm. maanmittausinsinöörejä ja sisustuksessa on osittain säilynyt vanhan virkamieskodin tunnelmaa.

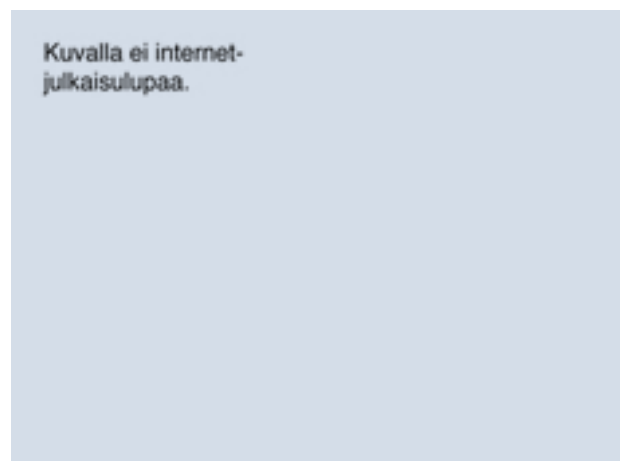
Oksala

Teurastaja Sieväsen talonakin tunnettu Oksala sijaitsee Lapinmäen kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa miljöössä. Vuoden 1926 tienoilla rakennettu Oksala kuvastaa 1920-luvulla Keuruulla yleistynyttä taitekattoista, pohjaltaan neliömäistä rakennustyyppiä. Oksala sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla muuta ympäristöä hieman korkeammalla pienellä mäellä Ronkavuorentien varressa. Pihapiirin historia liittyy kirkonkylän elinkeinojen kehitykseen.

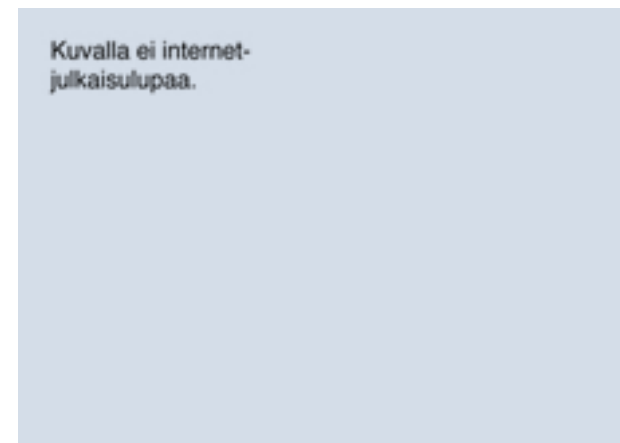
Pikku-Päkäri

Pikku-Päkärin päärakennus on ollut alkujaan Päkärin torpan väentupa. Omaksi kiinteistöksen myöhemmin erotetun Pikku-Päkärin vaiheet ovat liittyneet kiinteästi 1700-luvulla perustettuun Päkäriin, joka on historiallisesti keskeisimpiä taloja Keuruun kirkonkylällä. Rakennus sijaitsee yhdessä Päkärin kanssa Lapinsalmen rantamalla sillan kupeessa ja sillä on kulttuurihistoriallisen arvon lisäksi maisemallista arvoa Lapinsalmen miljöössä. Pihapiiriin kuuluu lisäksi piharakennus ja venevaja.

Päkäri

Lapinsalmen itärannalla sijaitseva Päkäri on perustettu 1700-luvulla Kangasmannilan pappilan torpaksi ja sillä on siten asutushistoriallista arvoa. Päkärin torppa on ollut Keuruun kirkonkylän vaiheiden kannalta monellakin tapaa merkittävä paikka, siellä on mm. toiminut kansakoulu ja kievari, siellä on asunut kansakoulunopettaja ja kunnanlääkäri. Päkärin 1800-luvun lopun päärakennus on myös rakennushistoriallisesti merkittävä. Pihapiiriin kuuluu myös piharakennus.

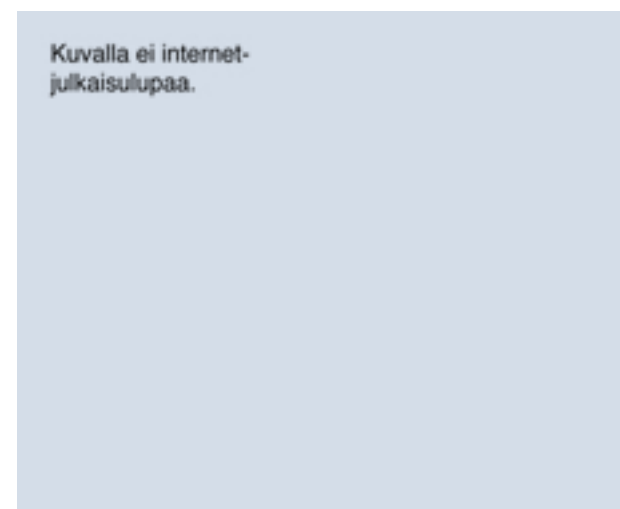
Salmenranta

Salmenrannan päärakennus on Keuruun vanhan kirkon lähiympäristöön Kirkkorantaan sijoittuva vuoden 1925 tienoilla tehty rakennus, joka on alkujaan edustanut kirkonkylän pienammatinharjoittajien asumismuotoa. Rakennusta on viime sotien jälkeen voimakkaasti peruskorjattu ja sen rakennushistorialliset arvot ovat siten heikentyneet. Rakennuksella on etupäässä maisemallinen arvo Keuruun vanhan kirkon lähiympäristöön kuuluvana.

Siltakulma; entinen Niemisen sekatavarakauppa

Siltakulma edustaa häviämässä olevaa rakennustyyppiä 1800–1900-luvun taitteen kaupparakennuksena makasiineineen. Kaupparakennus on myös ainoita Keuruulla säilyneitä aikakauden liikerakennuksia. Siltakulman rakennus sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla Lapinsalmen sillan läheisyydessä Lapinsalmentien varressa. Rakennusryhmä on kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä ja on osa Lapinmäen vanhaa kirkonkylää kuvastavaa miljöökokonaisuutta.

Tarhianranta; Santun talo

Taiteilija Lauri Santun kotitalona tunnettu Tarhianranta sijaitsee Keuruun vanhan kirkon miljöössä puistomaisella alueella, jossa on säilynyt muutamia 1900-luvun alun pieniä puutaloja. Rakennus kuvastaa kirkonkylän pienammatinharjoittajien pienimuotoista rakennustapaa. Historialliset arvot liittyvät Santun henkilöhistoriaan. Myös lähihistorian käyttötarkoitus taiteilijoille vuokrattavana tilana liittyy paikalliseen kulttuuritoimintaan.

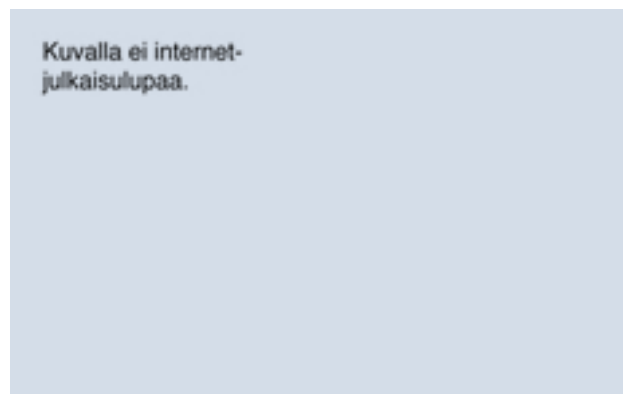
Tikkala

Tikkalan liikerakennus on 1900-luvun alkupuolen liikerakennus ja se kuvastaa Keuruulaisen liike-elämän kasvua 1900-luvun alkupuoliskolla. Tikkalassa alkuperäinen asu on säilynyt kohtuullisesti, joskin muutoksia on korjausten myötä jonkin verran tehty. Tikkala ja viereinen Kankaan talo eli entinen Kauppayhtiön talo muodostavan Keuruuntien varteen rakentamistavaltaan kohtuullisen yhtenäisen katutilaa rajaavan julkisivun, joka mittakaavallisesti luontuu hyvin kirkkomaisemaan. Rakennukset ovat ydinkeskustan kaupunkikuvasta pitkälti hävinnyttä 1900-luvun alkupuolen rakennusperintöä.

Yläpelto

Suutari Salon mökinäkin tunnettu Yläpelto sijaitsee Keuruun vanhan kirkon miljöössä puistomaisella alueella, jossa on säilynyt muutamia pieniä 1900-luvun alun puutaloja. Pienipiirteinen 1900-luvun alun pihapiiri kuvastaa kirkonkylän käsityöläisten ja muiden pienasuajaimiston rakennustapaa. Rakennukset ovat säilyneet kohtuullisen hyvin alkuperäisessä asussaan ja kohde on rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Liikekeskusta

Keuruun kirkonkylä rakentui raittikylämäisesti Kirkkosaaren halki kulkevan Mäntän ja Jyväskylän suunnasta Multian ja Vaasan suuntaan jatkuvan maantien varteen. Keuruun vanha kirkko sijoittui Lapinsalmen sillan tuntumaan maa- ja vesireittien risteyskohtaan. 1800-luvulla tiheimmin rakentunut osa raitista oli Lapinsalmen sillan ja nk. Karikon risteuksen (nykyinen Multiantien ja Keuruuntien risteys) välille. Nykyinen liikekeskusta on syntynyt tälle samalle alueelle ja vanhan kirkonkylän raitin paikalla on nykyinen keskustan päätie Keuruuntie. Keskustan eteläinen osa kirkko- ja rautatieympäristöineen on käsitelty Keuruun vanhaa keskustaa koskevassa luvussa, joten liikekeskustassa tässä yhteydessä tarkoitetaan oheisessa kartassa osoitettua aluetta.

Varsinaisen liikekeskustan alue on rakennuskannaltaan suhteellisen nuor-

ta. Katua reunustavat kaksi- ja kolmikerroksiset pulpettikattoiset 1960-luvun liike-asuinkerrostalot sekä 1970-luvun tasakattoiset laatikkomaiset liikekeskukset ja myymälähallit. Päivittäistavaramyymälöiden uudehkot myymälärakennukset puolestaan sijoittuvat syvemmälle kortteliin, hieman etäämmälle kadun reunasta. Pääkadun varressa sijaitseva keskusaukio liikekeskusten välissä on suunniteltu aikanaan eräänlaiseksi keskustan sydämeiksi, mutta aukiota on hyödynnetty lähinnä pysäköintialueena. Keskustan päätien varteen vehreyttä tuovat ajoradan ja kevyen liikenteen väylien välissä olevat puistutukset.

Historiallisesti vanhinta kerrostumaa keskustan liikerakennuksissa edustavat muutamat jälleenrakennuskauden liike-asuinkerrostalot: keskusaukion länsilaidalla sijaitseva liiketalo eCenter, As Oy Karhianrinne Karikon risteyksen tuntumassa ja sitä vastapäätä As Oy Kauppakulman rakennukset. Näistä etenkin Kauppakulman ja Karhianrinteen rakennukset ovat säilyneet melko hyvin

Keuruun ydinkeskustaa etelästä kuvattuna.

Keuruuntien maisemaa. Etualalla vasemmalla uudelleenrakennettu liikekeskus Tarhiansuu, sen takana Keuruuntien 1960-luvun liike-asuinkerrostaloja.

alkuperäisessä asussaan ja ovat vaalittavaa ja Keuruun keskustassa lisäksi melko harvinaista jälleenrakennuskauden liike-asuinkerrostalorakentamista.

Keskustan julkiset palvelut levittäytyvät laajahkolle alueelle varsin tiiviin liikekeskustan pohjois- ja luoteispuolelle. Karikon risteyksestä pohjoisen suuntaan jatkuvan Multiantien varressa ovat 1970-luvulla rakennetut kaupungintalo ja valtion virastotalo, jossa toimii mm. poliisilaitos.

Virastotalojen itäpuolella lähempänä rantaa on 1950–1960-luvuilla rakennettu terveyskeskus ja sen koillispuolella Lehtiniemen vanhainkoti vuodelta 1990. Hieman muista julkisista rakennuksista erillään on 1980-luvulla valmistunut Seipon päiväkotia Multiantien ja Seiponniementien risteyksen tuntumassa. Seipon päiväkotia ja Lehtiniemen vanhainkotiä käsitellään tarkemmin keskustan pohjoisosaa koskevassa luvussa. Liikekeskustan julkiset rakennukset ovat vielä suhteellisen nuoria ja niiden kulttuurihistoriallinen arvo liittyy Keuruun kaupungin viime vuosikymmenten lähihistoriaan kuvastaen kaupungin kehitystä. Rakennukset ovat oman aikansa tyypillistä käyttörakentamista ja kuvastavat oman aikakautensa arkkitehtuurin piirteitä.

Keuruun ydinkeskustan rakennustaiteellisesti mielenkiintoisimpiin kuuluva alue on Keuruun koulukeskus niin kutsutulla Koulunmäellä. Koulukeskuksen

alueella on 1800-luvun puukoulun, nykyisen kulttuuritalo Kimaran, lisäksi kolme arkkitehti Laila Niemiojan suunnittelemaa eri kouluasteiden rakennusta opettajien asuinrakennuksineen. Keuruun keskuskansakoulun rakennus on valmistunut vuonna 1954 ja se on tyypillinen ja arkkitehtuuriltaan edustava jälleenrakennuskauden koulurakennus. Kansalaiskoulun ja yhteiskoulun entiset rakennukset ovat valmistuneet vuonna 1961. Niiden tyyliin heijastuu jälleenrakennuskauden rakennusperinnön ja 1960-luvun uuden arkkitehtuurin eräänlainen siirtymävaihe. Entistä yhteiskoulua on tosin laajennettu voimakkaasti, mutta laajennusosa on arkkitehtuuriltaan tyyliin sopiva. Koulualue muodostaa yhtenäisen, rakennushistoriallisesti kerroksellisen arvokkaan miljöökokonaisuuden. Koulukeskuksen alueen läheisyyteen sijoittuu myös vanhempaa merkittävää rakennuskantaa: Aromaankoulun rakennus ja sen kanssa samalla tontilla sijaitseva entinen paloaseman rakennus sekä Keuruun lainajyvästön viljamakasiini.

Keuruun seurakunnan 1960–1970-luvun rakennusohjelman myötä Kippavuorelle tehtiin kolme rakennusta: 1960-luvun kirkkoherran virasto ja seurakunnan asuintalo sekä 1970-luvun seurakuntakeskus. Arkkitehti Erkki Virkkusen suunnittelemat rakennukset kuvastavat 1960- ja 1970-luvun tyypillistä arkkitehtuuria ja ne ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan. Lähelle toisiaan sijoitetut rakennukset muodostavat pienen, mutta yhtenäisen kokonaisuuden, joka liittyy Keuruun uuden kirkon miljööseen.

Keuruun ydinkeskustan alueen rakennettu ympäristö kuvastaa 1960-luvulla voimakkaasti alkanutta kaupungistumiskehitystä, vanhan elämäntavan murrosta, kulutuksen ja liike-elämän kasvua sekä palveluiden kehitystä. Nopeasti tapahtuneessa muutoksessa Keuruun kirkonkylä rakennettiin parissa vuosikymmenessä uudelleen moderniksi pienen kaupungin keskustaksi. Keskustan rakennusten suunnittelijoissa on monia koko Keski-Suomen alueella vaikuttaneita tunnettuja arkkitehtejä, kuten Erkki Kantonen, Olavi Kivimaa, Arkkitehtitoimisto Murtosaari & Vuorela, sakraaliarkkitehtuuristaan tunnetuksi tullut Erkki Virkkunen ja Keuruulle paljon rakennuksia suunnitellut Laila Niemioja. Viime vuosikymmenten kehitystä keskustassa on viheralueiden kehittäminen. Viihtyisä Kirjastonrannan puisto on myös maisemallisesti merkittävä.

Liikekeskustan inventoidut kohteet

• Paikallisesti arvokkaat kohteet ja alueet

Aromaankoulu

Aromaankoulun rakennus on Keuruun kirkonkylän vanhimpia säilyneitä liike- ja asuinrakennuksia, jossa on lisäksi toiminut mm. käärijätupa ja koulu. Rakennus kuvastaa 1800-luvun lopun rakennustapaa. Kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti arvokkaalla rakennuksella on lisäksi maisemallista merkitystä sen sijaitessa näkyvällä paikalla Keuruuntien varressa.

As Oy Karhianrinne

Kassatalo eli As Oy Karhianrinne on ensimmäisiä Keuruulle rakennettuja kerrostaloja. Rakennus on tehty alun perin osuuspankin toimitaloksi ja asuin-kerrostaloksi. Keuruun Osuuspankki toimii edelleen omassa siivessään. Kohteen vanhin osa edustaa viime sotien jälkeistä jälkifunktionalismia ja se on säilyttänyt melko hyvin alkuperäisen asunsa. Rakennuksen pankkikonttorisiipeä on liikerakentamiselle usein tyypillisesti muutettu useita kertoja käytön tarpeiden mukaan, useiden eri arkkitehtien suunnitelmin.

As Oy Kauppakulma; Karikko

As Oy Kauppakulman rakennus on Keuruun keskustan vanhimpia kerrostaloja. 1960-luvun alussa valmistunut rakennus kuvastaa kaupungistumiskehityksen alkuvaihetta. Sen on suunnitellut lääninarkkitehtina tuolloin työskennellyt Olavi Kivimaa. Rakennus muodostuu kolmesta toisiinsa kytketystä kuutiomaisesta osasta, joiden mittasuhteet ja massoittelu ovat sopusointuiset ja sopivan pienipiirteiset

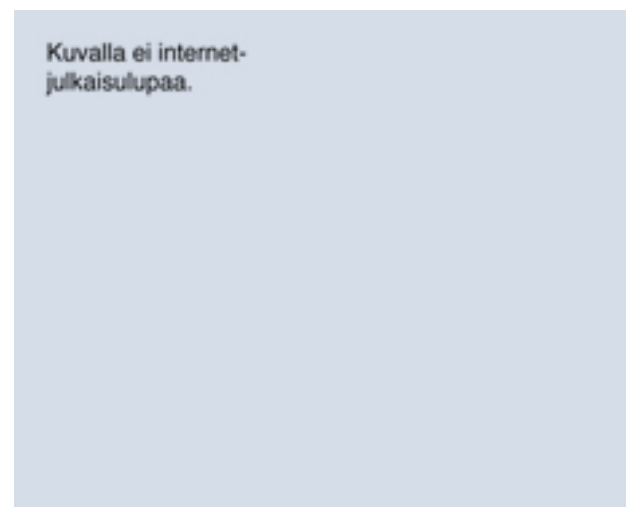
ympäristöön nähden. Materiaalivalinnoissa heijastuu sekä 1950-luvun ihanteet roiskerappauksessa ja punatiileissä ja toisaalta jo 1960-luvun suuret ikkunat ja levypinnat. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä asussaan ja sillä on rakennustaiteellista ja rakennushistoriallista arvoa sekä kaupunkikuvallista merkitystä keskeisen sijaintinsa myötä.

eCenter; Keuruun Elinkeinotalo; Keuruun liike-talo; Sähkön talo

Keuruun Elinkeinotalo on vuonna 1956 valmistunut alkujaan asuin-liiketalona ja nykyään toimisto- ja liikerakennuksena käytetty kiinteistö. Rakennus on ensimmäisiä kerrostalotyyppejä rakennuksia Keuruun keskustassa. Rakennus oli yli viisikymmentä vuotta Keuruun Sähkö Oy:n toimitalona. Sillä on paikallista yrityshistoriallista ja rakennushistoriallista arvoa. Rakennushistoriallisiin arvoihin jossain määrin vaikuttaa rakennukseen tehty peruskorjaus ja laajennus, jossa ulkoasu muuttui. Rakennus on kaupunkikuvallisesti merkittävällä paikalla Keskusaukion laidalla.

Huvila

Huvila on Keuruun liikekeskustan harvoja säilyneitä 1800-luvun puurakennuksia. 1920-luvun asussa oleva päärakennus on rakennustaiteellisesti ja -historiallisesti arvokas. Kohteella on myös kulttuurihistoriallisia arvoja paikalliseen tapakulttuuriin liittyen, sitä on käytetty kirkkotupana. Rakennus sijaitsee Keuruuntien rakennuksiin nähden korkeammalla Kippavuoren rinteessä ja se on maisemallisesti merkittävällä paikalla näkyen Keuruuntien liikerakennusten yli kauas maisemassa.

Keuruun kaupungintalo

Keuruun kaupungintalo on rakennettu vuonna 1974 arkkitehti Erkkö Virkkusen suunnitelmien perusteella. Rakennuksessa on 1970-luvun arkkitehtuurille ominainen geometrinen pelkistetty massoittelu ja tummasta punaisesta tiilestä muurattu julkisivu, johon antaa elävyyttä ulkonevat pilaristot ja niiden pystysuuntaan limitetty tiilivuoraus. Rakennus kuvastaa 1960-1970-lukujen kaupungistumiskehitystä, joiden seurauksena vanha puukirkonkylä muuttui pienen kaupungin moderniksi keskustaksi.

Keuruun kirkkoherranvirasto

Keuruun kirkkoherranvirasto on rakennettu vuonna 1969 osana Keuruun seurakunnan laajahkoa rakennusohjelmaa. Arkkitehti Erkkö Virkkusen suunnittelema rakennus edustaa materiaaleiltaan ja rakenneratkaisuiltaan melko tyypillistä 1960-luvun julkista rakentamista. Rakennus on osa Kippavuorelle rakennettua modernien seurakunnan rakennusten rakennusryhmää, joihin kuuluu kirkkoherranviraston ohella seurakuntakeskus ja Kippavuoren asuintalo. Arkkitehti Virkkusen Kippavuorelle suunnittelemaat rakennukset muodostavat ajallisesti yhtenäisen rakennetun miljöön.

Keuruun pitäjänmakasiini

Keuruun pitäjänmakasiini on vuonna 1863 rakennettu lainajyvästön jyvääitta, joka kuvastaa vielä talonpoikaista elämäntapaa. Rakennuksen ulkoasu on säilynyt lähes ennallaan. Sisätiloista laarit on purettu. Rakennus sijaitsee näkyvällä paikalla tien vieressä. Rakennuksella on siten paikallista historiallista ja maisemallista arvoa.

Keuruun koulukeskus

Keuruun koulukeskuksen alue Koulunmäellä on useasta eri-ikäisestä koulurakennuksesta ja niihin liittyvistä opettajien asuntoloista muodostuva kokonaisuus, joka kuvastaa kansansivistyksen ja koulutuksen voimakasta kehittymistä Keuruulla 1900-luvun aikana. Alueelle rakennetuissa rakennuksissa on nähtävissä kouluarkkitehtuurin kirjoa eri vuosikymmeniltä. Melko hyvin säilyneet koulurakennukset ovat rakennushistoriallisesti arvokkaita ja muodostavat yhdessä alueelle sivistyshistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävän, yhtenäisen miljöökokonaisuuden.

Keuruun ala-aste; Kansalaiskoulu

Kansalaiskoulun rakennus on valmistunut koulukeskuksen alueelle vuonna 1961. Sen on suunnitellut muutkin koulukeskuksen 1950- ja 1960-lukujen ra-

kennukset piirtänyt arkkitehti Laila Niemioja. Rakennuksessa on monia 1950-luvun lopun ja 1960-luvun arkkitehtuurin tyypillisiä piirteitä, kuten 1950-luvun lopulla suosituksi tullut punatiilen käyttö, roiskerappaus, 1960-luvulle ominaiset levypinnat, nauhaikkunat ja matalalle perustalle rakentaminen. Rakennus on säilynyt lähes täysin alkuperäisessä asussa ja sillä on paikallista rakennushistoriallista, sivistyshistoriallista ja maisemallista arvoa.

Keuruun yläaste ja lukio; Yhteiskoulu

Keuruun yhteiskoululle rakennettu koulurakennus on muiden koulukeskuksen 1950–1960-luvun rakennusten tavoin arkkitehti Laila Niemiojan suunnittelema. Rakennuksen vanhimman osan ulkoasussa on paljon yhtäläisyyttä kansalaiskoulun kanssa ja ne ovatkin valmistuneet samana vuonna 1961. Yhteiskouluun eli nykyisen yläasteen ja lukion koulurakennukseen on tehty useita korjauksia ja laajennuksia, jotka ovat muuttaneet sen ulkoasua. Vanhimman osan kaakkoisjulkisivussa ja kaakkoiskulman siivessä vanhaa asua on kuitenkin edelleen nähtävissä. Rakennuksella on paikallista sivistyshistoriallista ja maisemallista arvoa.

Kivikoulu; Keuruun keskuskansakoulu

Kivikouluksi kutsuttu entinen keskuskansakoulu edustaa 1950-luvun koulurakentamista, jonka arkkitehtuuri on ajalle ominaista jälkifunktionalismia. Sotien jälkeisenä aikana 1930-luvun pelkistetty ja ankara funktionalismi pehmentyi romanttisilla piirteillä ja runsaammalla detaljien ja koristeaiheiden käytöllä. Rakennuksen on suunnitellut muiden koulukeskuksen rakennusten tavoin Laila Niemioja. Kivikoulu on

tyypillinen ja edustava aikansa kouluarkkitehtuurin esimerkki ja se on säilyttänyt alkuperäisen ulkoasunsa hyvin. Kivikoulu on rakennushistoriallisesti ja -taiteellisesti arvokas ja sillä on paikallista historiallista arvoa sivistyshistorian vaiheiden kuvastajana.

Kulttuuritalo Kimara

Kulttuuritalo Kimara on Keuruun kirkonkylän vanha kansakoulurakennus 1890-luvulta. Rakennus on toteutettu tyyppipiirustuksin ja se kuvastaa 1800-luvun lopun hirsirakentamisen tapaa. Rakennuksella on sivistyshistoriallisia ja rakennushistoriallisia arvoja. Koulukeskuksen alueella rakennus edustaa vanhinta säilynyttä kerrostumaa. Koulurakennus on peruskorjattu 2000-luvun puolivälissä kulttuuritalokäyttöön. Rakennuksen ulkoasu on pysynyt melko lähellä alkuperäistä.

Opettajien entinen asuntola; Koulukeskus 2

Keuruun koulukeskuksen entinen kansakoulunopettajien asuintalo eli nykyinen koulukeskuksen talo 2 kuvastaa Keuruun kunnan koulutoiminnan kehitystä. Maaseutupaikkakunnalle tyypilliseen tapaan 1950–1960-luvulla koulujen yhteyteen rakennettiin opettajille asuintilat. Keuruun koulukeskuksen vanhin opettajien asuinrakennusta on vuodelta 1956. Tyyliltään se on 1950-luvulle ominainen rapattu, punatiiliko-risteinen rakennus. Asuntola, kuten koulukiinteistökin, ovat arkkitehti Laila Niemiojan käsialaa. Vuoden 1956 asuntola ja sen läheisyydessä olevat kaksi 1960-luvun opettajien asuinrakennusta täydentävät koulumiljöötä ja kuvastavat sotien jälkeistä kunnallisten palveluiden kehitystä. Rakennukset ovat ulkoasultaan lähes täysin alkuperäisessä asussa. Asunto-

larakennuksen arvot ovat kytköksissä Koulunmäen miljöökokonaisuuden arvoihin. Rakennus on paikallisesti kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä osana koulukeskuksen aluetta.

Opettajien entiset asuntolat; Koulukeskus 3 ja 4

Entiset yhteiskoulun ja kansalaiskoulun opettajien asuinrakennukset eli nykyiset koulukeskuksen talot 3 ja 4 kuvastavat Keuruun kunnan koulutoiminnan kehitystä. Keuruun Koulukeskuksen kaksi 1960-luvun alussa valmistunutta asuinrakennusta ovat, kuten koulukiinteistökin, ovat arkkitehti Laila Niemiojan käsialaa. Rakennukset noudattavat Niemiojan suunnittelempien yhteiskoulun ja kansalaiskoulun rakennusten arkkitehtuuria. Asuntolarakennukset täydentävät koulumiljöötä ja kuvastavat sotien jälkeistä kunnallisten palveluiden kehitystä. Rakennukset ovat ulkoasultaan lähes täysin alkuperäisessä asussa. Asuntolarakennusten arvot ovat kytköksissä Koulunmäen miljöökokonaisuuden arvoihin. Rakennukset ovat paikallisesti kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäviä osana Koulukeskuksen aluetta.

Keuruun terveyskeskus

Keuruun terveyskeskus on 1950–1960-luvuilla rakennettu sairaalakokonaisuus, jonka vanhimman osan on suunnitellut arkkitehti Laila Niemioja. Rakennuskokonaisuus edustaa 1950–1960-lukujen julkista rakentamista ja on melko tyypillinen, joskaan ei erityinen aikakauden terveydenhuollon rakennus. KäyttöraKENNUSena terveyskeskukseen on tehty joitakin pieniä muutoksia, jotka jossain määrin vaikuttavat raken-

nushistoriallisiin arvoihin. Rakennuksen historialliset arvot liittyvät sotien jälkeiseen kunnallisten palveluiden ripeään kasvuun ja monipuolistumisen aikaan, jolloin myös julkinen rakennustoiminta oli vilkasta.

Keuruun työväentalo; Toverila

Keuruun työväentalo on 1900-luvun alussa rakennettu työväenyhdistyksen kokoontumistila ja sillä on historiallista arvoa yhdistystoiminnan ja aatehistorian vaiheiden kuvastajana. Rakennuksen vanhan osan on suunnitellut Keuruulla monien rakennusten suunnittelijankin tunnetuksi tullut ratamestari Kaarlo Suhonen. Rakennukseen on tehty suurehkoja peruskorjauksia, joissa sisätilat ovat täysin uudistuneet ja jotka ovat jossain määrin muuttaneet myös ulkoasua. Rakennushistoriallisiin arvoihin nämä korjaukset ovat vaikuttaneet jossain määrin heikentävästi. Rakennuksella on historiallisen arvon lisäksi paikallista maisemallista arvoa sen sijaitessa näkyvällä paikalla Keuruun keskustan tuntumassa Samuli Rantasentien varressa.

Kipinä; Entinen Keuruun paloasema

Nuorisotalo Kipinä on entinen Keuruun paloasema ja se kuvastaa Keuruun sotien jälkeistä julkisten palveluiden vilkkaan kehittymisen jaksoa. Paloasema on rakennustavaltaan ja arkkitehtuuriltaan tyypillinen jälleenrakennuskauden jälkifunktionalistinen rakennus. Käyttötarkoituksen muuttumisen myötä rakennuksen ulkoasu on jossain määrin muuttunut, mutta suurimmalta osin rakennus on alkuperäisessä ulkoasussa. Keuruuntien varrella sijaitseva rakennus on samassa pihapiirissä Aromaan koulun kanssa.

Kippavuoren asuintalo; Seurakunnan asuintalo

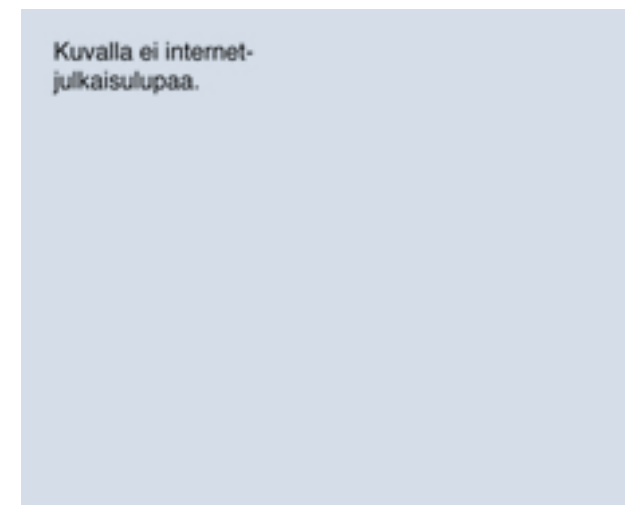
Kippavuoren asuintalo on valmistunut vuonna 1963 osana Keuruun seurakunnan suurehkoa rakennusohjelmaa. Seurakunnan henkilökunnan asuintaloksi suunniteltu rakennus on arkkitehti Erkki Virkkusen suunnittelema 1960-luvun rivitalo. Rakennus kuvastaa 1960-luvun arkkitehtuurin suuntauksia materiaaleiltaan ja muotokieleltään: ajalle tyypillistä on muun muassa kalkkihiekkatiilen käyttö julkisivumateriaalina, nauhaikkunat sekä loiva pulpettikatto. Rakennus on osa Kippavuorelle rakennettua modernien seurakunnan rakennusten rakennusryhmää, joihin kuuluu kirkkoherranviraston ohella seurakuntakeskus ja Kippavuoren asuintalo. Arkkitehti Virkkusen Kippavuorelle suunnittelemaat rakennukset muodostavat ajallisesti yhtenäisen rakennetun miljöön.

Metsäranta

Metsärannan päärakennus on Keuruun keskustan vanhempaa rakennuskantaa edustava 1930-luvun hirsirunkoinen talo. Rakennuksessa on toiminut 1900-luvun alkupuolella suutari Väinö Kankaan vers-tas. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa ja sotien jälkeinen laajennus jatkoi rakennuksen vanhempaa tyyliä. Rakennushistoriallisten arvojen lisäksi kohteella on maisemallista merkitystä Koulutien maisemassa, sillä se sijaitsee näkyvällä paikalla tien varressa,

Teletalo; Keuruun puhelintalo

Keuruun Teletalo on rakennettu 1930-luvun loppupuolella Puolustusvoimien kaasu- ja taisteluvälinevarikoksi. Rakennus edustaa Puolustusvoimien rakennustoimiston 1930-luvun funktionalistista

suunnittelua. Sotien jälkeen rakennuksessa alkoi toimia vuonna 1945 Keuruun kirkonkylän yhteiskoulu vuoteen 1961 asti. Tämän jälkeen rakennuksessa oli pitkään Posti- ja telelaitoksen toimintoja, josta juontanee nimi Teletalo. Rakennus siirtyi vuonna 2004 Keuruun kaupungin omistukseen ja sitä on käytetty muun muassa koulujen väistötiloina peruskorjauksen aikana. Kohteella on rakennushistoriallista arvoa Puolustusvoimien 1930-luvun funktionalistisen arkkitehtuurin edustajana. Historiallisesti rakennus liittyy monella lailla Keuruun vaiheisiin ja maisemallisesti se on näkyvällä paikalla tien varressa

Valtion virastotalo

Vuonna 1972 valmistunut Keuruun virastotalo on tyypillinen esimerkki 1970-luvun julkisesta rakentamisesta ja oman aikakautensa rakennustavasta ja materiaaleista. Rakennus sijoittuu Keuruun keskustan pohjoisosaan julkisten palveluiden alueelle ja se kuvastaa yhdessä alueen muiden rakennusten kanssa Keuruun julkisten palveluiden voimakasta kasvua sotien jälkeisenä aikana. Lähihistorian kuvastajana rakennuksella on siten paikallista historiallista merkitystä. Rakennukseen on tehty jonkin verran ulkoasua muuttavia korjauksia ja laajennuksia.

Kirkkosaaren länsiosa: Kukkainniemi ja Terva

Kirkkosaaren länsiosan (Tervan ja Kukkainniemen) alue oli hyvin pitkään rakentamatonta. Lähin asutus sijoittui 1800-luvun lopun pitäjänkartan mukaan Seiponmäen pohjoispuolen tai Kukkainojan tienoilta. Nykyisen Tervan alue liittyy Keuruun keskustan vanhimpaan teolliseen toimintaan, sillä siellä aloitti toimintansa vuonna 1906 saha, vuonna 1907 tervatehdas ja vuonna 1919 Suomen Terva- ja Tärpättikunta r.l:n keskustislaamo. Saha ja tislaamo jäivät lyhytikäisiksi, mutta tervatehdas toimi useita vuosikymmeniä. Keskustislaamon rakennuksissa alkoi vuonna 1922 toimia meijeri, jonka toiminta jatkui 1970-luvulle asti. Vanhimista teollisuusrakennuksista ei alueella ole säilynyt paljoakaan. Paloasemaa vastapäätä on pienehkö, tiili- ja puurakenteinen varastorakennus, joka todennäköisesti on liittynyt tervatehtaan toimintaan. Meijerin rakennuksista osa on edelleen olemassa, mutta meijerin rakennusryhmä on osittaisen purkamisen myötä muuttunut epäyhtenäiseksi.

Kirkkosaaren länsiranta muodostui tervatehtaan ja sahatoiminnan myötä luontevaksi teollisuusalueen paikaksi ja ensimmäisessä rakennuskaavassa vuodelta 1961 alue onkin kaavoitettu yhdistettyjen teollisuus- ja varastorakennusten korttelialueeksi Kukkainniemeen saakka. Kukkainniemessä oli tuolloin muutamia omakotitaloja ja alue kaavoitettiin omakotitalojen ja asuin-liiketalojen kortteleiksi. Alue on kuitenkin rakentunut pikkuhiljaa talo talolta eri vuosikymmenillä. Niemen rannan tiivis rivitaloalue on rakennettu vasta 2000-luvulla. Teollisuuskortteleiden itäpuolelle Tehtaantien ja Vaasantien välinen alue oli ensimmäisessä rakennuskaavassa kaavoitettu rivitalokortteleiksi, mutta ilmeisesti asutopulan takia korttelit muutettiin vuoden 1964 kaavamuutoksessa kerrostalokortteleiksi. Alueelle nousikin 1960- ja 1970-luvulla seitsemän kerrostaloa ja vuosina 1998 ja 2005 korttelit ovat täydentyneet vielä kahdella kerrostalolla.

Tervan teollisuuskortteleihin on rakentunut eri ikäisiä pääasiassa peltihalleina toteutettuja pienteollisuus ja varastorakennuksia. 1970-luvulla alueelle rakennettiin rakennusmassaltaan suurikokoinen automyymälä ja sen viereen

Kirkkosaaren länsirannalla sijaitsevat Kukkainniemen ja Tervan alueet etelästä kuvattuna.

Tervan alueen pienteollisuus- ja varastorakennuksia.

huoltoasema. Teollisuusalueen painopiste alkoi muuttua liiketoiminnan suuntaan ja 1980-luvulta lähtien kaavamuutoksin alue on muuttunut liiketoiminnan ja teollisuuden alueeksi. 1990-luvun aikana alueelta purettiin myös Tervatehtaan vienyt pistoraide. Entisen tervatehtaan alueelle on 2000-luvulla rakennettu urheilualueita.

Keuruun paloasema on valmistunut vuonna 1993. Rakennuksen arkkitehtuurissa näkyy 1990-luvun aiempaa runsaampi muotokieli.

Kirkkosaaren länsiosa Vaasantien länsipuolella ja Haapamäentien pohjoispuolella on osittain liike- ja teollisuusaluetta, osittain kerrostaloaluetta ja

pohjoisosassaan pientaloaluetta. Kukkainniemen pientaloalueen ja liike-teollisuusalueen väliin jää väljästi rakentunut alue, jossa on Melonlahden rannan ulkoilualue, urheilupuisto ja paloasemarakennus. Alueen vanhin rakennetun ympäristön historiallinen kerrostuma on Tehtaantiellä sijaitsevat entiset meijerin rakennusten jäänteet 1920-luvulta, joissa toimii nykyään huonekaluliike. Meijerin vieressä sijaitsevan Agrimarketin vanhin osa on 1950-luvulta, mutta kokenut voimakkaita muutoksia. Paremminkin säilynyt 1950-luvun teollisuusrakennus on Tervantien eteläosassa sijaitseva entinen konepajarakennus. Pääosa alueen rakennuskannasta on kuitenkin nuorempaa: eri-ikäisiä elementti- tai peltihalleja teollisuuden tarpeisiin, kerrostaloja 1960-luvulta ja sen jälkeen. 1990-luvun paloasema ja eri-ikäisiä omakoti- ja rivitaloja Kukkainniemessä.

Kukkainniemen rivitaloalue.

Kirkkosaaren länsiosan inventoidut kohteet

- Paikallisesti arvokkaat kohteet

Entisen meijerin rakennukset

Keuruun Osuusmeijerin entiset rakennukset sijaitsivat niin kutsutulla Tervan alueella. Meijeri alkoi toimia vuonna 1922 entisissä Suomen Terva- ja Tärpättikunta r. l. keskustislaamon rakennuksissa, jotka rakennettiin vuonna 1919. Tislaamorakennus uusittiin keskusosuusliike Hankkijan suunnittelijan laatimien piirustusten mukaan vuonna 1927. Meijerirakennuksessa oli alkujaan korkeampi osa, joka on kuitenkin purettu. Jäljellä on enää matala osa myöhempien laajennuksineen sekä vieressä sijaitseva entinen mylly. Rakennuksilla on paikallista teollisuushistoriallista arvoa, mutta rakennushistorialliset arvot ovat osittaisen purkamisen vuoksi merkittävästi heikentyneet.

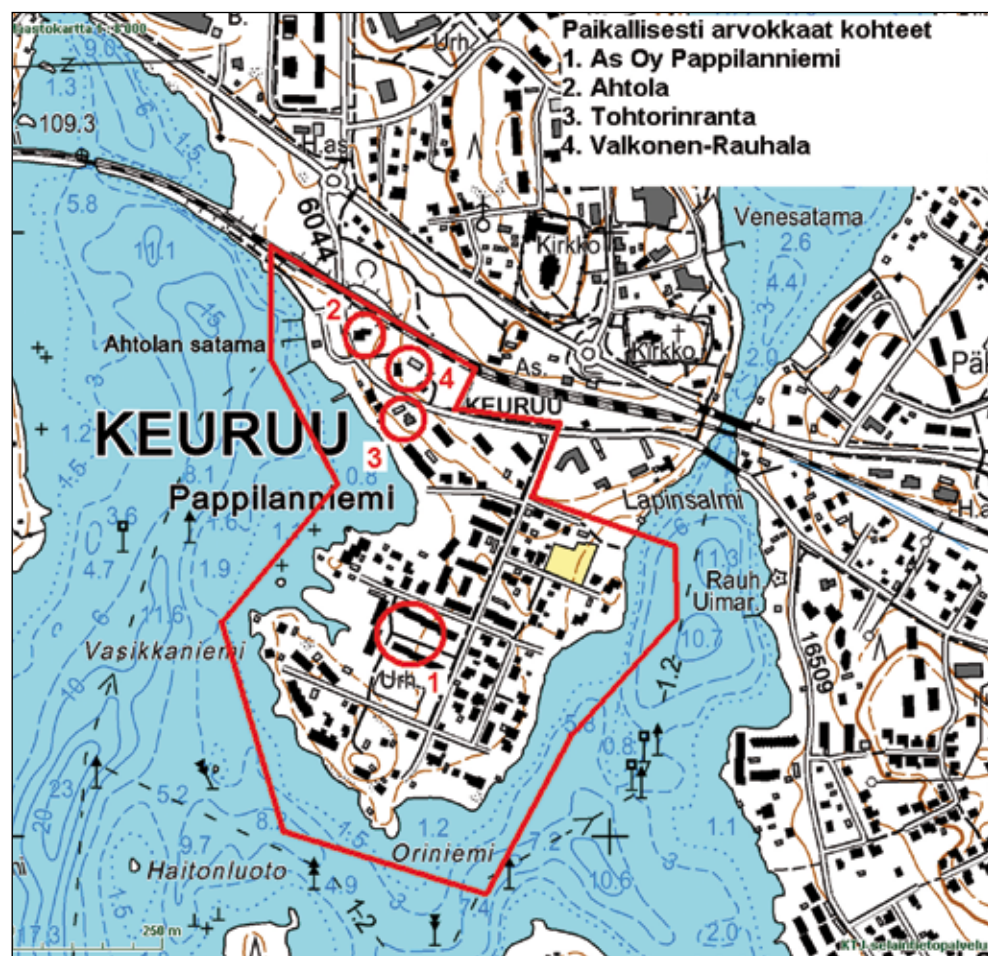

Pappilanniemi

Keuruun vanhan pappilan ympäristö liittyy Keuruun vanhan keskustan alueeseen ja se on siten käsitelty omassa luvussaan. Pappilaniemellä tarkoitetaan tässä yhteydessä oheiseen karttaan merkittyä aluetta.

Pappilanniemi, kuten suurin osa muustakin keskustasta oli aiemmin Kangasmannilan pappilan maita ja viime sotiin asti alueelle rakennetut talot olivat seurakunnan vuokratonteille tehtyjä. Pappilaniemessä vanhinta rakennetun ympäristön kerrostumaa edustavat 1860-luvulla rakennettu, mutta peruskorjauksissa muuttunut Valkonen-Rauhala, 1900-luvun alun huvila Ahtola ja kunnanlääkärin talona toiminut Tohtorinranta. Vanhimmat rakennukset sijaitsivat kaikki nykyisen Kangasmannilantien varressa, niemen pohjoisosassa. Nämä kolme rakennusta ovat Pappilanniemen kulttuurihistoriallisesti merkittävimpiä kohteita.

Niemen eteläkärki oli pitkään pappilan peltoina ja laitumina. Tilanne muut-

Pappilanniemi etelästä kuvattuna.

tui viime sotien aikana, jolloin Karjalasta evakuoitua väestöä alettiin asuttaa muuhun maahan. Valtion lisäksi erityisesti kunnat ja seurakunnat joutuivat luovuttamaan maata asutustoimintaan. Pappilanniemen alueet otettiin asutustoimintaan jo talvisodan jälkeen vuonna 1940. Alueelle perustettiin tuolloin pika-asutuslain nojalla kaikkiaan 31 kappaletta noin puolen hehtaarin suurista asuntotilaa, mutta talvisodan jälkeen näistä asutettiin vain 14. Kaikkiin näihin rakennettiin nk. ruotsalaistalo. Jatkosodan jälkeen asutustoimintaa jatkettiin ja Pappilanniemi sai jälleenrakennuskauden asuntoalueelle ominaisen ulkoasun. Alue on kuitenkin 1970-luvulla käynnistyneen täydennysrakentamisen myötä muuttunut tiiviisti rakennetuksi omakoti- ja rivitalojen alueeksi. Kangasmannilantien varressa on lisäksi kolme 1960-luvun alussa valmistunutta lamellitalotyyppistä kerrostaloa. 1940–1950-lukujen rakennuskanta on jäänyt uudemman rakennuskannan sekaan. Lisäksi monet 1940-luvun alun ruotsalaistaloista on jo purettu. Alueen ilme on muotoutunut moderniksi, joskin hieman epäyhtenäiseksi pientaloalueeksi.

Pappilanniemen rakennuskanta koostuu pääosin eri-ikäisistä pientaloista.

Pappilanniemen inventoidut kohteet

• Paikallisesti arvokkaat kohteet

As Oy Pappilanniemi

Vuonna 1965 valmistuneet As Oy Pappilanniemen rivitalot ovat Kippavuoren asuintalon ohella ensimmäisiä Keuruun keskustan rivitaloja ja uuden rakennustyyppin varhaisia esimerkkejä. Aravarahoituksella rakennetut rivitalot ovat OTK:n suunnittelema. Rakennuksissa näkyy 1960-luvun arkkitehtuurille ominaisia ihanteita: loiva satulakatto, matala mittakaava ja pyrkimys ulko- ja sisätilan luontevaan yhteyteen, johon on pyritty matalan sokkelin ja suurten maisemaikkunoiden avulla. Rakennukset ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan ja niillä on paikallista rakennushistoriallista arvoa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Ahtola

Ahtolan on rakennuttanut Keuruulla asunut maanmittari Matti Näkki ja siinä on asunut mm. nimismies Tauno Luutonen. Ahtola on todennäköisesti Keuruulla vaikuttaneen ja monia taloja suunnitelleen Kaarlo Suhosen suunnittelutaidon esimerkki. Jyrkällä aumakatolla varustettu Ahtola kuvastaa kansallisromantiikkaa ja varhaista jugendin muotokieltä ja on arkkitehtuuriltaan keuruulaisittain poikkeuksellinen. Ahtolan rakennushistorialliset arvot ovat jonkin verran heikentyneet korjausten myötä, mutta viimeisimmät muutokset ulkoasussa ovat olleet luonteeltaan ennallistavia. Rakennus on myös maisemallisesti merkittävä osana Kangasmannilantien ja Ahtolan satama-alueen maisemaa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Tohtorinranta

Tohtorinranta eli entinen Keuruun nuorisotalo on rakennettu todennäköisesti vuonna 1927. Kohteella on kulttuurihistoriallista arvoa 1900-luvun alkupuolen virkamieskotina, jossa on asunut lyhyen aikaa maanmittaaja ja pidempään Keuruun kunnanlääkäri, jonka vastaanotto oli myös talossa. Rakennus arkkitehtuuriltaan edustaa Keuruulle 1920-luvulla leimallista rakennustapaa, mutta se on myös varhaisimpia kivitaloja paikkakunnalla. Melko hyvin ulkoasunsa säilyttäneellä rakennuksella on rakennushistoriallista arvoa. Maisemallisesti kohde on näkyvällä paikalla Kangasmannilantien varrella. Melko lähellä kohdetta on myös muita samanikäisiä tai vanhempia rakennuksia, lähimpänä Ahtola ja Valkonen-Rauhala Kangasmannilantien toisella puolella.

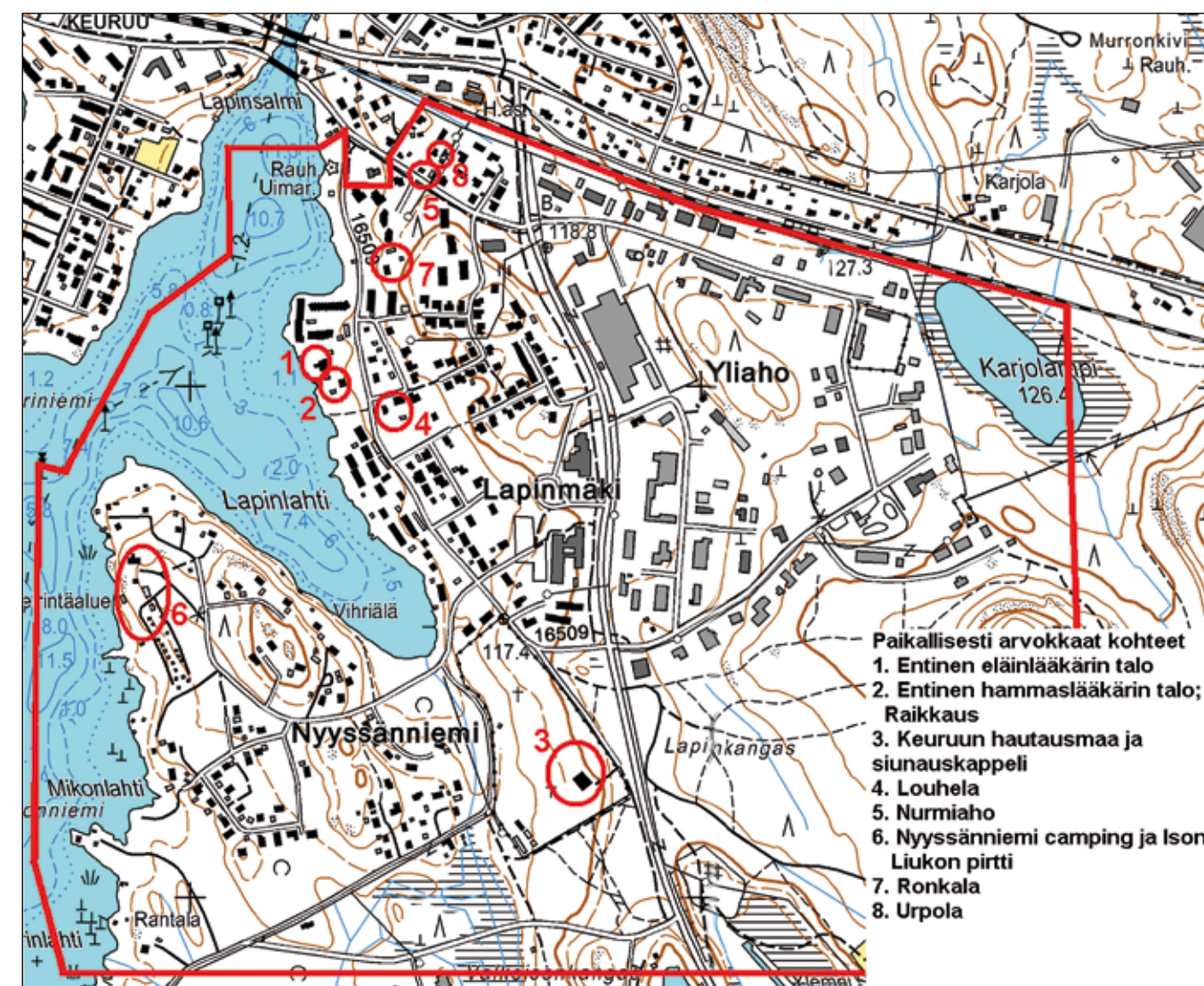
Valkonen-Rauhala

Valkonen-Rauhala on rakennettu 1867 ja sen historia liittyy Pohjanmaalla ja Keuruulla vaikuttaneen Forsmanin säätyläissuvun vaiheisiin. Talon on todennäköisesti rakennuttanut Anton Forsman äidilleen, Ylistaron kappalaisen leskelle Lovisa Forsmanille eläkekodiksi. Anton Forsman on vaikuttanut suomalaiseseen sivistyselämään kirjallisuuden kääntäjänä sekä Oulun suomalaisen yksityislyseon rehtorina ja myöhemmin Oulun suomalaisen lyseon latinankielen lehtorina. Paikalliseen elämään Keuruulla ovat Lovisa ja Anton Forsmanin lisäksi vaikuttaneet mm. orpokodin johtajana toiminut Olivia Forsman ja valokuvaajana toiminut Aarne Forsman. Valkonen-Rauhalalla on paikallista kulttuurihistoriallista arvoa henkilö- ja sukuhistoriaan liittyen. Sillä on myös maisemallista arvoa Kangasmanilantien ja Ahtolan sataman maisemassa. Kohteen rakennushistorialliset arvot ovat kuitenkin useista ulkoasua ja sisätiloja muuttaneista korjauksista johtuen heikentyneet merkittävästi.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Keskustan kaakkoisosaa: Lapinmäki, Yliaho ja Nyysänniemi

Keskustan kaakkoisosan asuinalueet ovat muodostuneet vanhan Mänttään vievän maantien varteen. Lapinsalmen itärannan läheisyydessä on säilynyt eheä, useiden 1800–1900-luvun taitteen rakennusten muodostama kokonaisuus, vanhan kirkonkylänraitin osa. Tämä Lapinmäen osa sijoittuu valtakunnallisesti merkittävään Keuruun vanhan keskustan alueeseen, jota on käsitelty omassa luvussaan. Lapinmäessä on vanhan raittikokonaisuuden lisäksi säilynyt muutamia yksittäisiä käsityöläisten ja pienammatinharjoittajien mökkejä. Keskisuomalaisille kirkonkylille tyypillisesti nämä pienasujain mökit sijoituivat kirkonkylän liepeille, usein maanteiden varteen tai läheisyyteen. Lapinsalmentien varressa on myös nimismies Ilmari Sarkkilaan talo Ronkala.

Lapinmäen asutus lisääntyi tuntuvasti jälleenrakennuskaudella. Rintamamiestaloiksikin kutsuttujen tyyppitalojen lisäksi alueella on monipuolisesti erilaista aikakauden rakentamista pienkerrostalosta edustaviin eläinlääkärin ja hammaslääkärin taloihin. Monien aikakauden rakennusten säilyttäminen on niiden kunnon takia haastavaa. Lapinmäen alue on tiivistynyt vuoden 1961 rakennuskaavan jälkeen ja alue on nyt pientalovaltainen asuinalue. Korutien ja Lapinsalmentien varressa on lisäksi muutamia, pääosin 1970-luvulla rakennettuja kerrostaloja.

Yliahon teollisuusalue on merkitty vuoden 1961 rakennuskaavaan yhdistettyjen teollisuus- ja varistorakennusten alueeksi. Sen jälkeen aluetta on useilla kaavamuutoksilla laajennettu. Alueen rakennuskanta on nuorehkoa rationalistista pienteollisuusrakentamista, jolla ei ole erityisiä kulttuurihistoriallisia arvoja.

Nyyssänniemen varhaisin asutus on syntynyt jälleenrakennuskaudella, jolloin sinne on rakennettu muutamia taloja. Jo kauan sitä ennen Nyyssänniemi oli kuitenkin ollut suosittu kokoontumispaikka ja kesäjuhlien viettopaikka.

Lapinmäki ja Yliahon teollisuusalue etelästä kuvattuna.

Nyyssänniemi kaakosta kuvattuna.

1950-luvun lopulla sinne perustettiin leirintäalue, jonne siirrettiin päärakennukseksi Ison Liukon talosta vanha, 1600-luvun savupirtistä juontava päärakennus, johon liittyy paljon historiaa ja keuruulaista tarinaperinnettä. 1960- ja 1970-lukujen aikana leirintäalueelle rakennettiin nykyiset tasakattoiset huoltorakennukset ja majoitusmökkien rivit. Nyyssänniemen leirintäalueella alkaa olla vuosikymmeniä toimineena jo kulttuurihistoriallista arvoa. Viime vuosikymmenen aikana alueelle on syntynyt omakotitaloasutusta, talotehtaiden pakettitaloina toteutettuna.

Lapinsalmen rannan rivitalot pihoineen ovat osa puistomaista Lapinsalmen rantamaisemaa.

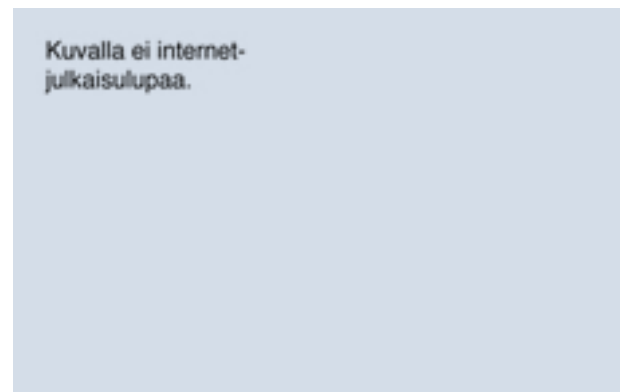

Keskustan kaakkoisosan inventoidut kohteet

• Paikallisesti arvokkaat kohteet

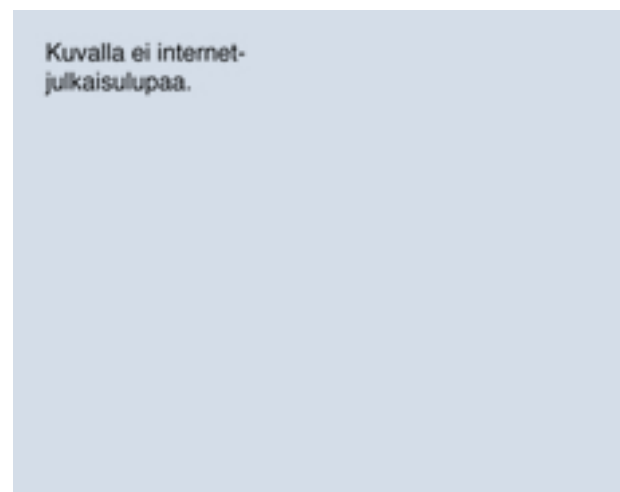
Entinen eläinlääkärin talo

Lapinsalmentien varressa sijaitseva entinen eläinlääkärin talo on jälleenrakennuskauden omakotitalo, joka kuvastaa aikakauden suunnitteluperiaatteita tyyppitaloja yksilöllisemmin arkkitehdin suunnitelmin toteutettuna. Rapatussa rakennuksessa on koristeaiheina sokkelin urakuviointi, sisäänkäynnin katoksen pilarit ja seinän yläosassa rappauskoristelu. Rakennuksella on rakennushistoriallista ja -taiteellista merkitystä.

Entinen hammaslääkärin talo; Raikkaus

Lapinsalmentien varressa sijaitsee omakotitalo, joka on rakennettu 1940- tai 1950-luvulla ilmeisesti hammaslääkärin taloksi. Rakennus on aikakaudelle tyyppillinen, kuitenkin yksilöllisesti toteutettu rakennus, jonka rapatussa julkisivuissa ja detaljeissa kuten pyöreässä ikkunassa, kuistien pylväissä ja pihan puolen lasikuistissa on ajalle tyyppillisiä piirteitä. Alkuperäisessä asussaan säilyneellä rakennuksella on rakennushistoriallisia ja -taiteellisia arvoja, mutta nykyisessä kunnossaan sen säilyminen on epävarmaa.

Keuruun hautausmaa ja siunauskappeli

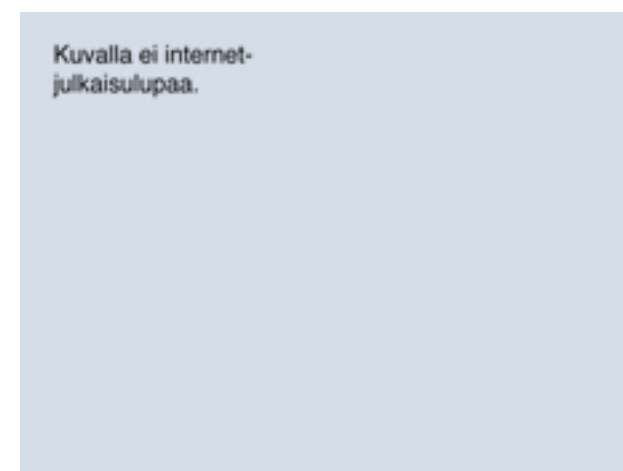
Keuruun uusi hautausmaa on perustettu vuonna 1892. Sitä ennen hautaaminen tapahtui vanhan kirkon kirkkotarhaan. Hautausmaa sijaitsi alkujaan muusta asutuksesta erillään, rauhallisella mäntykankaalla. Viime vuosikymmeninä asuinalueet ovat laajenneet hautausmaan pohjoispuolelle. Hieman muusta rakennetusta ympäristöstä erillään olevan hautaus-

maan maisemalliset vaikutukset ovat vain lähimaisemassa. Toistasataa vuotta hautausmaana toimineella hautausmaalla on paikallista kulttuurihistoriallista ja kirkkohistoriallista arvoa. Hautausmaan kappeli on valmistunut vuonna 1964 ja sen on suunnitellut moderneista sakraalirakennuksista tunnetuksi tullut arkkitehti Erkki Virkkunen. Kappelilla on rakennushistoriallista arvoa sotien jälkeisen, perinteisestä kirkkoarkkitehtuurista irrottautuvan modernin kirkollisen arkkitehtuurin edustajana.

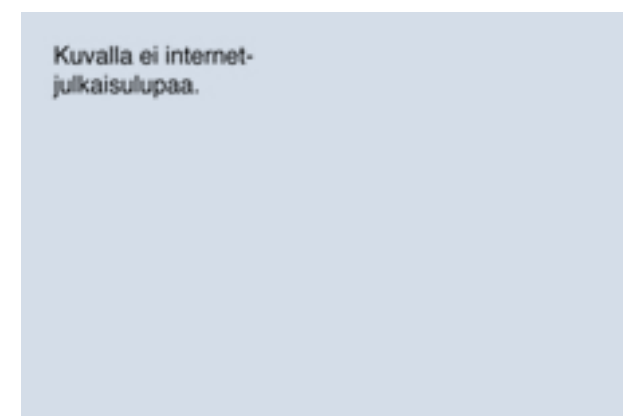
Louhela

Louhela on perustettu Kangasmannilan pappilan maille vuokratontille ja se on itsenäistynyt 1930-luvun alussa. Louhelan varhaisvaiheista ei ole säilynyt tietoa, mutta pihapiirissä on todennäköisesti 1800-luvun lopussa rakennettu hirsinen vanha päärakennus sekä uudempi 1970-luvun tiilitalo. Louhelan pienehkö päärakennus kuvastaa käsityöläisten tai muiden maaseudun kirkonkylien pienammatinharjoittajien pienipiirteistä rakentamista, mutta sen tyyliässä on nähtävissä lainauksia vanhan pappilan piirteistä. Nykyisessä kunnossaan rakennuksen säilyminen on epävarmaa.

Nurmiaho

Nurmiahon pihapiirissä on 1930-luvun vanhempi päärakennus, sekä kahdesta vanhemmasta talosta siirtämällä muodostettu uudempi sauna- ja vapaa-ajan-asuinrakennus. Nurmiaho sijaitsee Lapinmäen historiallisesti ja maisemallisesti merkittävällä alueella, jossa on säilynyt useita 1900-luvun alkuvaiheen rakennuksia. Kohde edustaa käsityöläisten ja muiden maaseutukirkonkylien pienammatinharjoittajien asu-

mistapaa, joka tyypillisesti sijoittuu kirkonkylien laitamille. Vanhemman rakennuksen alkuperäinen asu on jossain määrin muuttunut viime vuosikymmenien korjauksissa, mutta pihapiirillä on vähintäänkin merkitystä osana Lapinmäen kokonaisuutta

Nyyssänniemi Camping ja Ison Liukon pirtti

Nyyssänniemessä sijaitseva leirintäalue on perustettu 1950-luvun lopulla. Alueen vanhin samalla paikalla sijainnut rakennus on 1930-luvun huvila, joka edelleen on paikalla toimisto- ja majoitusrakennuksena. Nyyssänniemen campingalueen nähtävyydeksi ja päärakennukseksi siirrettiin 1950–1960-luvun taitteessa Ison Liukon talon vanha päärakennus. Ison Liukon pirttinä tunnettu rakennus on vanhimmilta osin perimätiedon mukaan 1600-luvulta. Nykyiseen kokoonsa rakennus tehtiin 1800-luvun alussa. Rakennukseen liittyy monenlaista tarinaperinnettä mm. karhunkaataja Martti Kituseen liittyen ja sen historiaa on leirintäaluekäytössäkin pyritty vaalimaan.

Nyyssänniemen camping-alue muotoutui 1960–1970-lukujen aikana pitkälti nykyiseen muotoonsa. Alueelle on rakennettu tyyliltään 1960–1970-luvulle

ominaiset tasakattoiset huoltorakennukset sekä majoitusmökkejä, joita ilmeisesti on tehty vaihteittain. Leirintäalueella alkaa jo itselläänkin olla historiallista arvoa ja siellä sijaitseva Ison Liukon vanha talo on arvokas keuruulaisen rakennusperinnön edustajana ja paikallishistoriaan liittyvänä kohteena.

Ronkala

Vuonna 1913 valmistunut Ronkalan päärakennus edustaa Keuruulla vaikuttaneen ja useita rakennuksia Keuruulle suunnitelleen ratamestari Kaarlo Suhosen suunnittelutaitoa, joskin rakennus on remonttien ja tulipalon takia menettänyt osin alkuperäistä ulkoasuun. Ronkalan rakennushistoriallinen arvo on näiden muutosten jäljiltä osin heikentynyt, mutta rakennuksen alakerrassa on kuitenkin säilynyt alkuperäisiä jugendvaikutteita ikkunamalleissa ja nurkkien viisiotuksessa sekä alakerran kiinteässä sisustuksessa. Rakennuksella ja sen pihapiirillä ulkorakennuksineen on merkitystä myös maisemallisesti Lapinsalmentien miljöössä.

Urpola

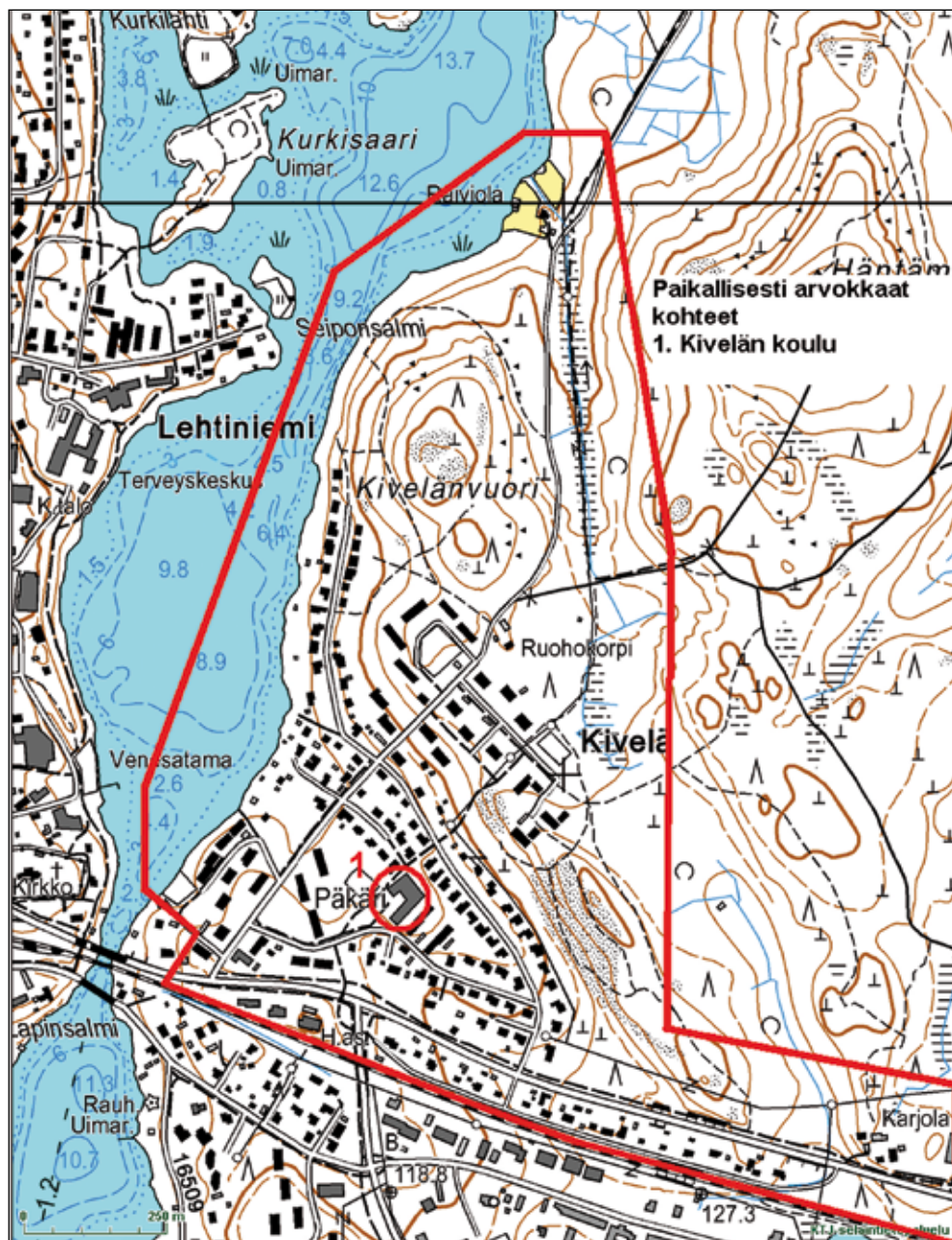
Urpolan päärakennus on valmistunut vuonna 1929 työmies Urbanus Laurilan asunnoksi. Kohde sijaitsee Lapinmäen historiallisesti ja maisemallisesti merkittävällä alueella, jossa on säilynyt useita 1900-luvun alkuvaiheen rakennuksia. Kohde edustaa käsityöläisten ja muiden maaseutukirkonkylien pienammatinharjoittajien asumistapaa, joka tyypillisesti sijoittuu kirkonkylien laitamille. Sen alkuperäinen asu on muuttunut lisäsiiven rakentamisen myötä, mutta rakennus on säilynyt ulkoasultaan muuten kohtuullisen hyvin.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Kivelä-Päkäri

Kivelän ja Päkärin alue sijaitsee Keuruun keskustan läheisyydessä, Lapinsalmen itärannalla Valtatie 23:n ja rautatien pohjoispuolella. Alue on pääosin sotien jälkeen rakentunut asuinalue. Alueen vanhin historiallinen rakennuskerrostuma on 1800-luvulta, Päkärin ja Pikku-Päkärin pihapiirit, jotka kuuluvat myös valtakunnallisesti merkittävään Keuruun vanhan keskustan alueeseen. Päkäri ja Pikku-Päkäri on käsitelty tarkemmin Vanhaa Keuruuta koskevassa luvussa.

Päkärin ja Kivelän alue etelästä kuvattuna.

Kivelän ja Päkärin alueen maat ovat kuuluneet aiemmin Keuruun kirkkoheranpappilaan Kangasmannilaan. Alueen vanhin asutus on ollut pappilan torppia, joita olivat 1700-luvulla Lapinsalmen rantaan perustettu Päkäri sekä viimeistään 1800-luvulla Kivelänvuoren eteläsivustalle perustettu Kivelä. Alue oli varsin pitkään muuten asuttamatonta, torppia ympäröivät peltoaukeat. Alueen kehitys nykyisenlaiseksi omakotitaloalueeksi alkoi sotien jälkeen. Sotien jälkeisessä asutustoiminnassa valtion ohella erityisesti kuntien ja seurakuntien maita luovutettiin asuttamistarkoituksiin ja näin tehtiin myös Keuruulla. Myös Kivelän torpan maat lohkottiin asuntotonteiksi. Alueelle rakentui pitkälti toistakymmentä omakotitaloa, jotka toteutettiin ajan tavalle ominaisesti tyyppi- ja piirustuksin. Omakotitaloja rakennettiin etenkin Tarhian rantaan, mutta myös muualle Kivelän alueelle. Alueen luonne on vuoden 1961 rakennuskaavan jälkeen muuttunut harvasti rakennetusta jälleenrakennuskauden alueesta tiiviiksi kerrostalojen- omakotitalojen ja rivitalojen alueeksi. Vuoden 1961 rakennuskaavaan merkittiin Karjoportintien varteen lisäksi pienteollisuuskortteli. Rakennuskaavaa on kuitenkin muutettu useita kertoja.

Viereisen sivun yläkuvassa Kivelän kerrostaloarkkitehtuuria 1980-luvulla.

Alakuva: Jälleenrakennuskauden pihapiirit ovat jääneet täydennysrakentamisen keskelle Kivelässä.

Alla: 1960–1970-luvun kerrostalot Keuruulla ovat tyypillisesti tiilipäätisiä ja levyjulkisivuisia lamellitaloja.

Jälleenrakennuskauden rakennustoiminta on jättänyt Kivelään määrällisesti kohtalaisen historiallisen rakennuskerrostuman. Aikakauden pihapiirit sijoittuvat kuitenkin hajalleen, eivätkä muodosta yhtenäisiä kokonaisuuksia. Valtaosa Kivelän ja Päkärin alueen rakennuskannasta on kuitenkin 1960–1980-luvulta, jolloin alueelle nousi useita betonielementtirakenteisia kerrostaloja, joukko puu- ja tiilirakenteisia omakotitaloja sekä rivitaloja. Kerrostalot sijaitsivat omissa kortteleissaan Kiveläntien varressa tien alkupäässä sekä alueen koillisreunassa. Rivitaloja on Tarhian rannassa ja alueen keskiosissa Kivelän koulun tuntumassa Uskalintien varressa. Muutoin alue on omakotitaloaluetta. Rakentaminen on tehty vaiheittain ja kaavaa muokattu aina kulloisiakin tarpeita vastaavaksi. Rakennuskanta on siten kerroksellista ja osin epäyhtenäistä.

Kivelän ja Päkärin inventoidut kohteet

• Paikallisesti arvokkaat kohteet

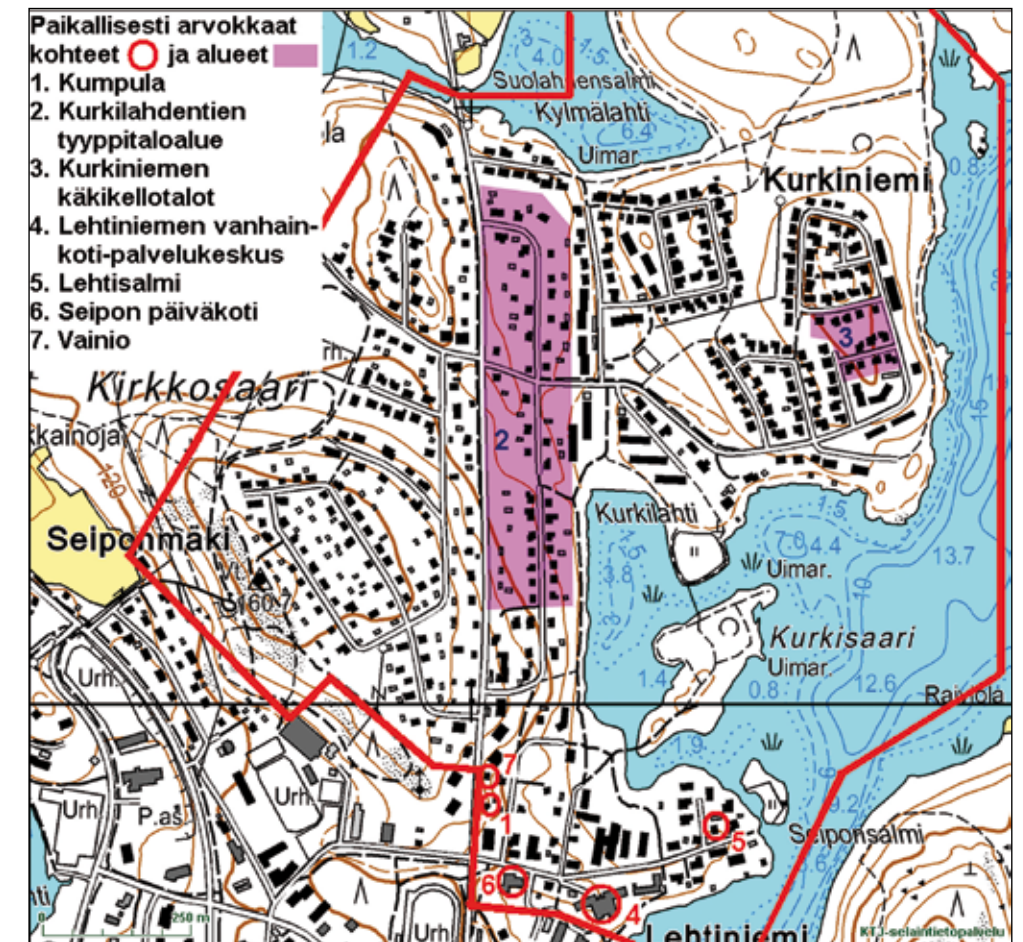
Kivelän koulu

Kivelän ala-asteen rakennus on valmistunut vuonna 1985. Rakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Niemioja & Uusitalo Oy. Kivelän koulu on 1980-luvun punatiiliarkkitehtuuria, jossa kantavana rakenteena on betonielementit. Rakennuksessa on nähtävissä siirtyminen 1970-luvun laatikkomaisen geometrisestä massoittelemasta monimuotoisempaan muotokieleen. Rakennus on säilynyt lähes täysin alkuperäisessä asussaan ja se kuvastaa kaupungin viime vuosikymmenten kehitystä.

Kirkkosaaren pohjoisosa – Kurkiniemi, Lehtiniemi, Seiponmäki

Keuruun keskustan pohjoisosa, Kurkiniemen, Seiponmäen ja Lehtiniemen alueet ovat pientalovaltaisia asuinalueita, jotka ovat pääosin muotoutuneet sotien jälkeisenä aikana. Lehtiniemen alueen historia on kuitenkin vanhaa. Nykyisen Lehtiniemen vanhainkoti-palvelukeskuksen paikalla sijaitsi entinen seurakunnan kappalaisen pappila, jonka rakennutti vuonna 1847 pitäjänapulainen Frans Henrik Bergroth asuintalokseen. Jo aiemmin, ehkä 1600-luvulta lähtien paikalla oli ollut kirkkotupa. Sotien jälkeen seurakunta luovutti alueelta tontteja jälleenrakennuskauden asutustoimintaa varten. Talot olivat aluksi harvakseltaan ja Lehtiniemen alueen kehittyminen nykyisenlaiseksi tiiviisti rakennetuksi pientaloalueeksi lähti käyntiin vuonna 1961 valmistuneen Keuruun kirkonseudun ensimmäisen rakennuskaavan myötä. Valtaosa alueen omakotitaloista onkin rakennettu 1960–1980-lukujen aikana.

Vanhusten palveluasumista alettiin rakentaa alueelle vuonna 1967, jolloin entiselle seurakunnan vasikkalaitumelle rakennettiin Tuurilaksi kutsuttu asuintalo. Vanhusten palveluasunnoiksi suunnattuja rivitaloja on lisäksi rakennettu vuonna 1977 ja vuonna 1983. Inventointihetkellä alun perin kaupungin sairaalan eli nykyisen terveyskeskuksen asuntolaksi rakennetussa Punaportissa on vanhusten pienkotiasumista. Alueen vanhan historian merkit hävisivät rakennetusta ympäristöstä, kun Lehtiniemen pappilan rakennusten paikalle tehtiin uusi vanhainkotikompleksi vuonna 1990. Pappilan päärakennus siirrettiin tätä ennen paikalta.

Seiponmäki ja nykyinen Kurkilahdentie olivat pääasiassa rakentamatonta seutua ennen viime sotia. Multiantien varteen tosin nousi 1900-luvun alussa muutamia kirkonkylän käsityöläisten tai muiden ammatinharjoittajien pienehköjä asumuksia. Sotien jälkeen näille seurakunnan maille tehtiin jälleenrakennuskaudelle ominaisia asuinalueita, joissa aikakaudelle ominaiset puolitoistakerroksiset tyyppipiirustuksin toteutetut puutalot on sijoitettu ku-

Seiponmäki kuvassa vasemmalla ja Kurkiniemi oikealla etelästä kuvattuna.

Kirkkosaaren pohjoisosaa etelästä kuvattuna. Kuvassa oikealla alhaalla Lehtiniemen alue.

Kurkiniemen rakennuskannasta suuri osa on matalia tiilisiä 1970-luvun omakotitaloja.

rinalaisiin riveihin. Erityisesti Kurkilahdentien ja Seiponmäessä Rinnetien, Juho Riihimäentien ja Kaaritien tyyppitaloalueiden luonne on säilynyt pitkälti muuttumattomana, vaikka yksittäisiä rakennuksia onkin korjauksissa muutettu.

Kurkiniemen alue on keskustan pohjoisosan omakotitaloalueista nuorin. Alueen maat kuuluivat aiemmin Suolahden eli Pekkalan taloon. Keuruun kirkonseudun ensimmäinen rakennuskaava vuodelta 1961 ei ulottunut Kur-

Seiponmäen asutus on syntynyt jälleenrakennuskaudella.

kinieen. Vuonna 1974 rakennuskaava laajennettiin Kurkiniemeen, jonne kaavoitettiin nopeasti kasvavan keskustataajaman tarpeisiin pientalotontteja. Rakentaminen alueelle on tehty vaihteittain, mutta alue on toteutunut pitkälti vuoden 1974 kaavan mukaisesti vain pienin muutoksin.

Alueen rakennuskaavassa määrättiin, että rakentamisessa on pyrittävä talojen keskinäiseen sopeutumiseen mm. kattomuotojen ja materiaalien osalta. Kurkiniemen rakentaminen tapahtui pitkälti 1970-luvun aikana ja sen rakennuskanta kuvastaa aikakauden pientalorakentamisen ihanteita. 1970-luvulla tuli suosituksi erittäin matalat kattokulmat ja tasakatot. Valtaosa Kurkiniemen asuinrakennuksista on maanvaraiselle laatalle perustettuja, loivalla satulakatonla tai tasakatolla varustettuja tiili tai lautavuorattuja pientaloja. 1970-luvun lopulla suomalaisen rakennuskulttuuriin ilmaantuivat niin sanotut käkikellotalot tai alppitalot, eli hyvin jyrkkäkattoiset puolitoistakerroksiset omakotitalot päätyparvekkeineen. Kurkiniemen Kuikkaratilla ja Kurpankujalla on tämän lyhyeksi jääneen rakennusvaiheen edustajia yhtenäisenä rivistönä.

Seiponmäessä esiintyy puolitoistakerroksisen talotyypin lisäksi matalampi yksikerroksinen talotyyppi, jossa on loivempi harjakatto

Multiantien varressa on säilynyt kolme keskenään samantyyppistä, hirsirakenteista pientä puolitoistakerroksista ilmeisesti pian sotien jälkeen valmistunutta asuinrakennusta, jotka heijastelevat jo jälleenrakennuskauden talojen muutokieltä, vaikka rakennustekniikaltaan liittyvät vielä perinteisen hirsirakentamisen traditioon.

Kirkkosaaren pohjoisosan inventoidut kohteet:

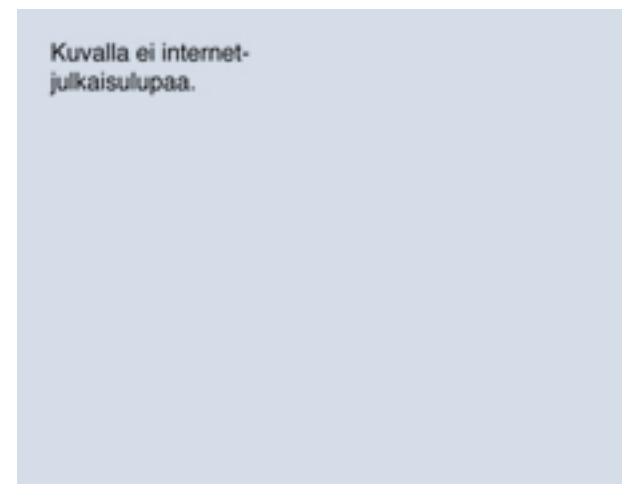
- Paikallisesti arvokkaat kohteet ja alueet

Kumpula

Kumpula yhdessä naapuritalonsa Vainion kanssa ovat tyypillisiä kirkonkylän laiduille maantien varteen syntyneitä pieniä taloja, jotka ovat ehkä kuuluneet kirkonkylän ammatinharjoittajille. Yhdessä Kumpula ja Vainio muodostavat yhtenäisen, samalla näkymäalueella olevan pienen 1920-luvun talojen kokonaisuuden. Kumpulan rakennushistorialliset arvot ovat heikenneet siihen tehtyjen muutosten seurauksena, mutta vanhaa henkeä on tavoitettavissa alkuperäisissä ikkunoissa ja rakennuksen muodossa. Kohteen arvot liittyvät eniten sen maisemalliseen merkitykseen Multiantien varressa ja toisaalta asutushistorialliseen arvoon keskisuomalaisen kirkonkylän laidalle maantienvarteen tyypillisellä tavalla sijoittuvana pienasujain pihapiirinä.

Kurkilahdentien tyypitaloalue

Kurkilahdentien varteen on rakentunut pääosin 1950-luvun aikana noin kahdestakymmenestä jälleenrakennuskauden tyypitalosta muodostuva kokonaisuus, joka on yhtenäisimmillään kadun pohjoisosassa. Puolitoistakerroksisten tyypitalojen seassa on jonkin verran myöhemmin rakennettuja matalampia rakennuksia varsinkin tien eteläosassa. Aluekokonaisuus on kuitenkin melko eheä ja rakennukset ovat jälleenrakennuskaudelle tyypillisesti sijoitettu riveihin muodostaen yhtenäisen katunäkymän.

Kurkiniemen käkikellotalot

Kurkiniemessä, Kuikkaraitilla ja Kurpankujalla on pieni 1970-luvun loppupuolen lyhyen tyylivirtauksen niin kutsuttujen käkikellotalojen alue. Kurpankujalla on yhteensä seitsemän jyrkkäkattoista puolitoistakeroksista asuinrakennusta ja Kuikkaraitilla viisi. Rakennukset on sijoitettu tonteille samansuuntaisesti ja ne muodostavat pienen yhtenäisen talorivistön. Alue kuvastaa 1970-luvun aluesuunnittelua ja pientalorakentamisen trendejä. Alueella on paikallista maisemallista ja rakennushistoriallista arvoa.

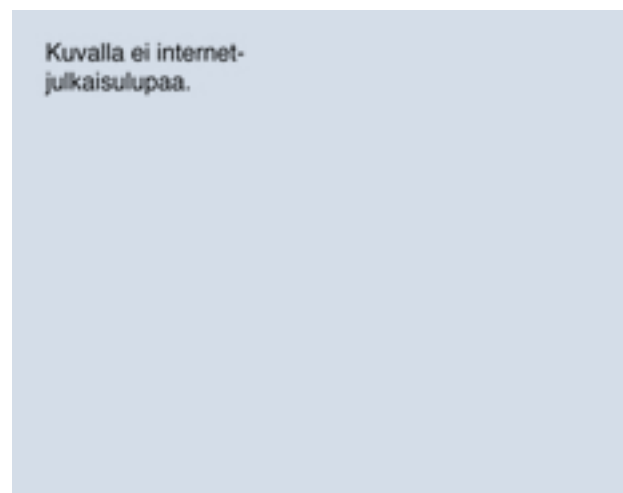
Lehtiniemen vanhainkoti-palvelukeskus

Lehtiniemen vanhainkoti-palvelukeskus asumisyksikköineen on Lehtiniemen alueen maisemallisesti merkittävin rakennus jo massansakin puolesta. Rakennus on arkkitehtuuriltaan taidokkaasti toteutettu moderni, joskin historiasta aineksia lainaava julkinen rakennus. Rakennus on näin ollen myös rakennustaiteellisesti arvokas. Historia nuorella rakennuksella on vielä lyhyt, mutta kuvastaa Keuruun kaupungin viimeaikaista kehitystä.

Lehtisalmi

Lehtisalmi on keuruulaisen rakennusmestarin Kauko Jukolan itselleen suunnittelema, melko hyvin alkuperäisen asunsa säilyttänyt edustava jälleenrakennuskauden talo ulkorakennuksineen. Kauko Jukola liittyy Keuruun sotien jälkeisen asutustoiminnan vaiheisiin ollessaan rakennusmestarina mukana uusien asuinalueiden rakentumisessa ja hänen suunnitelmiensa mukaan on Keuruulle rakennettu enemmänkin rintamiestalo-tyyppisiä pientaloja. Lisäksi Lehtisalmi historiallisesti liittyy siihen sotien aikana ja jälkeen

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

alkaneeseen rakennusvaiheeseen, jonka aikana Lehtiniemi alkoi muuttua pappilan niitty- ja peltoalueesta pientaloalueeksi. Rakennuksen rakennushistorialliset arvot liittyvät toisaalta tyypillisyyteen oman aikakautensa rakennustavan edustajana ja toisaalta hyvään säilyneisyyteen.

Seipon päiväkot

Olavi Norosen suunnittelema päiväkotirakennus on valmistunut 1970–1980-luvun taitteessa ja siinä on mm. värimaailmansa puolesta nähtävissä vielä 1970-luvun henkeä. Kuitenkin arkkitehtuuri on aikaan nähden edistyksellistä ja muotokieleltään mielenkiintoista. Rakennus on edustava esimerkki aikansa julkisesta rakentamisesta ja on rakennustaiteellisten ja -historiallisten arvojensa vuoksi paikallisesti arvokas. Sen sijainti Multiantien läheisyydessä Seiponniementien ja Oikotien risteyksessä on myös maisemassa merkittävä.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

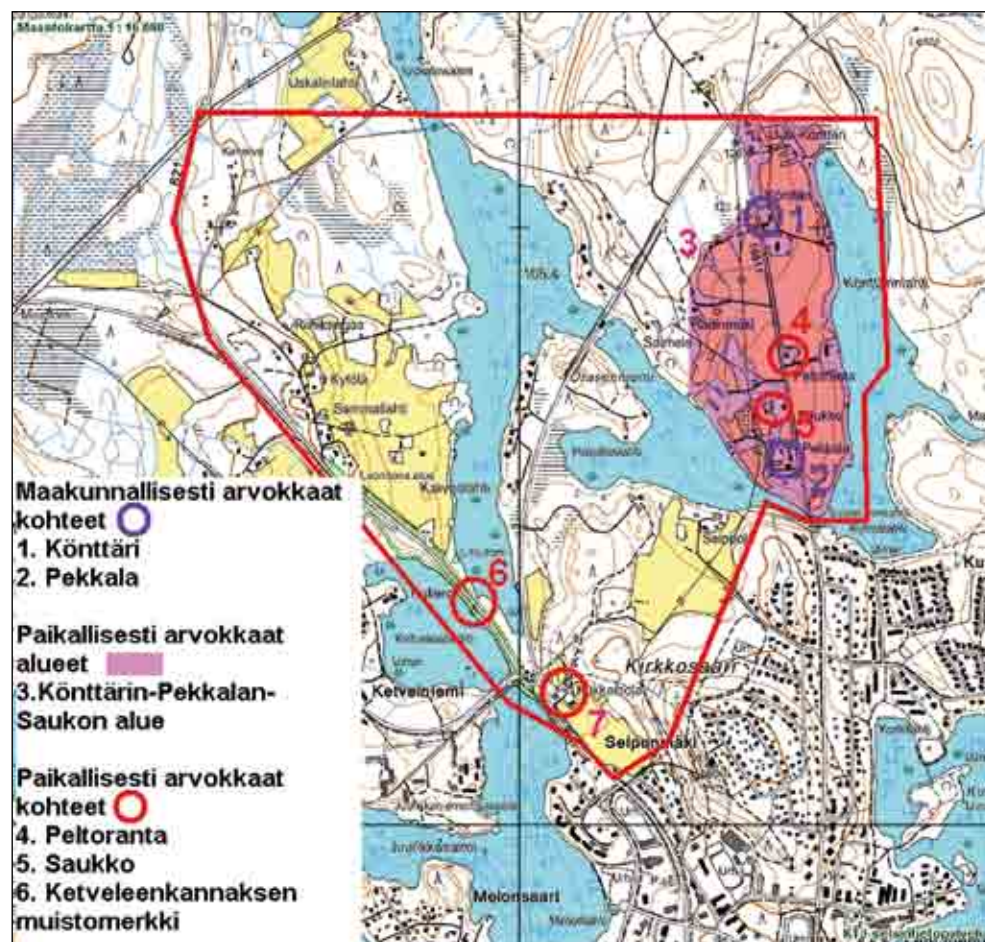
Vainio

Vainion päärakennus on valmistunut vuonna 1921. Vainio yhdessä naapuritalonsa Kumpulan kanssa ovat tyypillisiä kirkonkylän laidolle maantien varteen syntyneitä pieniä taloja, jotka ovat ehkä kuuluneet kirkonkylän ammatinharjoittajille. Ne muodostavat yhtenäisen pienen kokonaisuuden Multiantien varteen. Vainion päärakennuksen alkuperäinen ilme on kokenut muutoksia, kun perustaa on korjattu ja ulkovuoraukseksi on asennettu asbestisementtilevyä. Rakennuksen muoto, katto sekä alkuperäiset ikkunat kuitenkin kertovat rakennuksen iästä. Rakennushistorialliset arvot ovat kuitenkin muutosten seurauksena heikentyneet. Merkittävimmin Vainiolla on arvoa

osana Multiantien varren maisemaa, se myös edustaa tyypillistä keski-suoma-laista kirkonkylän laidalle maantien varteen syntynyttä asutusta.

Pohjois- ja luoteisosan viljelysalueet

Keuruun keskustan pohjois- ja luoteispuolella on maaseutumaisia viljeltyjä alueita: Seippolan ja Kukkainojan alueet Kirkkosaaren luoteisosassa, Könttärin-Pekkalen-Saukon alue Kirkkosaaren pohjoispuolella sekä Sammallahden-Kytölän alue Kirkkosaaren luoteispuolella. Alueet ovat asutushistoriallisesti vanhoja, talonpoikaistalojen ja torppien seutua. Vanhan Multian maantien varressa on säilynyt kulttuurihistoriallisesti merkittäviä pihapiirejä. Myös Kukkainojan tilakeskuksessa on säilynyt vanhoja talonpoikaisrakennuksia. Osittain tilojen rakennuskanta on uusiutunut, mutta viljellyn maiseman ominaispiirteet ovat säilyneet ja vähäinen täydennysrakentaminen on tehty hallitusti maisemaan sovittaen.

Yläkuvassa Könttärin-Pekkalen-Seikon alue etelästä kuvattuna ja alhaalla Sammallahden seutua yös etelästä kuvattuna.

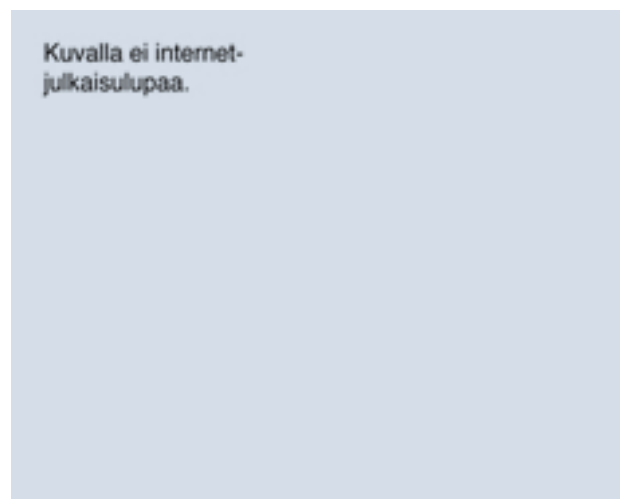
Pohjois- ja luoteisosan viljelyalueiden inventoidut kohteet

- Maakunnallisesti arvokkaat kohteet

Könttäre

Könttäre talon pihapiiri sijoittuu maisemallisesti merkittävään paikkaan vanhan maantien varteen peltoaukeiden keskelle, jolloin pihapiiri saa maamerkkimäisen luonteen. Pihapiirissä on säilynyt rakennushistoriallisesti merkittävä, lähes alkuperäiseen asuunsa entistetty, vuonna 1881 rakennettu pohjalais-tyyppinen vierastuparakennus, joka on rakennustaiteellisesti ja rakennushistoriallisesti maakunnallisesti merkittävä. Könttäre on alueen vanhimpia tiloja ja sillä on asutushistoriallista merkitystä. Talo muistetaan

Kukkainojan ja Seippolan tilojen alueet Kirkkosaaren luoteisosassa etelästä kuvattuna.

käräjäpaikkana ja siihen liittyy runsaasti keuruulais-tarinaperinnettä talossa asuneen lukkari Saxbergin henkilöhaamoon liittyen.

Pekkala

Pekkala eli aiemmalta nimeltään Suolahti on Suolahden maakirjakylän vanhimpia kantataloja 1500-luvulta. Asutushistorialtaan vanhan tilan pihapiiri sijaitsee maisemallisesti merkittävässä paikassa vanhan Multiantien varressa pienen mäen päällä. Pihapiirissä on rakennushistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokas vuonna 1876 valmistunut pohjalaistyylinen asuinrakennus, 1960-luvun alun uusi päärakennus sekä joukko erilaisia perinteisiä talonpoikaiseen elämäntapaan liittyviä talousrakennuksia. Pihapiiri on hyvin säilynyt ja rakennuskannaltaan monipuolinen. Päärakennuksen ulkoasu on säilynyt alkuperäisenä. Kohteella on maakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ja rakennushistoriallisia arvoja.

- Paikallisesti arvokkaat kohteet ja alueet

Könttäre-Pekalan-Saukon alue

Keuruun keskustan pohjoispuolella olevassa niemessä on vanhojen kantatilojen maista muodostuva yhtenäinen viljelysalue, joka on asutushistorialtaan hyvin vanhaa. Alueen vanhin talo on Suolahti, nykyinen Pekkala, joka on perustettu 1500-luvulla. Alueella on Pekalan, Könttäre ja Saukon kantatalojen pihapiirit, joista Könttäreissä ja Pekkalassa on hyvin säilyneet vanhat pohjalaistyylliset päärakennukset. Vanhojen kantatalojen lisäksi alueella on muutamia torppia, joista Peltorannassa rakennuskanta on parhaiten säilynyttä. Alueen maiseman ominaispiirteitä on poh-

jois-eteläsuunnassa kulkeva vanha Multian maantie, sen varteen sijoittuneet tilakeskukset ja niitä ympäröivät peltoalueet

Peltoranta

Peltoranta on entinen torppa ja sen rakennuskanta kuvastaa 1900-luvun alkupuoliskon pientilan rakentamista. Päärakennus on 1930–1940-luvulta ja säilynyt alkuperäisessä asussaan. Rakennuksella on siten rakennushistoriallista arvoa. Peltoranta sijaitsee maisemallisesti näkyvällä paikalla ”Suolahden aukeella” viljellyn peltomaiseman keskellä aivan Multiantien varrella. Peltorannan rakennukset ja pihaa rajaava korkea kuusirivi ovat maiseman ominaispiirteitä ja eräänlaisia maamerkkejä.

Saukko

Saukon tilan historia ulottuu 1800-luvulle, jolloin se erotettiin Suolahden talosta. Tila on ollut välillä myös seurakunnan hallinnassa lukkarin puustellina. Saukon päärakennuksen ulkoasu on muuttunut voimakkaasti rakennukseen tehtyjen korjausten myötä. Sen rakennushistorialliset ja -taiteelliset arvot ovat korjausten myötä heikentyneet. Saukolla on kulttuurihistoriallista arvoa vanhana talonpoikaistilana ja lukkarilana ja maisemallista arvoa Pekkalan ja Könttärin seudun kulttuurimaisemassa.

Ketveleenkannaksen isovihan aikaisen taistelupaikan muistomerkki

Ketveleenkannaksen isonvihan aikaisen taistelupaikan muistomerkki sijaitsee järvikannaksella Suolahdenjärven ja Keurusselän Ketveleenlahden välissä.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

Kannas on korkeahko ja kapea hiekkaharjumuodostelma, jota pitkin kulkee ikimännikkömetsässä vanha Haapamäelle ja Pihlajavedelle johtava maantie. Molemmin puolin avautuu järvimaisema. Vuonna 1714 isonvihan aikana kävivät keuruulaiset kirkkoherra Herpmanin poikien johdolla kuormaston tuhoamistaistelun tällä paikalla. Taistelupaikalle ovat keuruulaiset Keuruun kisailijoiden toimesta pystyttäneet v. 1928 muistomerkkin kuparilaattoineen. Sen on suunnitellut nimismies Ilmari Sarkkila ja muistomerkinn kustannuksista vastasi tehtailija, pääjohtaja Iisak Julin. Ketveleenkannakseen ja siellä olevaan muistomerkkiin liittyy paikallishistoriallista suullista perinnettä. Itse harjualue on maisemaltaan hyvin säilynyt luonnonympäristö, joka on suojeltu luonnonsuojelulailla. Muistomerkki ympäristöineen on paikallisesti maisemallisesti ja historiallisesti arvokas.

Kukkainoja

Kukkainoja on entinen seurakunnan torpan pihapiiri, jossa on säilynyt vuonna 1863 rakennettu päärakennus sekä historiallisesti kerroksellinen kokonaisuus talonpoikaisia rakennuksia eri ajoilta. Paritupatyypinen päärakennus edustaa talonpoikaista rakennustapaa ja siinä on erikoisuutena poikkeuksellisen hyvin säilyneet sisätilat perinteisine tupainterioöreineen. Rakennuksilla on kulttuurihistoriallista ja rakennushistoriallista arvoa. Kukkainojan tilakeskus sijaitsee maisemallisesti näkyvällä paikalla peltojensa ympäröimänä Vaasantien varrella.

Ketvelniemi

Ketvelniemi sijaitsee Keuruun keskustataajaman luoteisosassa. Niemeä ympäröivät Ketveleenlahti, Juurikkasalmi ja Laajalahti. Ketvelniemi on puustoltaan havupuuvaltainen pääosin pientalovaltainen alue. Ketvelniemen maa-alueet ovat alkuaan kuuluneet Keuruun kirkkoherranpappilaan Kangasmannilaan. Alueen vanhin asutus on ollut pappilan torppia. 1900-luvun alkupuolella itsenäistyneitä torppia Ketvelniemessä olivat Niemelä, Ketvele ja Siimes. Niemelän ja Ketveleen pihapiirit ovat kokonaan hävinneet ja Siimeksessä rakennuskanta uusiutunut. Alueen vanhinta säilynyttä rakennetun ympäristön kerrostumaa ovat Kulleron ja Ketveleenkujan sekä Siimeksenkujan jälleenrakennuskauden pihapiirit sekä Juurikkaniemen sairaalan 1950-luvun lopun rakennukset. Ketvelniemeä alettiin kaavoittaa tiiviiksi omakotitalo-alueeksi 1970-luvun lopussa ja alue on rakentunut nykyisenlaiseksi pääosin 1980-luvun aikana. Alue on toteutunut melko pitkälti 1970-luvun kaavarungon mukaisesti.

Ketvelniemen pientaloalue etelästä kuvattuna.

Ketvelniemen pientaloalueen halki kulkee päätienä Runkotie, jonka molemmin puolin pientalokorttelit sijoittuvat pienempien teiden varsille. Ketvelniemen ranta-alueet ovat kuitenkin jätetty rakentamattomiksi, yleiseen käyttöön tarkoitetuiksi virkistysalueiksi. Alueen poikki kulkee myös kaksi rakentamattonta viheraluetta Latvatien ja Varsitien sekä Tyvitien ja Haaratien välissä. Ketvelniemen omakotitalokortteleissa on kaavoituksella ohjattu rakentamista toisaalta yhdenmukaiseksi ja toisaalta vaihtelevaksi monotonisuuden välttämiseksi. Yhdenmukaisuutta on tavoiteltu ohjaamalla katusivuihin tai kortteleittain rakennusten julkisivumateriaaleja, kattomuotoa ja -kaltevuutta, harjasuuntaa sekä kate- ja aitamateriaaleja. Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta yhdenmukaisuus tältä osin on toteutunut. Ilmeisesti vaihtelevuuden takia alueella vuorottelevat tiili- ja puutalokorttelit ja -kadut, sekä erilaiset materiaali- ja värimaailmat. Valtaosa pientaloista on kuitenkin julkisivumateriaaliltaan tiiltä. Suuria yhdenmukaisia alueita ei näin ole syntynyt. Monotonisen katunäkymän ja välttämiseksi ja asumisviihtyvyyden parantamiseksi rakennuspaikat on pyritty sijoittamaan hieman porrastaen. Myös tämä tavoite on monelta osin toteutunut.

Ketvelniemen kaakkoisosassa, niemen kärjen etelärannalla on Juurikkaniemen sairaalan alue. Vuonna 1956 niemen kärkeen Juurikkaniemeen alettiin rakentaa Keuruun B-mielisairaala. Sairaalarakennuksen lisäksi Juurikkaniemeen rakennettiin myös kaksi henkilökunnan asuntolarakennusta ja ranta-saunat potilaille ja henkilökunnalle. Sairaalan pohjoispuolella oli 1970-luvun lopulle asti peltoja, jotka toimivat sairaalan viljelyksinä. Sairaala ja sen kaksi entistä asuntolaa edustavat 1940–1950-luvuille ominaista jälkifunktionalismia ja 1950-luvun lopun punatiiliarkkitehtuuria. Rakennukset muodostavat historiallisesti ja arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden, jonka miljöötä täydentää puistomaiset piha- ja ranta-alueet.

Ketvelniemen rivitalot ovat omissa kortteleissaan ja niiden rakennuspai-koissa on huomioitu maaston muodot ja korttelin yhtenäisyys. Edustavin esimerkki yhtenäisestä rivitalokorttelisuunnittelusta Ketvelniemessä on kortteli 310. Runkotien varteen rinteeseen sijoittuva rivitalokortteli muodostuu seitsemästä maaston muotoja noudatellen porrastetusti rakennetusta arkkitehtuuriltaan yhteneväisestä rivitalosta, jotka muodostavat pienipiirteisen huolella suunnitellun miljöön, joka sijaitsee maisemallisesti keskeisellä ja näkyvällä paikalla alueen päätien varressa rinnemaastossa.

Ketvelniemi on rakentunut pääosin 1970-1980-lukujen aikana Keuruun kaupungin kaavoitus-toiminnan myötä. Alue on tiili-talovoittoista pientaloaluetta.

Runkotien varressa sijaitseva rivitaloalueella rakennukset on suunniteltu maaston muoto- ja mukaellen. Yhtenäisen rivitalokorttelin rakennukset ovat mittakaavaltaan ympäristöön nähden sopivia ja ryhmitel-ty viihtyisästi monotonisuutta välttäen.

Ketvelniemen inventoidut kohteet

- Paikallisesti arvokkaat kohteet

Juurikkaniemen sairaala-alue

Historiallisesti merkittävä Juurikkaniemen B-mielisairaalan alue kuvastaa sotien jälkeistä julkisten palvelujen ja terveydenhuollon kehitystä. Sairaalan rakennukset sijaitsevat maisemallisesti merkittävällä paikalla vesistön ääressä Ketvelniemessä. Sairaala-alueella sijaitsevat punatiiliset sairaalan rakennus-kompleksi ja kaksi entistä henkilökunnan asuntolaa muodostavat ajallisesti ja tyylillisesti yhtenäisen rakennushistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden. Arkkitehti Jonas Cedercrutzin ja Helge Railon suunnittelemat rakennukset ovat tyypillisiä ja edustavia esimerkkejä 1950-luvun sairaala-arkkitehtuurista ja ne ovat säilyttäneet alkuperäisen ulkoasunsa varsin hyvin.

Sairaala-alueella sijaitsevat eri-ikäiset pienet sauna- ja muut talousrakennukset ovat käyttö rakennuksia,

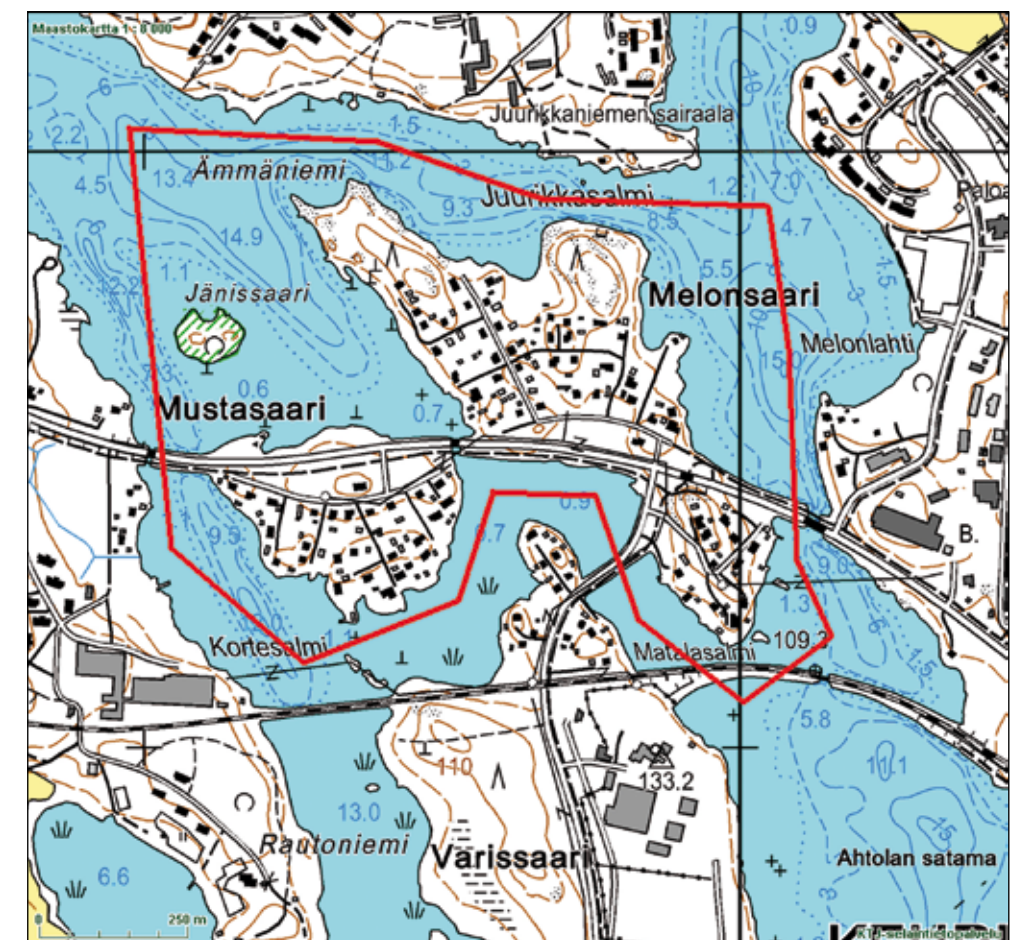
joilla ei ole erityisen suuria rakennustaiteellisia tai historiallisia arvoja. Niiden ympäristöllä ja esimerkiksi potilaiden rakentamilla portailla ja niemekkeillä on kuitenkin maisemallista merkitystä. Sairaala-alueeseen kuuluva tiilinen muuntamorakennus edustaa lisäksi jo häviävää rakennustyyppiä. Sairaalan liepeillä oleva Luotola on 1950-luvun pienehkö huvila, joka kuvastaa oman aikansa rakennustapaa.

Melonsaari ja Mustasaari

Melonsaari ja Mustasaari sijaitsevat Keuruun keskustan länsipuolella. Niiden läpi kulkee valtatie 23 Haapamäelle. Tie on alkujaan ollut rautatien ratapenkkaa, joka rautatielinjan muututtua 1920-luvulla muutettiin maantiekseksi. Melonsaaren ja Mustasaaren asutus on syntynyt pääosin sotien jälkeisenä aikana 1940–1950-luvuilla, Melonsaassa tiedetään olleen muutama talo jo ennen sotaa. Sotien jälkeisenä aikana Keuruun seurakunta vuokrasi saarista omakotitalotontteja ja saarille rakentui näin jälleenrakennuskauden omakotitaloalue.

Melonsaaren ja Mustasaaren rakennuskanta on jälleenrakennuskauden ajalle ominaista puolitoistakerroksista tyyppitalorakentamista. Tonttien muoto ja rakennusten sijoittuminen tonteille on säännönmukaista ja nojautuu ainakin osittain arkkitehti Salme Setälän 1950-luvulla laatimaan, vahvistamattomaksi jääneeseen rakennussuunnitelmaan. Melonsaassa rannat ja niemet ovat pääosin rakentamattomia, virkistyskäytössä. Mustasaassa asutus sijaitsee kaa-

Mustasaari vasemmalla ja Melonsaari oikealla etelästä kuvattuna.

Myös Mustasaari on asutettu jälleenrakennuskaudella. Sen tilanne vastaa Melonsaarta yhtenäisyyden ja säilyneisyyden osalta.

Kuva vasemmalla: Melonsaaren vallitsevana rakennustyyppinä on pysynyt jälleenrakennuskauden tyyppitalot. Rakennuksiin kohdistuneet monet muutokset ovat kuitenkin heikentäneet alueen yhtenäisyyttä.

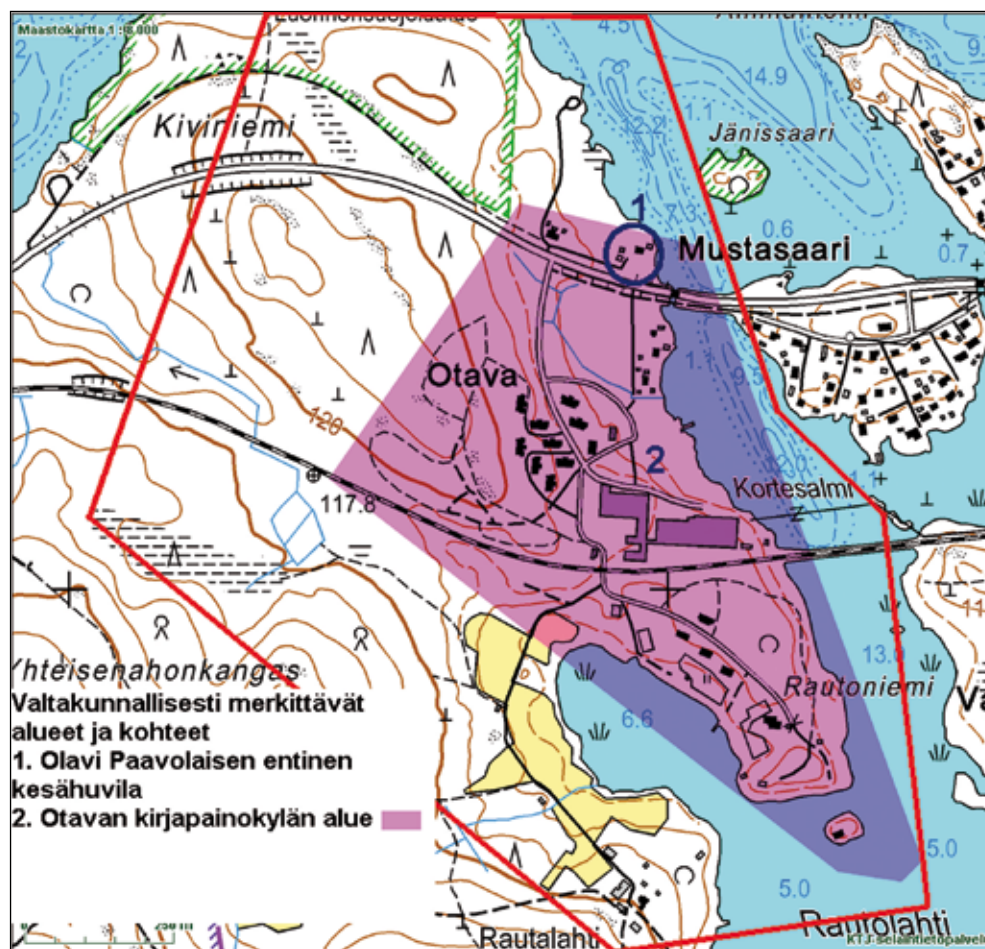

revalta Mustasaarentieltä säteittäin rantaan päin kääntyvien teiden varsissa.

Rakennuskannaltaan saaret ovat edelleen suhteellisen yhtenäisiä. Uudisrakentaminen on ollut vähäistä ja alueella on säilynyt 1940–1950-luvun leima. Rakennukset ovat asuttuja ja pihapiirejä hoidetaan. Rakennuksiin on kuitenkin kohdistunut erilaisia julkisivukorjauksia ja laajennusrakentamista ja lähes jokaisessa rakennuksessa alkuperäinen asu on osittain tai kokonaan hävinnyt. Molemmat saaret ovat kuitenkin jälleenrakennuskauden tyyppitaloalueina paikallisesti merkittäviä.

Otavan alue

Otavan kirjapainon alue kirjapainokylään sijaitsee Keuruun keskustan läheisyydessä, keskustan länsipuolella Rautoniemen alueella. Alue on Museoviraston RKY-inventoinnissa todettu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Alue on 1950-luvulla rakentunut teollisuusympäristö, jonne kirjapainon lisäksi rakennettiin asuntoja painon työntekijöille perinteisten tehdasyhdyskuntien tapaan. Alue kuvastaa teollisuuden synnylle luonteenomaista tapahtumasarjaa maaseutupaikkakunnalla patriarkaalisen tehdasyhdyskunnan myöhäisenä esimerkkinä. Alueen rakennukset ja kokonaissuunnitelma ovat arkkitehti W. G. Palmqvistin käsialaa.

Rautoniemi ja Otavan kirjapainokylä etelästä kuvattuna.

Otavan alueen inventoidut kohteet

- Valtakunnallisesti merkittävät kohteet

Olavi Paavolaisen entinen kesähuvi

Kirjailija Olavi Paavolaisen rakennuttama kesähuvi sijaitsee Kivilahden rannalla lähellä Otavan kirjapainon aluetta. 1940-luvun lopussa valmistunut huvi kuvastaa funktionalismista jälleen romanttisempaan suuntaan muuttunutta 1940-luvun pientaloarkkitehtuuria. Rakennuksen detaljit ja materiaalivalinnat tekevät ulkoasusta koristeellisen. Rakennus on arkkitehti

Kuvalla ei internet-julkaisulupaa.

tehti Laila Niemiojan suunnittelema. Rakennukseen tehdyt muutokset mm. katemateriaalien ja ikkunoiden osalta ovat jossain määrin vaikuttaneet alkuperäiseen ulkoasuun. Henkilöhistoriansa kautta rakennuksella on valtakunnallista arvoa.

Otavan kirjapainokylä

Otavan alueella kirjapainorakennus sijaitsee keskeisellä paikalla rautatien vieressä. Kirjapainon vanhin, 1950-luvun osa edustaa arkkitehti Palmqvistille ominaista eklektistä tyyliä. Rakennuksen julkisivuissa yhdistyy sotien jälkeisen jälkifunktionalismin pelkistetty muotokieli Palmqvistin romanttis-klassistisiin piirteisiin. Punatiilinen rakennus liittyy toisaalta

1950-luvun punatiiliarkkitehtuuriin, toisaalta varhaisempaan 1800–1900-lukujen teollisen punatiilirakentamisen perinteeseen. Kirjapainon 1970–1980-lukujen laajennukset ovat laatikkomaisia, rationalistisia halleja, jotka sopivat huonosti miljöökokonaisuuteen.

Palmqvistin suunnittelemat entiset työväen asuntorivit ja perheettömien asuntolarakennukset ovat ryhmittyneet rykelmäksi kirjapainon luoteispuolelle kirjapainolle vievän raitin varteen. Asuinrakennuksia on kaikkiaan kymmenen. Yksi rakennuksista on purettu 2000-luvulla. Työnjohtajien ja tehtaanjohtajan entiset asuintalot sijaitsivat tehtaan eteläpuolella niemessä. Rakennusten sijoittaminen kauniimmalle paikalle niemeen kuvastaa rakentamisen hierarkiaa. Asuinrakennusten lisäksi keskeisellä paikalla alueella on pesula-saunarakennus, jonka tyyliässä yhdistyy talonpoikaisrakentamisen ja klassismin piirteitä. Niemen kärjessä on johtajiston sauna ja Rautosaarella saarisauna.

Nopeasti rakennettuna, yhden arkkitehdin kokonaissuunnitelman perusteella toteutettuna alueena Rautoniemi on tyyllisesti yhtenäinen. Asuinrakennusten piirteissä ja materiaaleissa on sotien jälkeisen ajan henkeä ja aikakauden pientalotyypeille ominaisia suunnittelijasta riippumattomia piirteitä, toisaalta nähtävissä on vielä häivähdyksiä sotia edeltäneestä klassismista. Otavan raitti rakennusryhmineen muotoilee maaston muotoja. Asuinrakennusten muodostama miljöö on pienipiirteinen ja vanha kirjapainorakennus luonteeltaan maamerkkimäinen, joskin laajennukset ovat tätä luonnetta jossain määrin muuttaneet.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Ahola Teija, 2008. Keuruun kaupunki, Kortteli 97 Kulttuuriympäristöselvitys. Moniste.
Ahola Teija, 2008. Elokvateatteri Keuruun Kuvanäyttämö. Rakennushistoriaselvitys. Moniste.
Hytönen Mervi, 1999. Vanhan Keuruun maisemasuunnitelma ja Kamanan pihasuunnitelma. Moniste.
Keski-Suomen museon rakennustutkimusarkisto. Keuruun rakennusinventointiaineisto vuosil-ta 1986-1992.
Keski-Suomen museon valokuva-arkisto.
Keuruun kaupunki. Rakennusvalvonnan arkisto. Rakennusluvat.
Keuruun museon valokuva-arkisto.
Maanmittauslaitoksen arkisto, Jyväskylä. Maarekisterikirjat.
Rokkonen Hanne, Andersson Päivi, Ahola Esko, Matilainen Leena, 2003. Kangasmannilan pappilan rakennus- ja kulttuurihistoriallinen selvitys. Keski-Suomen museo ja Keuruun museo. Moniste.

Internet-lähteet

Keski-Suomen maakuntakaava. Kaavakartta osoitteessa [<http://www.keskisuomi.fi/filebank/11321-maka-kartta.pdf>] sekä alueluettelon liite Maakunnal-lisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt. Saatavissa osoitteessa [http://www.keskisuomi.fi/filebank/10825-kulttuuri_ym_www.pdf] 01.08.2011.
Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt RKY. Saatavissa osoit-teessa [http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx] 01.08.2011.

Kirjallisuus

Hirvonen Sari, 2004. Otavan kirjapainokylän raitti ja työväenasunnot – mennyt, preesens ja mahdollinen. Oulun yliopisto, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin osasto. Diplomityö. Oulu.
Jokipii Mauno, Nissilä Viljo, Orkamo Ilma, 1960. Vanhan-Ruoveden historia I Liiteosa. Van-han-Ruoveden historiatoimikunta. Vammala.
Jukonen Hannes (toim.), 1928. Keuruun kirja. Kerava.
Jäppinen Jussi (toim.), 2006. Viestejä maisemassa. Keski-suomalainen kulttuuriympäristö. Minerva Kustannus Oy. Jyväskylä.
Karhunsoutaja I, Keurusselän Seuran kotiseutujulkaisu 1959. Keurusselän seura Ry. Keuruu.
Karhunsoutaja II, Keurusselän Seuran kotiseutujulkaisu 1967 Keurusselän seura Ry. Mänttä

Karhunsoutaja III, Keurusselän Seuran kotiseutujulkaisu 1974 Keurusselän seura Ry. Keu-ruu.
Karhunsoutaja IV, Keurusselän Seuran kotiseutujulkaisu 1985 Keurusselän seura Ry. Keu-ruu.
Karhunsoutaja V, Keurusselän Seuran kotiseutujulkaisu 1993 Keurusselän seura Ry. Keuruu.
Karhunsoutaja VI, Keurusselän Seuran kotiseutujulkaisu 1999. Keurusselän seura Ry. Keu-ruu.
Knapas Marja-Terttu, 1997. Keuruun ja Pihlajaveden kirkot. Suomen kirkot 21. Museovirasto. Helsinki.
Rainio Jussi, 1957. Kotiseutuni Keuruun kirja. Kustannusosakeyhtiö Otava,. Keu-ruu.
Rainio, Jussi. Artikkelisarja Hirren pinnassa on vuosisatainen elämä Suur-Keuruu 03.08.1990, 07.09.1990 ja 26.10.1990.
Savolainen Virva, Kolehmainen Mirjami, 2005. Ikkuna kotiseudulle, Keuruun kulttuuriympäris-töohjelma. Keski-Suomen Ympäristökeskus.
Sillanpää, L. A., 1969. Keuruu, Multia, Mänttä, Pihlajavesi ja Ähtäri isostavihasta 1860-luvulle. Vanhan-Ruoveden historia II:2. Vanhan-Ruoveden historiatoimikun-ta. Vammala.
Suuri Maatilakirja VIII, 1966. Kustannustuote Oy. Helsinki.
Vihola Teppo, 1983. Keuruun ja Pihlajaveden historia 1860-1917. Vanhan Ruove-den historia III:31. Keuruun ja Pihlajaveden historiatoimikunta. Jyväskylä.
Vihola Teppo, 1986. Keuruun ja Pihlajaveden historia 1918–1969. Vanhan Ruove-den historia III:32. Keuruun ja Pihlajaveden historiatoimikunta. Jyväskylä.
Waren Aksel, 1890. Keuruun pitäjän historia. SKS. Helsinki.

